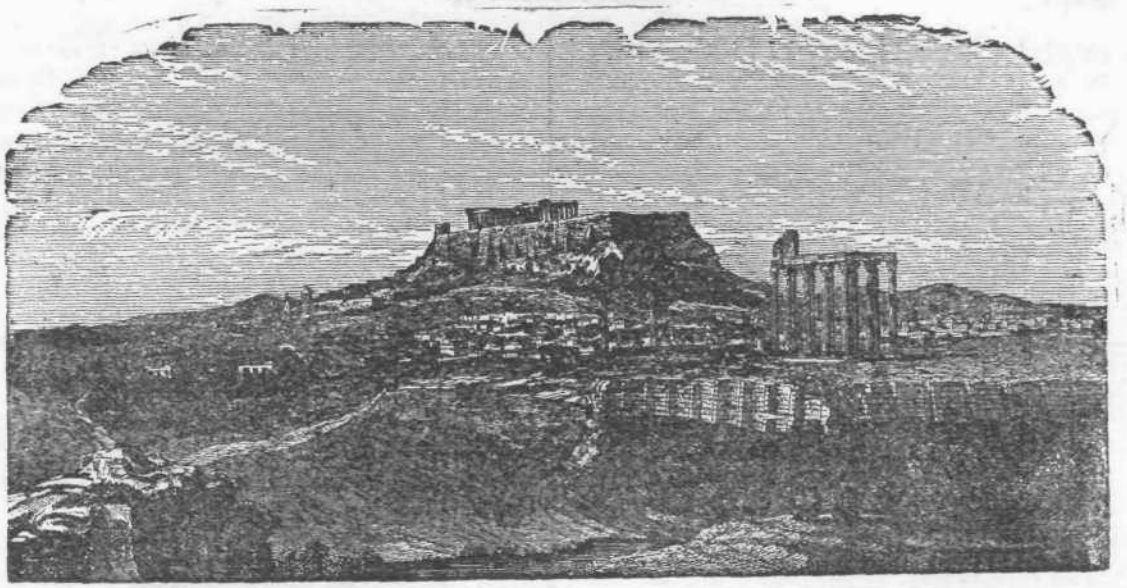

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΦΕΥΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1862. ΤΟΜΟΣ ΙΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 286.

ΥΜΝΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΓΩΝΑ (1).

Α'.

Ποία οὐράνιος μὲ ἐμπνέει
Δύναμις θεία καὶ κραταιά ;
Ποία τὰ στήθη μου κατακαίει
Ἐνθουσιώδης πυρκαϊά ;

—

Σὺ, οὐρανόφοιτε (οὐδὲν ἄλλο)
Ἐλευθερία, μ' ἀναπτεροῖς,
Ὅπως τὰ τρόπαια κ' ἐγὼ ψάλω
Ὅσα ἀνήγειρεν ἡ πατρίς.

—

Πλὴν τοῦ ἀγῶνος αἱ ἐξυμνήσεις,
Ἀπήτουν ἕτερον μελῳδόν . . . .
Τὸν Πλάστην ὅμως ὑμνοῦν ἐπίσης
Καὶ αἱ τρυγόνες κ' ἡ ἀηδών.

—

Τὰ τῆς Ἑλλάδος Θεὰ ἀρχαία
Ἔργα ἐμπνεύσασα θαυμαστὰ,
Κ' εἰς ἐμὲ ῥίψε δῶρα γενναῖα
Νὰ ψάλω ἕκαστον χωριστά.

—

Καθὼς ὁπόταν ἀγριωμένος
Πλατονοκάμπτης βορρᾶς σφοδρὸς,
Εἰς δάσος πίπτει, ὡς πεινασμένος
Λέων εἰς θήραμα φοβερός,

—

Οὕτως ἐπέπεσαν σμερδαλέοι
Ἐπὶ βαρβάρου φαύλης φυλῆς,
Υἱοὶ τῆς Μάνης, ἄνδρες γενναῖοι,
Μαυρομιχάλαι οἱ Ἀχιλλεῖς.

—

Ἡ δωδεκάτη ἦτο Μαΐου
Ὅτε τὸ πρῶτον ἐν τῇ ξηρᾷ,
Εἰς τὰ πεδία τοῦ Βαλτετζίου
Νίκη ἐγένετο ἡ λαμπρά (1).

—

Ὁ Κυριακούλης καὶ Ἰωάννης,
Ὁ μὲν ὁμαίμων ὁ δὲ υἱὸς
Τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου τῆς Μάνης·
Κολοκοτρώνης ὁ πολιὸς,

—

Πλήρεις ἁγίας ἐλευθερίας
Μετὰ χιλίων Μανιατῶν,
Εἰς φυγὴν ἔτρεψαν μετ' ἀνδρίας
Ἓξ χιλιάδων ἕνα στρατόν.

—

(1) Τὸ ἀνωτέρω ποίημα ἐγράφη διὰ τὸν ποιητικὸν ἀγῶνα τοῦ 1861 ἔτους ἐπειδὴ δὲ οὗτος δὲν ἐγένετο ὁ ποιητὴς ἐπέτρεψεν ἡμῖν τὴν ἀνώνυμον αὐτοῦ δημοσίευσιν. Σ. Π.

(1) Ἴδε Ἱστορ. Παπαρρηγοπούλου ἐκδ. 1875—σελὶς 155 μέχρι 224 διὰ τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῶν ὑμνουμένων ἐνταῦθα μαχῶν.

Τ' ἄπιστα στίφη φεύγουν ὀργίλα,
Πολὺς ὑψοῦτ' ὁ κονιορτός.
Ἀνεμοσκόρπιστα ξηρὰ φύλλα
Στρατηγοὶ γίνονται καὶ στρατός.

—

Τῆς Σαλαμῖνος τότε τὸ κῦμα
Βοὰς ἐξέπεμψε φοβεράς,
Ὡς ἐνθυμίζον τὸ ὑγρὸν μνῆμα
Εἰς τὸ κατόρθωμα τῆς ξηρᾶς.

—

Ὁ μυροβόλος μὴν τοῦ Μαΐου
Περὶ τὰ τέλη ἦτον ἐγγύς,
Ὅταν ἐπέπεσεν ἐντὸς πλοίου
Μυριοκέραυνος καταιγίς.

—

Δίκροτον μέγα ἀνετινάχθη
Ἀπὸ τοῦ Ἕλληνος τὸν πυρσόν,
Καὶ ἑξακόσια τῆς γῆς ἄχθη
Λείχει τὸ κῦμα εἰς Ἐρεσσόν.

—

Μὴ ἀπαυδήσῃς, Μοῦσα, ὀργῶσα
Τῆς δόξης ψάλλουσα τοὺς υἱούς,
Μέλι τερψίθυμον ἐκμυζῶσα
Εἰς τὸν περίβολον τῆς Κλειοῦς.

—

Πίπτει ὁ Διάκος ὡς πρωτομάρτυς
Ἔνθα ἀρχαία δόξα ἀνθεῖ,
Φθονεῖ δ' ὁ ἄλλος ἥρως τῆς Σπάρτης
Μήπως ἡ δόξα του καλυφθῇ.

—

Εἰς Θερμοπύλας ἤδη ἀνθοῦσι,
Διπλᾶ τὰ κρίνα τὰ ἀγλαὰ,
Καὶ εἰς τὸν κόσμον μυροβολοῦσι
Ἐξίσου νέα καὶ παλαιά.

—

Βλέμματα ρίψε ἀκαριαῖα
Ἐκεῖ πλησίον, Μοῦσα ἁγνὴ,
Ἰδὲ τὸν Γοῦρα καὶ Ὀδυσσέα,
Νίκη καὶ Δόξα τοὺς στεφανοῖ.

—

Εἰς χάκ ἄσημον τῆς Γραβίας,
Ἐν μέσῳ ζάλης πολλῆς φλογῶν,
Τρόπαιον ἤγειρον τῆς ἀνδρίας
Καὶ τοῦ ἀγῶνος μεγαλουργόν.

—

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,
Σὺ ἀνεφλόγισας τὰς καρδίας,
Εἰς τὴν Ἑλλάδα δόσαν ζωήν.

—

Εἰς Πελοπόννησον ἡ ἀνδρία
Ἡρωοτόκους σείει σεισμοὺς,
Τρίπολις, Πύλος, Μονεμβασία
Ἐλευθερίας ᾄδουν ψαλμούς.

—

Πότνια Μοῦσα, μὴ ἀναβάλλῃς
Ἀλλ' ἤδη ρίψε ἄνθος ἀβρὸν,
Ἔνθα Ἡλίας Μαυρομιχάλης
Μεταξὺ ἄλλων κεῖται νεκρῶν.

—

Μετὰ ὀλίγων ἐκλείσθη φίλων,
Ἐχθροὺς καὶ βίον περιφρονῶν,
Κι' ἀποκατέστησεν ἕνα μύλον
Τμῆμα τροπαίων περιφάνων.

—

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας,
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,
Σὺ μοῦ ἐμπνέεις ἰδέας θείας
Εἰς τὴν ζωήν μου δίδον ζωήν.

—

Ὦ! εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Παρθενῶνος,
Σημαίαν βλέπω σταυροστεφῆ,
Καὶ τῶν Σουλτάνων τρέμει ὁ θρόνος
Εἰς τὰς πτυχάς της μήπως ταφῇ.

—

Ἅγιον σύμβολον τοῦ Ἀπείρου,
Μὲ ξίφη κ' αἵματα συμπετᾷς,
Ἤδη σὲ πλήττουν πνοαὶ ζεφύρου
Καὶ τὴν ἀνάστασιν χαιρετᾷς.

—

Οὕτω τὸ πάλαι τοὺς σταυροθέτας
Τοῦ Χριστοῦ ἔχον ἀπ' ἐμπροσθὰ,
Τὴν θείαν ἔγερσιν ἐχαιρέτας
Ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ Γολγοθᾶ.

—

Ἀλλ' ἰδοὺ σχίζει ῥάχεις ὀρέων
Στράτευμα μέγα βαῖνον γοργὸν,
Πολυαρίθμων πεζῶν κ' ἱππέων
Ἔχον τὸν Δράμαλην ἀρχηγόν.

—

Ἀντηχοῦν δάση ἀλαλαζόντων
Τῶν χριστομάχων στρατιωτῶν,
Γαύρων δὲ ἵππων χρεμετιζόντων
Μακρυνοὶ γόοι ἠχοῦν βροντῶν.

—

Ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι οὐδὲν πτοοῦνται,
Καὶ μετὰ δέησιν εὐσεβῆ
Ἐμπλεοι θάρρους τοποθετοῦνται
Ὁ στρατὸς ἔνθα θὰ διαβῇ.

—

Πρωτομαρτύρων τριὰς ἁγία!
Κάτοικοι κόσμου τοῦ φωτεινοῦ
Διάκε, Γρηγόριε, Ἡσαΐα (1)
Σεῖς βοηθεῖτε ἐξ οὐρανοῦ.

—

Τὸ μέγα στράτευμα πλησιάζει,
Καὶ ὅταν ἦτο ἐντὸς βολῆς,
Ὁ Τουρκοφάγος «φωτιὰ» κραυγάζει,
Τοῦρκοι δὲν χρήζουν ἀναβολῆς.

—

Πίπτει εὐθέως ζωὰς σφραγίζων
Μόλυβδος ζέων χαλαζηδόν,

(1) Ἐπίσκοπος Σόλωνος.

Κόκκαλα θραύων, σάρκας ξεσχίζων
Ἐντὸς ἁρμάτων ἀναπηδῶν.

—

Εἰς τὸν ἀέρα σφαῖραι ἀστράπτουν,
Θανάτου πρόδρομοι ἰσχυροί,
Σάρκας σπαιρούσας οἱ μύδροι σκάπτουν,
Φεύγοντες Τοῦρκοι πίπτουν νεκροί.

—

Αἰμοθαλάσσας δὲ σχηματίζει
Τὸ πορφυρῶδες πολὺ ὑγρόν,
Κι' ἀνταναχλώμενον κοκκινίζει
Τὸ λαμπρὸν ἄστρον τῶν ἡμερῶν.

—

Ἀντικαθίστανται εἰς τὴν ζάλην
Τῶν τουφεκίων ὀλολυγμοὶ,
Καὶ τὴν φλογώδη ἐκείνην πάλην
Τὴν διεδέχθη ψῦχος δριμύ (1).

—

Ὀλιγοστεύουν τὰς βροντοφώνους
Τὰ τηλεβόλα σφαιροβολάς,
Ἀπηυδημένα ἀπὸ τοὺς φόνους
Δι' ὧν ἀνέζησεν ἡ Ἑλλάς.

—

Ἓν τάγμα ὅπλα χαμαὶ ἀφίνον
Ἔφυγ' εἰς ὄρη καὶ εἰς δρυμοὺς,
Ἀλλ' ὄπισθέν του δεκὰς Ἑλλήνων,
Ῥίπτει ὀργίλους τουφεκισμούς.

—

Οὕτως ἀσπρόπτερος τὸν χειμῶνα
Ἀνεμοζάλη ὁρμητικὴ,
Παύει νὰ ῥίπτῃ παντοῦ χιόνα
Καὶ καταπίπτει σποραδικῆ.

—

Ὁ Ἕλλην τότε στρατὸς ἐνοῦτο,
Κι' ἀσθμαίνων ἔμενε σιγηρός.
Ἐπάνωθέν του δ' ἐκυματοῦτο
Ὁ ζωηφόρος ἡμῶν Σταυρός.

—

Μετὰ τὴν παῦσιν οὕτω συμβαίνει
Βροχῶν, χιόνων καὶ κεραυνῶν,
Λαμπρὸς ὁ ἥλιος νὰ προβαίνῃ
Καὶ νὰ στολίζῃ τὸν οὐρανόν.

—

Τὴν πολεμόπνουν ὠδήν σου παῦσε,
Ἁγία θύγατερ τ' οὐρανοῦ,
Καὶ μοσχολίβανον μικρὸν καῦσε,
Ἐντὸς σφαγείου ἐλεεινοῦ.

—

Τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς τὰ κάλλη
Καθωραΐζουν γῆν κι' οὐρανὸν,
Καὶ τῶν ποιμένων ὁ αὐλὸς ψάλλει
Ἔαρος ᾆσμα ἐρατεινόν.

—

Ἀλλαχοῦ ὅμως ὁ αὐλὸς ἤχει
Μὲ ἁρμονίας κι' ἄλλας μικτὸς,
Ἀλλοῦ ἡ ὕπαρξις συνευτύχει
Εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ παντός.

—

Ὦ! τὴν Ἑλλάδα στέφουν ὀδύναι
Κ' αἱμάτων ῥέουσι ποταμοὶ,
Αὐτοὶ τὸ ἔαρ τῶν Τούρκων εἶναι,
Καὶ ἁρμονίαι οἱ ὀδυρμοί.

—

Εἰς τὴν ὡραίαν νῆσον τῶν Χίων
Δαιμόνων ἔπεσε συρφετὸς,
Καὶ τὴν ἐσπάραξεν, ὡς στρουθίον
Σφάζει ὀξύπεινος ἀετός!

—

Ἀδιακρίτως γερόντων νέων
Πτώματα πίπτουσι σωρηδὸν,
Καὶ κοκκινίζει πᾶν τὸ Αἰγαῖον
Τρέχον τὸ αἷμα ποταμηδόν!

—

Τ' ᾅδου τοὺς δαίμονας, μεγαλείου
Φόβοι ἀπαίσιοι τοὺς ὠθοῦν,
Μήπως οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ τῆς Χίου
Ἀνώτεροί των ἀναδειχθοῦν.

—

Ὁ Πλάστης τότε μὴ ὑποφέρων
Τοῦ νὰ καγχάζουν οἱ μιαροὶ,
Τὴν μαύρην κόλασιν μεταφέρων
Ἐκεῖ πλησίον τοὺς τιμωρεῖ.

—

Ἂ ναί! σὲ βλέπω δαυλὸν νὰ πάλλῃς,
Υἱὲ ἀθάνατε τῶν Ψαρῶν,
Κ' εἰς τὸν πυθμένα νὰ καταβάλλῃς
Θαλασσογίγαντα φοβερόν.

—

Ὅλμοι μυρίοι παρσοκροτοῦσιν
Τῆς ναυαρχίδος μιᾷ στιγμῇ,
Κ' εἰς τὴν Ἀσίαν ἀντιλαλοῦσιν
Οἱ τῆς Τουρκίας ὀλολυγμοί.

—

Ἀντικρὺ θάλλοντα ἁβρὰ ἄνθη,
Τὰ κατεμάρανεν ἡ πυρά,
Καὶ παταγώδη κλόνον ἠσθάνθη
Ἀὴρ καὶ θάλασσα καὶ ξηρά.

—

Ὡς λάμπει ἥλιος, οὕτω λάμπει
Ἡ δόξα τόσων πολεμιστῶν,
Θάλασσαι, λόγγοι, βουνὰ καὶ κάμποι
Χορηγοῦν ὕλην τῶν ποιητῶν.

—

Ἰδοὺ ἡ θάλασσ' ἀντιπαλαίει
Μὲ τὸ στοιχεῖον τὸ φλογερὸν,
Καὶ νέον δίκροτον κατακαίει
Γόνος ὁ ἔνδοξος τῶν Ψαρῶν.

—

Ἐν τοῖς χιλίοις ἑξακοσίοις
Σώζονται πέντε τὸν ἀριθμὸν,
Ὅπως ἀγγείλωσι τοῖς οἰκείοις,
Αὔτανδρον πλοίου ἀφανισμόν.

—

(1) Τοῦ θανάτου ἐννοῶ ψῦχος.

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,
Σὺ τοῦ ἐνέβαλες φλόγας θείας
Εἰς τὴν ζωήν του δόσαν ζωήν.

—

Κοσμοῦν τὴν νύκτα τοῦ Ἰουλίου
Ἀστέρες νέοι τὸν οὐρανὸν,
Εἶναι ὁ ἥρως τοῦ Βαλτετζίου
Μὲ τὸν φιλέλληνα Νορμανόν.

—

Μὴ ὀπαυδήσῃς, Μοῦσα, ὀργῶσα
Τῆς δόξης ψάλλουσα τοὺς υἱοὺς,
Μέλι τερψίθυμον ἐκμυζῶσα
Εἰς τὸν περίβολον τῆς Κλειοῦς.

—

Διψᾷ ἓν σῶμα ἀνδρῶν γενναίων,
Κι' ἐλπίζει θρίαμβον ὁ ἐχθρὸς,
Ὁ Πλάστης ὅμως ὡς μάννα νέον,
Ὕδωρ τοὺς πέμπει διὰ πυρός.

—

Ἐντὸς ἁγίου ναοῦ σκορπίζει
Χώματα, σφαῖρα πυριφλεγὴς,
Καὶ ὡς ἐκ θαύματος ἀναβλύζῃ
Πόσιμον ὕδωρ καλῆς πηγῆς.

—

Εἰς οὐδὲν ἄλλοᾶς μὴ ἐλπίζῃ,
Ἔθνος, ἢ πόλις, μέγας, μικρὸς
Εἰμὴ σ' ἐκεῖνον ὅστις δροσίζει
Διψῶντα χείλη διὰ πυρός.

—

Ἤδη ὁ ἥλιος ἐπλανᾶτο
Εἰς ἐρυθρόχρουν ὠκεανὸν,
Κ' ἡ φύσις ἅπασα ἐκοιμᾶτο
Εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν οὐρανῶν.

—

Παύει τὴν πτῆσιν καὶ τ' ἄσματά της
Ἡ λιγυρόφθογγος ἀηδὼν,
Καὶ τ' ἀστροκέντητον ἔνδυμά της
Ἡ νὺξ ἐνδύεται βαθμηδόν.

—

Ὁ ἄνω θόλος καθαρὸς εἶναι
Κάτω πυκνοῦνται νέφη καπνοῦ,
Ἄνω γαλήνη, κάτω ὀδύναι
Πληροῦν τὸ ἄπειρον τοῦ κενοῦ.

—

Λαΐλαψ πολέμου δεινὸν μυκᾶται,
Τὰ ὄρη κρότους καὶ πῦρ ἐμοῦν . . .
Οἱ τριακόσιοι Σπαρτιᾶται
Εἶναι ἐκεῖσε καὶ πολεμοῦν ;

—

Οἱ πολεμοῦντες μ' αὐτοὺς ἐρίζουν·
Εἶναι Σουλιώτικος ὁ ἀγὼν,
Δὲν σφάζουν Πέρσας, Τούρκους θερίζουν
Τὸν Μάρκον ἔχοντες ὁδηγόν.

—

Ἡ νίκη ἔπλεξε τῶν ἀνδρείων,
Ἡγιασμένον στέμμα δαφνῶν,
Ἀπὸ τὸ αἷμα ὀκτακοσίων
Ἀπίστων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν.

—

Ἤστραπτε ζάλη πυρὸς ὁπότε
Φωνὴ ἠκούσθη βαρυηχὴς,
« Κύκλῳ τοῦ Βότσαρη στρατιῶται
Πετᾶτε ὅλοι ἰσοταχεῖς. »

—

Κύκλῳ τοῦ Μάρκου Τοῦρκοι μυρίοι,
Ἴσα μ' ἀνέμους ταχυπετοῦν·
Τὸ πῦρ τῆς μάχης τὰς ὄψεις χρίει,
Βλέπουν τὸν Μάρκον καὶ σταματοῦν.

—

Ἀναλαμβάνουν πάλιν τὸν δρόμον,
Πάλιν τὸ βῆμα ἀνακαλοῦν,
Προσβλέπουν γύρωθεν καὶ μὲ τρόμον
Συνάμα ὅλοι πυροβολοῦν.

—

Ζώνει τὸν Μάρκον σπινθηροβόλον
Στέμμα, ἀστράπτον ὑπερνεφῶς . . . .
Δὲν εἶν' ἡ λάμψις τῶν πυροβόλων,
Εἶναι τῆς δόξης αὐτοῦ τὸ φῶς !

—

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,
Σὺ μοῦ ἐμπνέεις ἰδέας θείας
Εἰς τὴν ζωήν μου δίδον ζωήν.

—

Β'.

Ὁ τῆς Ἑλλάδος τύραννος ὅθεν
Χάσας καὶ στόλους καὶ στρατιὰς,
Ζητεῖ τὸ ἔλεος ἀλλαχόθεν,
Καθὼς ἐπαίτης εἰς ἀγυιάς.

—

Στρατοὺς καὶ στόλους ἀθροίζει γαύρους,
Καὶ ἐπιπίπτουν ὅλοι ὁμοῦ,
Εἰς Ψαρᾶ πρῶτον, καθὼς εἰς ταύρους
Λύκοι ὁρμῶσι μετὰ θυμοῦ.

—

Ζώνει τὴν νῆσον πύρινον στέμμα,
Καὶ βλασφημίαι ἠχοῦν φρικταὶ,
Πίπτουν ἀνδρεῖοι, καὶ μὲ τὸ αἷμα
Ἐρυθρὰ βάφονται αἱ ἀκταί.

—

Ἐντὸς ἁγίας μονῆς ἐκλείσθη
Ἡ πατρὶς ὅλη τῶν Ψαριανῶν,
Καὶ ἀτρομήτως ὑπερασπίσθη,
Ὡς ἄρκτος πέριξ τῶν νεογνῶν.

—

Πλὴν ποῖοι γόοι ἀντιλαλοῦσιν ; . . .
Ὁποῖοι χείμαῤῥοι φλογεροὶ
Τὸν ἄνω θόλον φωταγωγοῦσιν
Καὶ φῶς ἡλίου ὑποχωρεῖ ;

—

Εἶν' ὁ Μιαούλης, ὁ στολοθάπτης,
Ὁ τῆς Ἑλλάδος μέγας κραταὶ . . .

Ἐλευθερία ! Σὺ τοῦ ἀνάπτεις
Μεῖζον τῆς Αἴτνης, ἅγιον πῦρ.

—

Ἔρως παμφίλτατος τὸν ἐμπνέει,
Βλάστημα κάλλιστον καρδιῶν,
Καὶ στόλον μέγιστον κατακαίει,
Δύο συμμάχων καὶ κραταιῶν.

—

Εὐρώπην ἔσεισε καὶ Ἀσίαν
Ὁ μυριόκροτος δονισμὸς,
Καὶ τὴν φιλτάτην ἐλευθερίαν
Ἐπανηγύρισ' ὁ ἐμπρησμός.

—

Ἔπεμψ' ἐν ὅλῃ τῇ ἀτμοσφαίρᾳ
Πυριφλεγέθοντας ἡ πυρὰ,
Καθὼς ὁπόταν λάβα ἐπέρα,
Πόντος δὲ ἔτρεμε καὶ ξηρὰ,

—

Ἀπὸ τὰ πέριξ τῆς Παρθενόπης
Μ' ἀεροβρόντημα φοβερὸν,
Εἰς τὸν περίβολον τῆς Εὐρώπης
Εἰς τὴν βασίλισσαν τῶν χωρῶν (1).

—

Μὲ τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην πάλην
Μὴ ὑπεραίρεσαι, Σαλαμὶς,
Τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν Μυκάλην
Ἀντεδοξάσαμεν καὶ ἡμεῖς.

—

Ἐντὸς πυρίνης πυκνῆς χαλάζης,
Τέκνα τῆς δόξης ἀγαπητὰ,
Σαχτούρης ἵσταται καὶ Τομπάζης
Καίοντες φρούρια κινητά.

—

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,
Σὺ τοὺς ἀνέφλεξας τὰς καρδίας
Εἰς τὴν ζωήν των δίδον ζωήν.

—

Πλὴν ποῖοι εὔμολποι παιανίζουν
Ἦχοι ἡδύτατοι χαρμονῆς ;
Νίκην Ἑλλήνων πανηγυρίζουν,
Εἰς τὰ πεδία τῆς Ἀμπλανῆς.

—

Ἡ ξηρὰ φαίνετ' ὡραιοτέρα,
Μ' ἄνθη ἐλεύθερα καὶ καλὰ,
Κ' ἡ Ἀμφιτρίτη εἰς τὸν αἰθέρα
Ἥλιον δόξης ἀντανακλᾷ.

—

Ὡς δύο κόραι δαφνοστεμμέναι,
Πλὴν μὲ χιτῶνα αἱματηρὸν,
Ξηρὰ καὶ θάλασσ' ἀδελφωμέναι
Δίδουσι φίλημα φλογερόν.

—

Μοῦσα, πῶς ῥαίνεις μὲ δάκρυ πόνου
Τὴν πολεμόπνοῦν ταύτην ᾠδήν ; . . .
Μήπως ἀπαίσιος δαίμων φθόνου
Σοὶ παρεμβάλλῃ λύπης χορδήν ;

—

Οἴμοι ! καλύπτει βροχὴ πυρίνη,
Τοῦ βίου φράττουσα τὴν ὁδὸν,
Σαχτούρη ἅμα καὶ τὸν Σαχίνη,
Καὶ Ἀναστάσιον Τσαμαδόν !

—

Βάφει τὴν θάλασσαν τῆς Ἑλλάδος
Ἰταλοῦ αἷμα ἀγαπητὸν,
Τὸν Σανταρόζα πλὴν στέφει κλάδος
Τῶν καλλινίκων πολεμιστῶν.

—

Μὴ κλαίης, Μοῦσα, τὴν εὐτυχίαν
Τῶν ἀθανάτων αὐτῶν θνητῶν,
Ἀλλ' ᾄδε, πότνια, τὴν ἀνδρίαν
Τῶν ἐπιζώντων πολεμιστῶν.

—

Μυρίων ὅλμων βαρυβροντώντων,
Καθ' ἑνὸς τρέχουν πλοῖα πυκνὰ,
Μύρμηξ δὲ εἶναι κατὰ λεόντων,
Τὸ μικρὸν βρίκιον « Ἀθηνᾶ. »

—

Πλήρη ἐλπίδων Σταυρὸν ὑψόνει,
Στήθη προτάττει θάῤῥους μεστὰ,
Ὦ ! τὸν ἀγῶνα ὡς ἐν εἰκόνι
Τὸ μικρὸν βρίκιον παριστᾷ.

—

Θ' ἀποβῇ χαῦνον ὅ,τι προσθέσω
Ἐγγὺς τοιούτου ἡρωϊσμοῦ . . .
Νὰ ! διαβαίνει σῶον ἐν μέσῳ
Φλογοπαφλάζοντος ποταμοῦ !

—

Οὕτω διῆλθες, Ἑλλὰς γλυκεῖα,
Μέσον δουλείας ἀνιαρᾶς.
Εἰς πάλην δείκνυται ἡ ἀνδρία
Ὡς ὁ ἀδάμας ἐντὸς πυρᾶς.

—

Στρατοὶ καὶ στόλοι στεῖρον νησίον
Μὲ βέλη ζώνουσι φλογερὰ,
Πλὴν τόσης δόξης, στενὸν μνημεῖον
Ὑπῆρξ' ἡ Κλείσοβα ἡ μικρά.

—

Ἀπὸ τὰς λέμβους σφαῖραι σφυρίζουν,
Τῆς νήσου πλήττουσαι τὴν πλευράν
Τ' ἄπιστα στίφη δὲ κυματίζουν,
Ὡς αἱ ἀστάχυς ἀπὸ βορρᾶν.

—

Ἀλλ' ὁ Τσαβέλλας προτάττει στίθη
Μὲ τοὺς τριάκοντα ἀνδρικὰ,
Κ' ἐδέχθη κῦμα ὁμοῦ καὶ λήθη
Χίλια πτώματα Τουρκικά.

—

Ἅγιον πνεῦμα ἐλευθερίας
Ἀπὸ τὴν θείαν βαῖνον πνοὴν,

(1) Αἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι ἐκκρήξεις τοῦ Βεζουβίου εἶναι αἱ ἑξῆς· ἡ τοῦ ἔτους 79 μ. Χ. ἀξία αἰωνίας μνήμης διὰ τὸν θάνατον Πλινίου τοῦ Ἀρχαίου· καὶ αἱ τοῦ ἔτους 203 καὶ 472 ὅτε ἡ τέφρα ἐσφενδονίσθη μέχρι Κωνσταντινουπόλεως.

Σὺ τοὺς ἀνέφλεξας τὰς καρδίας
Εἰς τὴν ζωὴν των δόσαν ζωήν.

—

Στρέψε, ὦ Μοῦσα, τὰς μελῳδίας
Ἐνθα μυκᾶται πῦρ μὲ θυμὸν,
Τροφὴ εὐφρόσυνος τῆς ἀνδρίας,
Ἥτις στενάζει ἀπὸ λιμόν.

—

Εἰς Μεσολόγγι συνεωθοῦντο
Χερσαῖα κύματα στρατιῶν,
Κ' εἰς τὰ πελάγη του ἐπυκνοῦντο
Μέγιστα φρούρια ἐκ δρυῶν.

—

Ἀλλὰ τὰ κύματα τὰ χερσαῖα,
Καθὼς ἡ θάλασσα εἰς βυθὸν,
Κατεσυντρίβησαν εἰς γενναῖα
Στήθη Ἑλλήνων περιφανῶν·

—

Καὶ ἀπετέφρωσεν ἡ ῥιτίνη,
Τὸν ἀσπροπτέρυγα κολοσσὸν,
Καὶ δι' ἡμέρας πολλὰς γαλήνη
Δὲν ἐπανῆλθε τῶν θαλασσῶν.

—

Πτηνὰ κ' ἰχθύες φεύγουν· κι' ἁπλόνει
Ἡ πεῖνα ἄμετρον τὴν φθορὰν,
Φρίκη καὶ θάνατος σαβανόνει
Αἰθέρα, θάλασσαν καὶ ξηράν.

—

Ἐδὼ ὁ Πλάστης δὲν ἐφορεύει ;
Φοβεῖται ἴσως μὴ στερηθῇ . . . .
Φωταυγὴς λόγος πλὴν μοῦ χωνεύει
Τὴν βλασφημίαν πρὶν ἐκφρασθῇ.

—

Νὺξ εἶν' βαθεῖα, τὸ πᾶν ὑπνώττει,
Τὸ πᾶν τὸν Πλάστην του μαρτυρεῖ.
Καθεύδουν πόθοι, παύουν οἱ κρότοι
Κ' ἓν μόνον αἴσθημα γρηγορεῖ.

—

Οἱ πιστοὶ εἶναι εἰς ἐκκλησίας
Κ' ἡ γῆ μὲ τ' ἄνω συνομιλεῖ,
Κι' ἀκτὶς θεόσδοτος τὰς καρδίας,
Τὰς ἀποκρύφους βουλὰς δηλοῖ.

—

Κρότοι εὐθέως τὸ σύμπαν πλήττουν,
Τρέμουν ἐδάφη δόξης μεστὰ,
Ψυχὴν καὶ σάρκας ὡς νὰ ἐζήτουν,
Τοῦ Μάρκου Βότζαρη τὰ ὀστᾶ.

—

Ἀστράπτουν γλῶσσαι πυρὸς μυρίαι,
Ἀντηχοῦν βρόντοι, ἀλλαχ! κραυγαὶ,
Κλαγγαὶ, σαλπίσματα, βλασφημίαι,
Θρῆνοι, δεήσεις καὶ οἰμωγαί.

—

Διεσπαρμένη ἴλη ἱππέων
Ἐντὸς δρυμώνων φεύγει θοὴ,
Ὡς φεύγουν μέσον κρημνῶν κι' ὀρέων
Κυνηγοσκόρπιστοι λαγωοί.

—

Τὴν κατεδίωκε τρικυμία
Σφαιρῶν ἀθρόων σφυριζουσῶν,
Καθὼς ἀνέμου σφοδροῦ μανία
Ὠθεῖ τὸ κῦμα τῶν θαλασσῶν.

—

Ἡ νίκη ἥλιον δόξης χύνει,
Ὃς παντοῦ λάμπει ἀκτινωτὸς,
Κι' ὠχρὰ ἀνέτειλεν ἡ σελήνη
Ἐμπρὸς τοιούτου λαμπροῦ φωτός.

—

Ὠχρὰ δὲ ἔδυσε πρὶν ἀρχίσῃ
Ὁ πέπλος ν' ἄρεται τῆς νυκτὸς,
Αὐτὸς ὁ ἥλιος πλὴν θὰ δύσῃ
Μὲ τὴν συντέλειαν τοῦ παντός.

—

Ἡρώων πόλις Μεσολογγίου
Δι' ἐσὲ μόνον ἕνας ψαλμὸς,
Ὑπάρχει πάσης τῆς ὑφηλίου,
Οὗτος δὲ εἶναι ὁ θαυμασμός !

—

Μὴ ἀπαυδήσῃς, Μοῦσα, ὀργῶσα
Τῆς δόξης ψάλλουσα τοὺς υἱούς,
Μέλι τερψίθυμον ἐκμυζῶσα
Εἰς τὸν περίβολον τῆς Κλειοῦς.

—

Ἰδοὺ σημαία κυμαινομένη
Ἐγγὺς εἰς ὄρος ἱστορικὸν.
Ψυχὴ, εἰς αἷμα βεβακχευμένη
Φέρε μ' εἰς τόπον ἡδονικόν (1).

—

Ὁποία ἔκστασις οὐρανία !
Εἶμαι πλησίον τοῦ Παρνασσοῦ,
Ἄλλοτε ἦρχε Θεῶν χορεία·
Ὁ Σταυρὸς ἤδη τοῦ Ἰησοῦ.

—

Πρὸς τ' ὄρος τοῦτο δὲν προσποιοῦμαι
Τὰς ἐπικλήσεις τῶν παλαιῶν,
Σὲ, Σταυρὲ θεῖε, ἐπικαλοῦμαι
Ὅπλον ἀήττητον τῶν λαῶν.

—

Τοῦ Καραΐσκου ν' ἀναμετρήσω
Τὴν τόσην δόξαν ἀδυνατῶ,
Καὶ ἐπαξίως νὰ τὸν ὑμνήσω
Θείας ἐμπνεύσεις ἐπιζητῶ.

—

Ψαλμὸς, ὡς φόρος πρὸς τὴν ἀνδρίαν,
Εἶν' τ' ὄνομά του τὸ φωταυγὲς,
Αὐτὸ δεσμεύει τὴν φαντασίαν,
Τοῦ νοῦ τὸ νᾶμα τὸ διαυγές.

—

Ὡς ὅταν ἥλιος ἀνυψοῦται
Χύνων τὸ φῶς του ἀκτινωτὸν,
Ἡ ὅρασίς μας εὐθὺς θαμβοῦται
Ἂν ἀτενίσωμεν πρὸς αὐτόν·

—

(1) Εἰς τὴν μάχην δηλονότι τῆς Ἀραχόβης.

Κατόπιν ζάλης πυρὸς ἀγρίας
Βρέμει βροντόπληκτος ὁ αἰθὴρ,
Τῆς τρισαδέλφου εἶν' συμμαχίας,
Ὁ παταγώδης αὐτὸς κρατήρ.

—

Διὰ ῥαγδαίας βροχῆς πυρίνης,
Καίει τὸν στόλον τὸν Τουρκικὸν,
Κ' εἰς Πύλον « Φόρος εὐγνωμοσύνης, »
Χαράττει μ' αἷμα ἡρωϊκόν.

—

Τὸ μέγα ἔργον καθηγιάσθη
Διὰ παιάνων τυρταϊκῶν.
Καὶ καθὼς ἤρχισ' ἐγκαινιάσθη
Μ' ἔνδοξον αἷμα ἀδελφικόν.

—

Ἤρξαντο τέλος νὰ ἠρεμῶσιν
Ἀὴρ καὶ θάλασσα καὶ ξηρὰ,
Καὶ πτηνὰ εὔφθογγα νὰ ὑμνῶσιν
Κάλλη πρυβαίνοντα ζωηρά.

—

Ἐδιεδέχθη θρήνους κι' ὀδύνας,
Χαρᾶς εὐφρόσυνος μουσικὴ,
Κ' εἰς χλωρὰς δάφνας καὶ εἰς μυρσίνας
Κάθηται κόρη μαγευτική.

—

Ποία τις κόρη εἶναι ἐκείνη
Ἥτις ὡς νύμφη τοῦ Παρνασσοῦ,
Φορροῦσα στέμμα ἀκτῖνας χύνει
Ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ ;

—

Τῶν λαῶν μόνη εὐδαιμονία
Ἡ παντοῦ χέουσα τὴν χαρὰν,
Χαῖρε ! φιλτάτη ἐλευθερία
Ἂν καὶ σὲ βλέπω ἀπὸ μακράν.

—

Ἀπὸ τὸν Ὕψιστον ἐθεσπίσθη
Θρόνον νὰ ἔχῃς παντοτεινὸν,
Εἰς λαὸν ὅστις πρῶτος ἐχρίσθη
Τ' ἅγιον μῦρον τῶν οὐρανῶν.

—

Κατὰ ἀρχαῖον λοιπὸν αἰῶνα
Φορροῦσα χλαῖναν αἱματηράν,
Τὸν Περσοσκέπαστον Μαραθῶνα
Ἐκλεξας θέσιν πρώτην φοράν.

—

Ἀπεθανάτισαν οἱ υἱοί σου
Τὴν τῆς Ἑλλάδος ἱερὰν γῆν,
Οἱ Λεωνίδαι κ' οἱ Περικλεῖς σου
Ἐδειξαν ταύτην θάμβους πηγήν.

—

Εἰς τὰ γνωστά σου θεῖα ἐδάφη
Ἐπανακάμπτεις πάλιν φαιδρὰ,
Σὲ χαιρετῶσιν ἔνδοξοι τάφοι,
Κι' αὐτὰ τὰ ἔπη τὰ πενιχρά.

ΒΙΚΤΩΡ ΥΓΩ.

Ὁ Βίκτωρ Ὑγὼ ἐγεννήθη τῷ 1803 εἰς τὴν παρὰ τὰ Πυρηναῖα κειμένην πόλιν Βεζανσόν. Ὁ πατήρ του, ὁ κόμης Ἰωσὴφ Ὑγὼ, ἦτο στρατηγὸς τοῦ Ναπολέοντος, ἡ δὲ μήτηρ του Βανδεανὴ ἀριστοκράτις, τρέφουσα βαθὺν σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἐξόριστους τότε Βουρβώνους. Νήπιον ἔτι ὁ Βίκτωρ ἠκολούθησε τὸν πατέρα του εἰς τὰ στρατόπεδα, εἶδε τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπεσκέφθη μετὰ σεβασμοῦ τὴν Κορσικὴν καὶ τὴν Ἔλβαν, τὴν κοιτίδα καὶ τὴν φυλακὴν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

Ἡ Μοῦσα ἐπεσκέφθη προώρως τὸν νέον Βίκτωρα. Ἡ ποικίλη καὶ ἱπποτικὴ ζωὴ τῶν στρατοπέδων, τὰ μεγάλα θεάματα, τὰ ὁποῖα ἀνελίσσοντο καθ' ἑκάστην ἐμπρός του, προσέβαλον τὴν ζωηράν του φαντασίαν, καὶ παιδίον ἔτι ἐγένετο ποιητής. Ἤρχισε νὰ γράφῃ στίχους, καὶ ἓν τῶν πρώτων του ποιημάτων καθυπέβαλεν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τὸ ποίημα ἦν ὡραῖον, ἐπηνέθη πολὺ, ἀλλὰ δὲν ἐβραβεύθη. Διατί νομίζετε ; διότι ἐτελείωνε διὰ τῶν ἑξῆς δύο στίχων·

Ἐγὼ ζῶ πάντοτε μακρὰν ἀπὸ αὐλὰς καὶ πόλεις,
Καὶ δεκαπέντε τῆς ζωῆς διῆλθον ἔτη μόλις.

Οἱ κύριοι ἀκαδημαϊκοὶ ὑπέθεσαν ὅτι ὁ ποιητὴς δίδων εἰς ἑαυτὸν τοιαύτην ἡλικίαν, ἤθελε νὰ τοὺς περιπαίξῃ, διότι ἦτο ἀδύνατον, ἐσκέφθησαν, τόσον νέος ἔτι νὰ γράφῃ τοιούτους στίχους. Ὁ Ὑγὼ ἐλυπήθη μὲν, εἶναι ἀληθὲς, διὰ τὸ λάθος τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, ἀλλ' ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ἂν τοὺς ὕβρισε διὰ τοῦτο. Ὅπως ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν ἀποτυχίαν του ταύτην ἔστειλε τέσσαρας τῶν πρώτων του ᾠδῶν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Τολώσσης, αἵτινες ἐβραβεύθησαν ἅπασαι, καὶ ὁ νέος ποιητὴς ἐγένετο μέλος τῆς ποιητικῆς ταύτης Ἀκαδημίας, γνωστὴς ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « és jeux Floraux ».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Γαλλικὴ φιλολογία ἦτο διῃρημένη εἰς δύο λίαν διεστῶτα στρατόπεδα, εἰς τοὺς Κλασικοὺς καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαντικούς, καὶ ὁ φύσει εἰρηνικὸς Παρνασσὸς ἦτο πεδίον πεισματώδους μάχης. Οἱ Κλασικοὶ περιωρίζοντο εἰς τὴν δουλοπρεπῆ μίμησιν τῶν συγγραφέων τοῦ αἰῶνος τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', τῶν ἀμιμήτων ἐκείνων μιμητῶν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως. Οἱ Ῥωμαντικοί, βλέποντες ὅτι ἡ Γαλλικὴ φιλολογία ἀπεμαραίνετο ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε περιορισθῆ πρὸ δύο αἰώνων, ἤθελον νὰ εὑρύνωσι τὸ στάδιον, καὶ νὰ ζητήσωσιν εἰς ἄλλας χώρας καὶ εἰς ἄλλας ἐποχὰς νέας πηγὰς ποιήσεως. Ἰδίως ἡ σφοδροτέρα ἔρις μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν ὑπῆρχεν ὡς πρὸς τὴν δραμματικὴν ποίησιν, καὶ ἀληθεῖς μάχαι, οὐχὶ ἀναίμακτοι πολλάκις, συνεκροτοῦντο κατὰ πᾶσαν παράστασιν εἰς τὸ Γαλλικὸν θέατρον. Ἡ μὲν Κλασικὴ φάλαγξ εἶχεν ὡς σύνθημα « Ἀριστοτέλης », ἡ δὲ Ῥωμαντικὴ « Σαιξπῆρος ». Αἱ κλασικαὶ τραγῳδίαι στερεότυποι, μονότονοι, πλήρεις περιφράσεων κενῶν ἐννοίας, πνιγόμεναι ἐντὸς τῶν τρ.ῶν ἑνοτήτων, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ θέλξωσι τὸ Γαλλικὸν κοινὸν, καὶ νὰ ἀντιπροσωπεύσωσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰς ἰδέας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος· τὰ δὲ ῥωμαντικὰ δράματα παράδοξα, ὑπερβολικὰ, ἱπποτικὰ, προσεπάθουν νὰ εἰσχωρήσωσιν ἐξ ἐφόδου εἰς τὸ θέατρον, καὶ μ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν, τὴν ὁποίαν ἀπήντων ἐκ μέρους τῶν κλασικῶν ποιητῶν, τὸ κατώρθοναν ἐνίοτε, καὶ τότε ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκροτοῦντο. Μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν διστάζων, κλίνων ὁτὲ μὲν πρὸς τὴν μίαν, ὁτὲ δὲ πρὸς τὴν ἄλλην, ἵστατο ὁ Κασιμίρος Δελαβίν, μέγας δραματικὸς ποιητὴς, κρύπτων ἰδέας νεωτέρας ὑπὸ ἀρχαϊκὸν κάλυμμα, θέτων εἰς τὸ στόμα τοῦ βαρβάρου « Παρίου » τῶν Ἰνδιῶν φράσεις, ληφθείσας ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ « Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῷ » τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ ὅμως, καί τοι οὕτως ἀμφιῤῥέπων ὁ Κασιμίρος Δελαβίν, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς νέας σχολῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου.

Ὁ Βίκτωρ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίσταζε μεταξὺ τῶν δύο ὁδῶν αἵτινες ἐπαρουσιάζοντο εἰς αὐτόν· κατετάχθη ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν Ῥωμαντικὴν σχολὴν, τῆς ὁποίας ἦτο προωρισμένος νὰ καταστῆ ἀρχηγὸς καὶ σημαιοφόρος. Ἤδη τὸ ὄνομά του εἶχεν ἀρχίσει νὰ καθίσταται γνωστὸν, αἱ ποιήσεις του νὰ δημοσιεύωνται εἰς διάφορα περιοδικὰ, καὶ ἰδίως εἰς τὴν «Γαλλικὴν Μοῦσαν », ἣν συνέταττον πολλοὶ νέοι, ὧν οἱ πλεῖστοι κατέστησαν ἔκτοτε ἔνδοξοι. Οἱ νέοι οὗτοι ἀποτελοῦντες τὴν Πλειάδα, ὡς ἐκαλεῖτο ἡ ὁμάς των, συνηθροίζοντο καθ' ἑκάστην ἑσπέραν σχεδὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εὐφυοῦς Νωδιέρου, καὶ ἐκεῖ ἀνεγίνωσκον τὰ ἔργα των, καὶ ἐδέχοντο μετὰ τῆς αὐτῆς εὐγνωμοσύνης συμβουλὰς ἢ ἐπαίνους. Ὁ Βίκτωρ παρευρίσκετο συχνὰ ἐκεῖ, καὶ, μολονότι ἦτο εἰκοσαετὴς, δειλὸς, ἀμύσταξ εἰσέτι νεανίας, πάντες προεμάντευον ἐν αὐτῷ δόξαν μεγάλην, καὶ ἤκουον μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοὺς στίχους του. Ὁ Σατωβριὰν ἀναγνοὺς μίαν τῶν πρώτων του ᾠδῶν, τὴν στέψιν τοῦ Καρόλου Ι', τὸν ἀπεκάλεσε *παιδίον μεγαλοφυές*, καὶ συνήργησε νὰ τῷ δοθῇ ἐκ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου δισχιλίων φράγκων ἐτησία σύνταξις. Ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ὁ Βίκτωρ ἐλειποτάκτει ἀπὸ τὰς συνεδριάσεις τῆς Πλειάδος, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῶν ποιητῶν ἀδελφῶν Δεσάν. Ἐκεῖ δὲν τὸν εἵλκυεν ἐπιθυμία δόξης, ἀλλ' οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοὶ τῆς νεάνιδος Φουσὲ τὴν ὁποίαν ἠγάπα, ὡς ἀγαπῶσιν οἱ ποιηταὶ, καὶ ἥτις τὸν ἠγάπα, ὡς ἀγαπῶσιν οἱ ἄγγελοι. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλη λύπη εἶχε βαρύνει τὸν νέον ποιητήν· ἡ μήτηρ του ἀπέθανεν. Ὁ Βίκτωρ, ὡς πᾶσα εὐγενὴς καρδία, τὴν ἐλάτρευε, καὶ γράφων τὰς πρώτας του βουρβονιζούσας, καὶ βασιλόφρονας ποιήσεις, τῆς μητρός του μᾶλλον ἢ ἑαυτοῦ τὰ αἰσθήματα ἐξέφραζε. Βαθεῖα μελαγχολία κατέλαβε τότε τὴν ψυχήν του, καὶ διὰ τοῦτο ζωφερὰς ἰδέας περιέχει ὁ τότε ἐκδοθεὶς *Χὰν ὁ Ἰσλανδὸς*, εὐφυὴς παραδοξολογία, μυθιστόρημα φρικῶδες, πλῆρες δημίων, πτωμάτων, λῃστῶν, καὶ ἀνθρώπων ἀνθρωποφάγων, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου παράδοξον ἐμποιεῖ ἀντίθεσιν ὁ ἀφελὴς ἔρως τοῦ Ὄρδενερ καὶ τῆς Ἐθὲλ, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ὑγὼ ἀπεικόνισε τὸν ἔρωτά του. Μετ' ὀλίγον, κατὰ τὸ 1823, ἡ νεᾶνις τὴν ὁποίαν ἠγάπα, ἐγένετο σύζυγός του. Τὸ νέον ζεῦγος ἐξ ἔρωτος, ἐλπίδων καὶ ποιήσεως μόνον ἐπλούτει, καὶ εἰς οἰκονομίας λόγους ὑπείκων ὁ Βίκτωρ, ἠναγκάσθη νὰ συλλέξῃ τὰς ἐπὶ τῆς τραπέζης του διεσπαρμένας λυρικὰς ποιήσεις, καὶ νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὰς εἰς τόμον. Αἱ ᾠδαὶ ἔτυχον ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, καὶ δευτέρα ἔκδοσις αὐτῶν, γενομένη ἐντὸς ὀλίγου, ἔφερεν εἰς τὸν Βίκτωρα καὶ τὴν κοινωνικὴν δόξαν καὶ τὴν οἰκιακὴν εὐημερίαν. Αἱ πρῶται αὗται ποιήσεις τοῦ Ὑγὼ δεικνύουσι περισσοτέραν προσήλωσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν στίχων, καὶ δὲν εἶναι εἰσέτι τόσον τολμηραὶ περὶ τοὺς νεωτερισμούς. Καὶ εἰς αὐτὰς ὅμως διαφαίνεται εἰς μέγαν βαθμὸν ἡ νευρώδης δύναμις τῶν στίχων, ἡ καλλιτεχνος ἐξεργασία τῶν στροφῶν, καὶ ἡ βαθύτης καὶ ἡ πρωτοτυπία τῶν ἰδεῶν. Καὶ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην τὰ ἀριστουργήματα εἶναι ἄφθονα· ὁ *Μωϋσῆς εἰς τὸν Νεῖλον* εἶναι τρυφερὰ καὶ ἀφελὴς ᾠδή· αἱ *δύο νῆσοι*, δηλ. ἡ Κορσικὴ καὶ ἡ Ἁγία Ἑλένη, εἶναι ὕμνος ἄξιος τῆς δόξης τοῦ Ναπολέοντος· τὸ *ἑορτάσιμον ᾆσμα τοῦ Νέρωνος* εἶναι ποίημα ὑψηλὸν, περιγραφὴ ὀργίων ἅμα καὶ πυρκαϊᾶς, ἀποπνέον αἷμα καὶ οἶνον συγχρόνως, τὸ ὁποῖον ψάλλει μετὰ τῶν φίλων ὁ Νέρων, ἐν ᾧ κατὰ διαταγήν του πυρπολεῖται ἡ Ῥώμη.

Ἀφ' οὗ ὁ Ὑγὼ διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Χὰν τοῦ Ἰσλανδοῦ καὶ τῶν ᾠδῶν ἐγένετο γνωστὸς ὡς ποιητὴς λυρικὸς καὶ ὡς μυθιστοριογράφος, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ ἑαυτὸν καὶ εἰς τὴν δραματικὴν ποίησιν, δι' ἣν μετὰ ταῦτα ἐγένετο κυρίως διάσημος. Τότε ἐξέδωκε τὸν *Κρόμβελ*, δρᾶμα τερατῶδες τὰς διαστάσεις, ἀπαιτοῦν τριέσπερον ὅλον πρὸς παράστασιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε παρασταθὲν, εἰς τὸ ὁποῖον προσέβαλε κατὰ μέτωπον τὴν ἐκπνέουσαν ἤδη κλασικὴν σχολὴν, καὶ ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν της. Ὁ *Κρόμβελ* ὡς δρᾶμα κυρίως μικρὰν ἔχει τὴν ἀξίαν, διότι καὶ ἡ

πλοκὴ εἶναι σκοτεινὴ καὶ περιπεπλεγμένη, καὶ οἱ χαρακτῆρες ψευδεῖς καὶ ἡ στιχουργία χαλαρὰ ἐνιαχοῦ· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶναι μεγάλης προσοχῆς ἄξιος, διότι εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νέων περὶ δραματικῆς ποιήσεως ἰδεῶν, εἶναι οὕτως εἰπεῖν ὁ πρόσκοπος, ὁ σκαπανεὺς τῆς ῥωμαντικῆς φάλαγγος, θαυμασίως δὲ τὰς ἀρχάς του διετύπωσεν ὁ Ὑγὼ ἐν προλόγῳ τολμηρῷ καὶ ἐκτεταμένῳ, ὅστις ἐγένενο ἀφορμὴ πεισματώδους συζητήσεως ἐν ταῖς ἐφημερίσι, καὶ τέλος κατίσχυσε πάσης ἀντιστάσεως.

Εἰς μάτην οἱ μικροί του ἀντίπαλοι ἐῤῥίπτον κατ' αὐτοῦ καθ' ἑκάστην πᾶν εἶδος συκοφαντίας καὶ ὕβρεως· ὁ Ὑγὼ ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ ἀπαύστως νέα δράματα, νέας ποιήσεις, καὶ νέα μυθιστορήματα. Ὁ τότε εὐφυὴς διευθυντὴς τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου Τάϋλορ εἶχε μαντεύσει τὴν δραματικὴν τοῦ ποιητοῦ ἱκανότητα, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γράψῃ ἔργον τι διὰ τὸ θεατρόν του. Ὁ Ὑγὼ ἔγραψε τὴν *Μαρὶὸν Δελὸρμ*, ὡραῖον δρᾶμα, πλῆρες φαντασίας καὶ τέχνης, τοῦ ὁποίου ὁ ἥρως Διδιέρος, κρᾶμα θαυμάσιον πάθους καὶ τρυφερότητος, νεανίας μελαγχολικὸς ἐνιαχοῦ καὶ ἐνιαχοῦ παράφορος, ἐγέννησε τόσας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιτυχεῖς μιμήσεις, καὶ ἰδίως τὸν *Ἀντονὶ* τοῦ Ἀλεξάνδρου Δυμᾶ. Ἀλλ' ἡ Μαριὸν Δελὸρμ διὰ λόγους πολιτικοὺς δὲν παρεστάθη τότε ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἐλεεινὸν πρόσωπον παίζει εἰς τὸ δρᾶμα ἐκεῖνο ὁ Λουδοβίκος ΙΓ'., ἀγαθὸς μὲν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀσθενὴς μονάρχης, τρυφερὰ καρδία, ἀλλὰ μικρὰ κεφαλὴ, ὃν ἦγε κατὰ βούλησιν ὁ καρδινάλιος Ῥισχελιεύς· ἡ λογοκρισία ἐθορυβήθη καὶ ἡ παράστασις ἀπηγορεύθη. Ὁ Ὑγὼ διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ, ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Κάρολον Γ. αὐτοπροσώπως, καὶ τὸν παράδοξον ἐκεῖνον διάλογον τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ βασιλέως περιγράφει εἰς ἓν ὡραῖον ποίημα. Ὁ Κάρολος δὲν ἐνέδωκε μὲν εἰς τοῦ Ὑγὼ τὰς ἐνστάσεις, ἀλλὰ θεωρῶν καθῆκόν του νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς προγόνους του, καὶ θέλων ν' ἀποζημιώσῃ τὸν ποιητὴν ὃν ἐτίμα καὶ ἐθαύμαζεν, ἀνεβίβασε τὴν ἐτησίαν σύνταξίν του εἰς ἑξακισχίλια φράγκα. Ὁ Ὑγὼ ὅμως μετὰ τῆς ἀνεξαρτησίας ἐκείνης τοῦ χαρακτῆρος, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἐχθροί του αὐτοὶ ἀναγνωρίζουσι καὶ θαυμάζουσιν, εὐγνωμονῶν ἀπεποιήθη τὴν γενναίαν τοῦ μονάρχου προσφοράν. Τότε ἔγραψε *τὸν Ἐρνάνη*, ὅστις παρασταθεὶς τέλος ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐμάγευσε καὶ συνεκίνησε τοὺς Παρισιανοὺς, καὶ παραφόρως ἐχειροκροτήθη, καὶ ὁμοφώνως ἀνεκηρύχθη ὡς τὸ τελειότερον Γαλλικὸν δρᾶμα κατὰ τὸν ΙΘ'. αἰῶνα. Ἀλλὰ καί τοι τοιοῦτο τὸ δρᾶμα αὐτὸ, ἀπήντησεν οὐ μικρὰν ἀντίστασιν ἐκ μέρους τῶν ἐπιμόνων ὑπερμάχων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ πολλάκις αἱ παραστάσεις διεκόπησαν ὑπὸ γρονθοκοπημάτων μεταξὺ τῶν θεατῶν. Ἐννοεῖται ὅτι εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς φιλολογικῆς πάλης ὁ Βίκτωρ ὑπερίσχυε πάντοτε, ὡς ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν νέαν γενεάν, καὶ ἑπομένως τοὺς ἀκμαιοτέρους πύκτας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν σχεδὸν χρόνον, καθ' ὃν παρίστατο ὁ Ἐρνάνης ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐξεδόθησαν *τὰ ἀνατολικὰ ᾄσματα*. Ὁ πρωτουργὸς τοῦ Ὑγὼ νοῦς εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ Γαλλικὴ λυρικὴ ποίησις δὲν ἦτο βιώσιμος, ἐὰν ταχέως δὲν ἐλευθεροῦτο τῶν τετριμμένων παροιμιώσεων, τῶν ἀνουσίων μυθολογικῶν ἀλληγοριῶν, καὶ τῶν μονοτόνων ῥυθμῶν. Ταῦτα σκεφθεὶς ἐζήτησεν ἀλλαχοῦ νέον κόσμον ποιήσεως, καὶ τὸ βλέμμα του ἐστράφη πρὸς τὴν ἀνατολὴν, τὸν προστιλῆ τοῦ Βύρωνος τόπον, τὴν χώραν τῶν ὡραίων γυναικῶν καὶ τῶν ὡραίων ἀνθέων. Τὰ ἀνατολικὰ ᾄσματα ἐνέπνευσαν τὰ δημοτικὰ ᾄσματα τῶν Ἑλλήνων, ἀφελῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ ὡς οἱ ἥρωες οὓς ἐξυμνοῦσιν αἱ εὐγενεῖς καὶ ἱπποτικαὶ τῆς Ἱσπανίας παραδόσεις, καὶ οἱ γλυκεῖς καὶ τρυφηλοὶ Ἀραβικοὶ καὶ Περσικοὶ στίχοι. Εἰς οὐδὲν ἄλλο ἴσως τοῦ Ὑγὼ ἔργον ὑπάρχει τοσοῦτος πλοῦτος χαριεστάτων εἰκόνων, τοσαύτη πρωτοτυπία μέτρων, τοσαύτη ἁρμονίας ὑπερχείλησις. Ἀλλ' ἂν τὰ Ἀνατολικὰ ᾄσματα ὑπερτεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν στιχουργίαν τῶν λοιπῶν τοῦ Ὑγὼ ποιήσεων, ἐλαττοῦνται πολὺ αὐτῶν ὡς πρὸς τῶν ἐννοιῶν τὸ βάθος. Ἡ γοητευτικὴ τῶν στίχων ἁρμονία θέλγει μὲν πρὸς ὥραν, κηλεῖ τὸ οὖς, ἀλλὰ δὲν ἀφίνει βαθείας εἰς τὴν καρδίαν ἐντυπώσεις. Διὰ τοὺς Ἕλληνας ὅμως ἰδίως τὰ Ἀνατολικὰ ᾄσματα ἔχουσι καὶ ἄλλην ἱερὰν ἀξίαν, καὶ ἄλλο ἀνεξάλειπτον ἐνδιαφέρον· διότι μέγα μέρος αὐτῶν ἐνέπνευσεν ὁ μέγας Ἑλληνικὸς ἀγὼν, οἱ ἀθάνατοι ἥρωες αὐτοῦ, καὶ ἰδίως ὁ πολυύμνητος πυροπολητὴς, ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν Ἀνατολικῶν ᾀσμάτων ὑπῆρξε πρωτάκουστος· εἰς διάστημα ἑνὸς μηνὸς μόλις, δεκατέσσαρες ἐκδόσεις ἀνηρπάγησαν ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα, καὶ ὁ Ὑγὼ εἰκοσιεπταετὴς μόλις, ἠνάγκασε τὸν Λαμαρτῖνον νὰ τὸν παραλάβῃ ὡς συγκάθεδρον ἐπὶ τῶν ὑψίστων τοῦ Γαλλικοῦ Παρνασσοῦ κορυφῶν.

Ὁ Ὑγὼ ὡς λογογράφος μόνον διὰ τοῦ Χὰν τοῦ Ἰσλανδοῦ καὶ τοῦ Βουγ-Ζαργὰλ, μυθιστορήματος τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, ἦτο εἰσέτι γνωστὸς, ὅτε ἐφάνη ἡ Παναγία τῶν Παρισίων, μέγα μυθιστόρημα. ἐφάμιλλον, ὑπέρτερον ἴσως τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ Βάλτερ Σκὼτ, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του ἀνέπλασε τὸν μεσαιῶνα. Τίς ἀνέγνωσεν ἅπαξ τὴν Παναγίαν τῶν Παρισίων, καὶ δὲν ἐπεθύμησε νὰ τὴν ἀναγνώσῃ πάλιν ; Τίς δὲν ἐφρικίασε διὰ τὸν ἀληθῆ ἅμα καὶ τρομερὸν χαρακτῆρα τοῦ ἱερέως Κλαυδίου, κρύπτοντος γήϊνα πάθη ὑπὸ τὸν μοναστικὸν μανδύαν; Τίς δὲν ἠκολούθησεν ἀσθμαίνων τὰς τύχας τῆς Ἐσμεράλδας, καὶ δὲν ἐμειδίασε διὰ τοὺς ἀφελεῖς ἔρωτάς της, καὶ δὲν ἐδάκρυσε διὰ τὸν σπαρακτικόν της θάνατον; Οἱ συνήθεις ἐπικριταὶ τοῦ Ὑγὼ ἐπέπεσαν ἀθρόοι κατὰ τῆς Παναγίας. Ὁ χαρακτὴρ ἰδίως τοῦ κωδωνοκρούστου Κουαζιμόδου, τοῦ ἐξαμβλώματος αὐτοῦ, κρύπτοντος ὑπὸ ἐξωτερικὸν γελοῖον καὶ εἰδεχθὲς ψυχὴν εὐγενῆ καὶ τρυφερὰν, ἐθεωρήθη ἀνεπιτυχὴς, ὑπερφυσικὸς καὶ βδελυρός. Οἱ κλασικοὶ ἥρωες, ὡραῖοι πάντοτε ὡς Νάρκισσοι, εἶχον κακοσυνεθίσει τινὰς, καὶ ἤρχισαν κατακραυγάζοντες κατὰ τοῦ Ὑγὼ ὡς ἀρεσκομένου εἰς φυσικὰ τέρατα, ὡς ἔχοντος ἔμβλημα τῆς σχολῆς του τὴν περιβόητον ἔκτοτε καταστᾶσαν φράσιν « ὡραῖον εἶναι τὸ ἄσχημον». Ἀληθῶς εἰς ἕκαστον τοῦ Ὑγὼ ἔργον σχεδὸν ὑπάρχει

ἓν τοιοῦτον δύσμορφον τέρας, καλούμενον ἢ Τριβουλέτος ἢ Βουγ-Ζαργὰλ ἢ Χὰν ὁ Ἰσλανδὸς ἢ Κουαζιμόδος. Ὀλίγον μετὰ τὴν *Παναγίαν τῶν Παρισίων* ἐξεδόθη *Ἡ τελευταία ἡμέρα τοῦ καταδίκου*, διήγημα πλῆρες φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, σκοποῦν τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς, τὴν ὁποίαν πάντοτε θερμῶς ἐπολέμησεν ὁ ποιητής. Ἀνελίσσει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου τὰς βασάνους τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ καταδίκου, ἐκθέτει ἀτάκτως, ἀπερίττως, ἀληθῶς τὰς σκέψεις του, καὶ φέρει ῥῖγος, καὶ ἀποσπᾷ δάκρυα. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐξέδωκεν ἕτερον μικρὸν διήγημα, *ὁ Κλαύδιος Πένης*, ἱστορίαν ἀνθρώπου, γεννηθέντος μὲ ἀγαθὸν νοῦν καὶ μὲ ἰσχυρὰν καρδίαν, καὶ ἐν τούτοις προσκρούσαντος εἰς τοὺς νόμους τῆς κοινωνίας, καὶ ἀποθανόντος ἐπὶ τῆς λαιμητόμου!...

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ Βίκτωρ Ὑγὼ κατῴκει εἰς ἀρχαϊκόν τι μέγαρον τῆς Βασιλικῆς Πλατείας. Ἐκεῖ ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν συνηθροίζοντο οἱ εὐκλεέστεροι Γάλλοι φιλολόγοι, καὶ ἀπετέλουν τὴν αὐλήν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας κατὰ τὸν ΙΘ΄. αἰῶνα. Οὐδεὶς βέβηλος ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τῆς ποιήσεως. Διὰ νὰ ἀνοιγῇ ἡ θύρα ἔπρεπεν ὁ προσερχόμενος νὰ φέρῃ ὄνομα ἔνδοξον, νὰ ἦναι ῥήτωρ, ἱστορικός, ποιητὴς ἢ μυθιστοριογράφος. Ἡ αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς ἦτο φιλοκάλως καὶ πρωτοτύπως ἐστολισμένη· θαυμαστὴ μεσαιωνικὴ ταπητουργία ἐκάλυπτε τοὺς τοίχους· ἐπὶ τῆς εὐρυχώρου γοτθικῆς ἑστίας ὑπῆρχεν ἡ γιγαντεία προτομὴ τοῦ Βίκτωρος Ὑγώ, ἔργον τοῦ νεωτέρου Φειδίου, τοῦ γνωστοῦ γλύπτου Δαυῒδ (**D' Angers**). Οἱ δὲ προσκεκλημένοι... Παρατηρήσατε τὸν τριακοντούτη ἐκεῖνον ἄνδρα, ὅστις ἐδῶ χαριεντίζεται μετὰ τῶν κυριῶν, καὶ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συρμοῦ, ἐκεῖ διηγεῖται μαγευτικὰ παραμύθια αὐτοσχέδια εἰς τὰ παιδία, καὶ ὀλίγον παρέκει μετ' ἄλλων ἐξόχων ἀνδρῶν ἀνελίσσει τὰ σπουδαιότερα κοινωνικὰ ζητήματα· ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶναι ὁ Βίκτωρ Ὑγώ. Ἡ μορφή του ἔχει τι τραχὺ καὶ ἀκανόνιστον, ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα διαφαίνεται εἰς τοὺς ἀπαστράποντας ὀφθαλμούς του, εἰς τὸ εὐρὺ καὶ ὑπὸ κόμης ἀφθόνου περιστεφόμενον μέτωπόν του. Ἴδετε, πλησιάζει τώρα τὸν Λαμαρτῖνον, ὁ Ἐτεοκλῆς σφίγγει τὴν χεῖρα τοῦ Πολυνείκους, καὶ τῷ ἀγγέλλει τὰ τελευταῖα ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων, τὰ τελευταῖα τοῦ Κανάρη καὶ τοῦ Βότσαρη τρόπαια. Ὁ Λαμαρτῖνος ἀκούει μετὰ συγκινήσεως καὶ χαρᾶς, διότι ἦτο τότε ἀκόμη ὁ εὐγενής, ὁ φιλέλλην Λαμαρτῖνος, ὁ ποιητὴς τοῦ τελευταίου ᾄσματος τοῦ Σιλδαρὸλδ, καὶ οὐχὶ ὁ ἱστορικὸς τῆς Τουρκίας. Εἰς ἄλλην τῆς αἰθούσης γωνίαν νεανίας ὠχρός, καταβεβλημένος, περίφημος ἔκτοτε, ὁ εἴρων ἅμα καὶ τρυφερὸς ποιητὴς τῶν γυναικῶν καὶ τοῦ ἔρωτος, ὁ Ἀλφρέδος Μυσσέτος, ἀκούει τὸν Μερὺ, ποιητὴν σατυρικόν, γέννημα τῆς Ἑλληνικῆς ἀποικίας Φωκαίας (Μασσαλίας), ἀπαγγέλλοντα ἓν ὡραῖον καὶ μέγα ποίημα, τὸ ὁποῖον, διὰ τῆς θαυμασίας γονιμότητος τοῦ πνεύματός του, αὐτοσχεδίασεν ἐντὸς τετάρτου τῆς ὥρας μόλις. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ θύρα ἀνοίγεται, καὶ ἀνὴρ μελάγχρους, οὐλόθριξ, μὲ ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν.

— Διατί ἤργησες, Δυμᾶ; ἐρωτᾷ ὁ εὐφυὴς Ἀλφόνσος Κάρ, ὁ Γάλλος Λουκιανὸς, ὁ φιλόσοφος μυθιστοριογράφος, ὁ ἀμείλικτος ἀνατόμος τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας.

— Ὦ! αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα εἶχον πολλὴν ἀσχολίαν· Μόλις ἐτελείωσα πρὸ μικροῦ τοὺς Τρεῖς Σωματοφύλακας, ἓν μυθιστόρημα ἱστορικόν, τὸ ὁποῖον τυποῦται αὔριον.

— Πάντοτε Γασκόνος οἰηματίας, ψιθυρίζει ὁ Κάρ. Καὶ ὅμως ἴσως διὰ τὸ ἔργον σου αὐτὸ δὲν ἐκοπίασες τόσον σύ, ὅσον ὁ ταλαίπωρος ὁ Μακαὶ, ὁ αἰώνιος συνεργάτης σου.

Ὀλίγον μακρὰν τοῦ Ἀλφόνσου Κὰρ καὶ τοῦ Δυμᾶς συνομιλοῦσι ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ στρέφοντες βλέμμα ἀνήσυχον πέριξ τέσσαρες ἄνδρες. Ἂς τοὺς πλησιάσωμεν μετὰ προσοχῆς, διότι εἶναι οἱ περιφανέστεροι τῆς Γαλλίας κριτικοί, συνομιλοῦντες περὶ τῶν ἔργων τοῦ Βίκτωρος Ὑγώ.

— Πάντοτε ὑπεστήριξα ὅτι ἡ Παναγία τῶν Παρισίων εἶναι ἀριστούργημα καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕφος, καὶ ὡς πρὸς τὴν πλοκήν, καὶ ὡς πρὸς τοὺς χαρακτῆρας, λέγει ὁ Ἰούλιος Ζανὲν (**Jules Janin**), εὐφυέστατος κριτικός, καὶ βαθὺς μυθιστοριογράφος, τοῦ ὁποίου αἱ πλήρεις ἀττικοῦ ἅλατος ἐπιφυλλίδες κοσμοῦσι τὴν *Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων*.

— Δὲν συμφωνῶ καθόλου, ἀπαντᾷ ὁ αὐστηρὸς κριτικὸς τῆς *Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο κόσμων*, ὁ λίαν φειδωλὸς περὶ τοὺς ἐπαίνους, Γουσταῦος Πλάνς (**Gustave Planche**)· ἡ *Παναγία τῶν Παρισίων* μόνον ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν ἔχει πολλήν, καὶ δι' αὐτῆς ὁ Ὑγὼ ἀπέκτησε δικαιώματα εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν Γαλλικὴν Ἀκαδημίαν,

— Καὶ τολμᾷς νὰ τὸ λέγῃς αὐτό; ὑπέλαβεν ὁ Θεόφιλος Γωτιὲ (**Téoph. Gautier**), ὁ ἄριστος τῶν μαθητῶν, καὶ ὁ θερμότερος τῶν θαυμαστῶν τοῦ Ὑγώ, γράφων στίχους καλλιτεχνικῶς λελαξευμένους. Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων εἶναι τὸ ἄριστον τοῦ ΙΘ΄. αἰῶνος μυθιστόρημα, καὶ θὰ ζήσῃ ὅσον καὶ ὁ ναός, τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα.

— Καὶ οἱ δύο εἶσθε ὑπερβολικοί, λέγει ὁ ποιητὴς καὶ κριτικὸς Σαίντ-Μπὲβ (**Sainte-Beuve**), ὅστις, ὡς γράψας τόσον κακοὺς στίχους ὁ ἴδιος ἐνίοτε, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐπιεικέστερος πρὸς τοὺς κακοὺς στίχους τῶν ἄλλων. Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων εἶναι καλὸν μυθιστόρημα, οὔτε περισσότερον οὔτε ὀλιγώτερον.

— Φθονερὸς εἶναι, ψιθυρίζει εἰς τὸ οὖς τοῦ Γωτιὲ ὁ Ἀλφόνσος Κὰρ πλησιάσας. Ἄλλοτε τὴν ἐθαύμαζε περισσότερον.

— Τὰ δὲ δράματα τοῦ Ὑγὼ πῶς σοὶ φαίνονται Πλάνς; ἐρωτᾷ ὁ Σαίντ-Μπέβ.

— Σφάλλουσι περὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ μύθου συνήθως, καὶ ἔχουσι χαρακτῆρας ὑπερφυσικούς· ἀλλὰ τὸ ὕφος εἶναι πανταχοῦ θαυμάσιον, καὶ σκηναὶ μεγαλοπρεπεῖς. Μ' ἄλλους λόγους εἶναι ὡραῖαι ᾠδαί, ἀλλ' ὄχι καὶ ὡραῖα δράματα.

— Εἶναι καὶ ὡραῖαι ᾠδαί, καὶ ὡραῖα δράματα, λέγει ἀποφθεγματικῶς ὁ Γωτιέ.

— Ἴσως καὶ ὡς λυρικὸν ποιητὴν ἀκόμη δὲν θαυμάζεις πολὺ τὸν Ὑγώ, ἐρωτᾷ μὲ περιφρονητικὸν μειδίαμα ὁ Ζανὲν τὸν Πλάνς.

— Ὄχι δά! Τινὰ τῶν Ἀνατολικῶν ᾀσμάτων εἶναι ὡραῖα· μ' ἀρέσκουν *τὰ φάσματα*, *ἡ Σάρα ἡ Λουομένη*, *τὸ Ναβαρῖνον*, *τὸ Οὐράνιον πῦρ*. Ἀλλὰ προτιμῶ τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα, ἂν καί, τὸ ὁμολογῶ, δὲν τὰ ἐνόησα ὅλα· εἶναι τόσον σκοτεινά.

— Σιωπή, κακόλογοι! ὑπέλαβεν ὁ Σαίτ-Μπέβ· ὁ Ὑγὼ πλησιάζει, καὶ ἠξεύρετε ὅτι ἡ κριτικὴ δὲν τῷ πολυαρέσκει· τὴν ὠνόμασεν ἄλλοτε *ἱκανότητα τῶν ἀνικάνων*.

Μετὰ τὴν περιφανῆ ἐπιτυχίαν τοῦ Ἐρνάνη, ὁ Ὑγὼ ἤρχισε νὰ γράφῃ νέα δράματα, ὧν ἕκαστον εἶναι θρίαμβος. *Ὁ Βασιλεὺς εὐθυμεῖ*, δρᾶμα τοῦ ὁποίου ἥρως εἶναι ὁ βασιλεὺς Φραγκῖσκος Α΄., πράττων ἀνάξια ἑαυτοῦ καὶ τῆς βασιλικῆς ἀξίας, παρεστάθη ἅπαξ μόνον, διότι, διαταγῇ τοῦ ὑπουργοῦ, αἱ παραστάσεις ἐμποδίσθησαν. Ὁ Βίκτωρ Ὑγώ, θερμὸς πάντοτε ὑπέρμαχος τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ τέχνῃ, ἐνήγαγεν εἰς τὰ δικαστήρια τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου, καὶ ἀγορεύσας εὐγλώττως ὁ ἴδιος ἐκέρδησεν. Ἓξ ἑβδομάδας μετὰ ταῦτα ἡ Λουκρητία Βοργία, τὸ σπαρακτικὸν ἐκεῖνο δρᾶμα, ἀπεζημίωσε τὸν ποιητὴν δι' ἐπιτυχίας πρωτακούστου, διὰ τὴν δήμευσιν τοῦ προτέρου δράματός αυ. *Ἡ Μαρία Τυδὼρ* καὶ *ὁ Ἄγγελος* ἠξιώθησαν οςὸ αὐτῆς ἐπιτυχίας ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ὁ Ῥουὺ-Βλὰς, τὸ ἀδελφὸν τοῦ Ἐρνάνη ἀριστούργημα, διήγειρεν ἐνθουσιασμὸν ἀπερίγραπτον, καὶ σπουδαῖοι φόβοι ἐγεννήθησαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου, μήπως ἡ αἴθουσα καταῤῥεύσῃ ἐκ τῶν χειροκροτημάτων.

Καὶ ὅμως, ἐνῷ ὁ Ὑγὼ ἵδρυεν ἐπὶ βάσεων οὕτως ἀκραδάντων τὴν δραματικὴν αὐτοῦ φήμην, δὲν παρημέλει ἐνταυτῷ τὴν λυρικὴν ποίησιν, εἰς ἣν ἀπὸ τῆς διαδόσεως τῶν ἀνατολικῶν ᾀσμάτων εἶχε καταλάβει τὴν πρώτην θέσιν. *Τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα*, *Τὰ ᾄσματα τοῦ λυκαυγοῦς*, *Αἱ ἐνδόμυχοι φωναί*, *Αἱ ἀκτῖνες καὶ αἱ σκιαί*, συλλογαὶ ποιήσεων, ποικιλοτάτων τὸ εἶδος, ἀλλ' ἐπίσης ἁρμονικῶν, ἀλλ' ἐπίσης ὑψηλῶν, ἃς ἐξέδωκεν ἀπὸ τοῦ **1830—1840**, εἶναι τέλεια ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἀνοίξατε τυχέως οἱανδήποτε τῶν συλλογῶν αὐτῶν, καὶ οἱ ὀφθαλμοί σας θὰ πέσωσιν ἐφ' ἑνὸς ἀριστουργήματος. Ὁ Ὑγὼ θίγει ἐπίσης δεξιῶς πάσας τὰς χορδὰς τῆς λύρας ἀπὸ τῆς ὑπάτης ἄχρι τῆς νήτης. Εἰς τὴν μίαν σελίδα ὑπάρχει ὑψηλὴ ᾠδή, εἰς τὴν ἄλλην τρυφερὸν ἐλεγεῖον. Εἶναι πανταχοῦ ἔντιμος, πανταχοῦ εὐγενής, πανταχοῦ μέγας. Δὲν κρύπτει ἰδέας λαοφθόρους ὑπὸ γοητευτικὸν κάλυμμα. Παρηγορεῖ τὸν πένητα, κινεῖ τὸν οἶκτον τοῦ πλουσίου, δίδει ἐλπίδα εἰς τὸν ἄπελπιν, ἀνεγείρει τὸν ἐκπεπτωκότα, καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν θεὸν διαλάμπει παρήγορος εἰς τοὺς στίχους του. Δὲν ἀναῤῥιπίζει τὰ κοινωνικὰ μίση, καὶ δημοκράτης ποιητὴς αὐτὸς ἤδη, θρηνεῖ καὶ οἰκτείρει τὸν ἐν τῇ ἐξορίᾳ θάνατον τοῦ δυστυχοῦς Καρόλου δεκάτου, μὴ λησμονήσας ὅτι ὅτε ἦτο παῖς βασιλόφρων, ἐξύμνησε τὴν στέψιν του. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν δ' αἱ ποιήσεις του εἶναι ἀνεπίληπτοι· οἱ στίχοι εἶναι νευρώδεις, ἡ φράσις ἔντονος καὶ ποικίλη, καὶ τὸ ὕφος ἐκλελεγμένον. Οὐδαμοῦ ἀπαντῶνται εἰς αὐτὸν ἰδέαι τετριμμέναι ἢ ἡ ὀχληρὰ μονοτονία, ἥτις ἀμαυροῖ τινα, τὰ τελευταῖα ἰδίως τῶν ἔργων τοῦ Λαμαρτίνου. Ἐνίοτε ὅμως εἶναι ὀλίγον σκοτεινός, καὶ συχνάκις δυσαρεστεῖ ἡ κατάχρησις τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ σχήματος, τῆς ἀντιθέσεως.

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ἐνδοῦσα τέλος εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἠναγκάσθη νὰ παραλάβῃ τὸν Ὑγὼ εἰς τὰς τάξεις της, τιμῶσα ἑαυτὴν μᾶλλον ἢ τὸν ποιητὴν διὰ τῆς ἐκλογῆς της. Δύο δ' ἔτη μετὰ ταῦτα, τὸ **1843**, ὁ Ὑγὼ ἐγένετο μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Ὁμοτίμων, ὅπου σπανίως λαβὼν τὸν λόγον ἐθαυμάσθη οὐχ ἧττον πάντοτε. Ὡς πολιτικὸς ὁ Ὑγὼ οὐδέποτε διέψευσε τὸν ποιητήν. Ἐφάνη πάντοτε ἐχθρὸς τῶν τυράννων, ὑπέρμαχος τῶν τυραννουμένων, καὶ ἡ ἰσχυρά του φωνὴ κατεκεραυνοβόλησε τοὺς δημίους τῆς Πολωνίας.

Ἀφοῦ ἐξεῤῥάγη ἡ ἐπανάστασις τοῦ **1848**, καὶ ἡ βουλὴ τῶν Ὁμοτίμων διελύθη, ὁ Ὑγὼ ἐξελέχθη δι' **100,000** ψήφων περίπου Βουλευτὴς τῶν Παρισίων. Ἐντὸς τῆς βουλῆς ἠκολούθησε σχεδὸν πάντοτε τὴν πολιτικὴν τοῦ Λαμαρτίνου, καὶ ἔλαβε τὸν λόγον εἰς πᾶσαν ἐπίσημον συνεδρίασιν. Ἡ περὶ καταργήσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς παθητικὴ ἀγόρευσίς του ἰδίως ἐθαυμάσθη δικαίως. Τότε ἠξιώθη ὁ Ὑγὼ καὶ ἄλλης ἐξόχου τιμῆς.

Εἰς τὸν παράδοξον κυκεῶνα τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ἐγέννησεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ Φεβρουαρίου, διάφοροι φιλόσοφοι καὶ ἐπίσημοι ἄνδρες ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης συνῆλθον εἰς Παρισίους, ὅπως σκεφθῶσι περὶ τῶν μέσων, δι' ὧν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ κατάστασις τῶν πολέμων. Ὁ Ὑγὼ ὠνομάσθη πρόεδρος τῆς ἑταιρίας αὐτῆς *τῶν φίλων τῆς εἰρήνης*, ἥτις ἐννοεῖται ὅτι εἰς οὐδὲν ἀπέληξε, καὶ εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐξεφώνησεν ἕτερον ὡραῖον λόγον. Ἀλλὰ πάντοτε οἱ λόγοι του ἔχουσί τι προφητικόν, ἀποκαλυπτικὸν καὶ ἑπομένως δυσκατάληπτον εἰς ἀκροατὰς χυδαίους.

Ὅταν Ναπολέων ὁ Τρίτος, ἀκολουθῶν τὰ ἔνδοξα τοῦ θείου του ἴχνη, ἠθέλησεν ἀπὸ προέδρου τῆς δημοκρατίας νὰ μεταβληθῇ εἰς Αὐτοκράτορα, ὁ Ὑγὼ τὸν ἐπολέμησε παντὶ σθένει, καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἀκόμη, διότι μὲ τὸ πυροβόλον εἰς τὴν χεῖρα, ἠγωνίσθη ὡς ἁπλοῦς στρατιώτης τῆς ἐλευθερίας ὄπισθεν τῶν ὀδοφραγμάτων. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη κατεβλήθη, καὶ ὁ Ὑγὼ παρελήφθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν προγεγραμμένων. Θέλων νὰ ᾖ ὅ,τι πλησιέστερον εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀγγλικὴν νῆσον Ἰερσέϋ, κειμένην πλησίον τῆς Γαλλίας, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη κατοικεῖ.

Στερηθεὶς τὴν πατρίδα, δὲν ἐστερήθη τοὐλάχιστον συγχρόνως καὶ τὴν οἰκιακὴν γαλήνην. Ἡ ἀγγελικὴ σύζυγός του καὶ τὰ τέκνα του τὸν ἠκολούθησαν καρτερῶς εἰς τὴν ἐξορίαν. Ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του ἤρχισε πρό τινος νὰ γίνεται γνωστὸς δι' ἐπι-

τυχοῦς μεταφράσεως τοῦ Σεξπήρου, καὶ διά τινων ἔργων πρωτοτύπων χρηστὰς παρέχων ἐλπίδας.

Ὁ Βίκτωρ Ὑγὼ δὲν ἀπέκαμε γράφων, δὲν ἀπεχαιρέτισεν ἔτι τὴν δόξαν, καὶ ἔχει θαλερὰν ἔτι τὴν καρδίαν, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἐκ τῆς ἐξορίας ἐκδοθέντα ἔργα του. *Αἱ Μελέται*, συλλογὴ δίτομος λυρικῶν ποιήσεων, εἶναι ἄξιαι τῶν προγενεστέρων του ἔργων. Τὸ μέρος ἰδίως αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὸν πικρὸν θάνατον τῆς θυγατρός του Λεοπολδίνης, εἶναι πλῆρες τρυφερᾶς μελαγχολίας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀμαυροῦσι τὰς Μελέτας αἱ διηγήσεις ἐρώτων τινῶν λίαν ἀφελῶν καὶ ἐλευθέρων τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Πέρυσιν ὁ Ὑγὼ ἐξέδωκε *τὰς παραδόσεις τῶν Αἰώνων*, ἱστορικὰς σκηνάς, εἰς ἃς σκιαγραφεῖ τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς πλάσεως ἄχρι τῆς σήμερον. Αἱ παραδόσεις καίτοι σκοτειναὶ καὶ ὁμιχλώδεις, μέγαν ἐκίνησαν θόρυβον περὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ὑγώ. Πρό τινος ἀνέγνωμεν εἰς μίαν Γαλλικὴν ἐφημερίδα ὅτι ὁ Ὑγὼ ἐκδίδει ἓν μυθιστόρημα μέγα, κοινωνικόν, *οἱ θῆτες*, ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ ὁποίου ἠγοράσθη ἀπὸ τὸν τυπογράφον ἀντὶ 500,000 φράγκων!

Οἱ ἁλιεῖς τοῦ Ἱερσέῦ ἐπιστρέφοντες τὴν ἑσπέραν εἰς τὰς οἰκίας των, παρατηροῦσι μὲ συγκίνησιν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἄνδρα ὑψηλόν, ἑξηκοντούτη, ἀτημελήτως ἐνδεδυμένον, ἔχοντα ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ παρατηροῦντα μὲ ἔνδακρυ ὄμμα τὰς μόλις ὑποφαινομένας ἐν μέσῳ τῆς ὁμίχλης ἀκτὰς τῆς Γαλλίας. Τοιαύτη ὑπῆρξε πάντοτε ἡ μοῖρα τῆς μεγαλοφυΐας. Ἀπαντᾷ ζῶσα τὴν πενίαν, τὰς φυλακάς, τὴν ἐξορίαν καὶ ἐνίοτε μετὰ θάνατον μόνον τὴν δόξαν καὶ τὴν ἡσυχίαν. Τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνεγείρονται εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας θανόντας, πλάττονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς λίθους, οὓς ἔβαλλον κατ' αὐτῶν ἐνόσῳ ἔζων. Τίς οἶδεν; Ἀφοῦ ὁ Βίκτωρ Ὑγὼ ἀποθάνῃ ἐξόριστος ὡς ὁ Δάντης, ἴσως τὰ ὀστᾶ του ἀναπαυθῶσιν εἰς τὸ Πάνθεον.

B.

ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΣΗΜΩΝ.

Ἐκ τῶν παρακειμένων οἰκοσήμων τὸ ὑπὸ στοιχ. Α ἀνήκει τῇ ἐξ Ἐνετίας καταγομένῃ οἰκογενείᾳ Παγκάλων (Pangali), τῇ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀποκατασταθείσῃ ἐν Κρήτῃ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν δὲ ἅλωσιν αὐτῆς μεταβάσῃ εἰς Κέαν, ὅπου μέχρι τοῦδε σώζονται οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς.

Τὸ οἰκόσημον τοῦτο εὑρίσκεται ἐν Κέᾳ ἐγκεχαραγμένον, ἀλλ' ἀτελῶς πως, ἐπὶ μαρμάρου κειμένου παρὰ τὴν πύλην τοῦ ἄστεως (Καστελίου), ὅπου ἀναγινώσκεται καὶ ἡ ἑξῆς Ἰταλικὴ ἐπιγραφή· **MARCA DELLA CASA PANGALI**, ἤτοι *Οἰκόσημον τῆς Οἰκογενείας Παγγάλων*.

Τὸ δὲ ὑπὸ στοιχ. Β. ἀνήκει τῇ ἐξ Ἱσπανίας καταγομένῃ καὶ ἐν Νάξῳ εἰσέτι σωζομένῃ οἰκογενείᾳ Κορονέλλη (Coronelli), ἧς ἀρχηγέτης ὑπῆρξε Φραγκίσκος ὁ Κορονέλλης, ὁ καὶ Διοικητὴς τοῦ Ἀρχιπελάγους ἢ μᾶλλον Τοποτηρητὴς τοῦ Ἑβραίου Ἰωσὴφ Νάκη, τοῦ χρηματίσαντος, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἅλωσιν τῶν Κυκλάδων, Δουκὸς τοῦ Ἀρχιπελάγους.

A.

B.

Ι. ΔΕ-ΚΙΓΑΛΑΛΑΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Διατριβὴ περὶ τῆς ἐγγείου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Σ. Σωτηροπούλου τμηματάρχου. Ἐν Ἀθήναις 1861—Εἰς 8, ἐκ σελ. 84.

Σπεύδομεν νὰ ἐκφράσωμεν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν συγγραφέα τοῦ ἀναγγελλομένου πονήματος, διότι πρὸ πολλοῦ δὲν ἀνέγνωμεν μετὰ τοσαύτης εὐχαριστήσεως συγγραφὴν περὶ διοικητικῶν πραγμάτων τῆς Ἑλλάδος διαλαμβάνουσαν· καὶ δὲν ἀνέγνωμεν οὐχὶ βαρυνόμενοι, διότι ἐπαγγελλόμενοι ὅ,τι ἐπαγγελλόμεθα, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀναδιφῶμεν πάντα σχεδὸν τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκδιδόμενα· ἀλλὰ διότι ἔργων συζητούντων ἐπιστημονικῶς καὶ ἀπαθῶς τὰ τῆς δημοσίου διοικήσεως ἡ σπάνις μεγίστη. Οἱ περὶ τὰς ἐφημερίδας, ἐπαναλαμβάνοντες ἅπαξ καὶ δὶς τῆς ἑβδομάδος ὅτι κακῶς βαίνουσι τὰ τῆς διοικήσεως, ὅτι οἱ νόμοι ἢ εἶναι πλημμελεῖς ἢ δὲν ἐνεργοῦνται δεόντως, περιορίζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ταύτην μόνην τὴν καταμήνυσιν χωρίς, ὅπως γίνεται εἰς τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα, καὶ νὰ στηλιτεύωσι διὰ συζητήσεως τοῦ πλημμελὲς τοῦ νόμου ἢ τὴν πονηρίαν τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτόν. Καταγγέλλων ἀλλὰ καὶ μὴ συζητῶν ὁ δημοσιογράφος καὶ ἑαυτὸν πλανᾷ, ἐκτὸς μόνον ἂν δὲν εἶναι εἰλικρινὴς, καὶ τοὺς ἄλλους οἰστρηλατεῖ καὶ παρασύρει· οἰστρηλατεῖ δὲ καὶ παρασύρει διότι ὁ ἄνθρωπος, καί τοι ἀγαπῶν νὰ σκέπτεται περὶ τῶν ἰδίων, περὶ τῶν δημοσίων ὅμως προτιμᾷ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ν' ἀναθέτῃ εἰς ἄλλον τὸν κόπον τοῦ σκέπτεσθαι, αὐτὸς δὲ ν' ἀκολουθῇ ἀβασανίστως τὴν ξένην γνώμην. Εἰς τὰς βουλὰς τῆς Ἀμερικῆς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους ἢ καταγίνονται ἐντὸς αὐτῆς τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριάσεων εἰς ὑποθέσεις τοῦ Κερδῴου μηδόλως προσέχοντες εἰς τὰ λεγόμενα, ἢ καὶ παραδίδονται ῥογχάζοντες εἰς τὰς γλυκεῖας τοῦ Μορφέως ἀγκάλας· καὶ μόνον ὅταν φθάσῃ ἡ ὥρα τῆς ψηφοφορίας ἀνανήφουσι, καὶ ἀκολουθοῦντες τὴν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ ὁποίου τάσσονται, ῥίπτουσι μέλαιναν ἢ λευκήν. Μεγίστη ἄρα τοῦ δημοσιογράφου ἡ εὐθύνη, μείζων καὶ τῆς τοῦ ἱεροκήρυκος, ἱερώτερον δὲ καὶ τὸ ἔργον· διότι τούτου μὲν τὸ κακὸν κήρυγμα ὀλίγους μόνον, ὅσους περιλαμβάνει ἡ ἐκκλησία, διαστρέφει, ἐκείνου δὲ ἡ ἀπερίσκεπτος ἢ ἐμπαθὴς φωνὴ, εἰσδύουσα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐσχατιὰς, μολύνει πάντας καὶ πάντα. Τοῦ δημοσιογράφου καθῆκον εἶναι οὐχὶ νὰ παταγῇ διὰ λέξεων, ἀλλὰ νὰ ἀνατέμνῃ, καὶ ἀνατέμνων νὰ διδάσκῃ, νὰ χειραγωγῇ τὸν ἀναγνώστην, καὶ βάλλων τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, νὰ δεικνύῃ ἑνταυτῷ καὶ τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας. Τότε μόνον ὁ ἠθικὸς οὗτος ἰατρὸς λέγεται καὶ σοφὸς καὶ φιλάνθρωπος καὶ φιλόπατρις.

Ἐσχάτως ἐδογμάτιζέ τις τῶν ἀθηναίων ἐφημερίδων ὅτι περιττὴ πᾶσα περὶ νόμων καὶ πραγμάτων συζήτησις, ἀφοῦ ἡ ἐξουσία οὐδόλως προσέχει εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ τύπου. Ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι ξένον καὶ ὅλως καινοφανὲς τὸ δόγμα· πρῶτον ἤδη ἀκούεται ὅτι ὁ δημοσιογραφῶν δημοσιογραφεῖ διὰ τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δημοσιογράφος εἶναι καὶ λέγεται τοιοῦτος, διότι γράφει δι' ὅλα τὰ μέλη τὰ συγκροτοῦντα κοινωνίαν πολιτῶν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζομεν ἐν περιλήψει δημόσιον. Οἱ συγκροτοῦντες τὸ δημόσιον τοῦτο, μὴ ἔχοντες καιρὸν ἢ καὶ ἱκανότητα νὰ ἀνεύρωσιν αὐτοὶ διὰ μελέτης τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς ἐλλείψεις τῶν νόμων καὶ τῆς κυβερνήσεως, ἀξιοῦσι παρὰ τῶν δημοσιογράφων, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο καὶ συντρέχουσι χρηματικῶς, ν' ἀποδείξωσιν αὐτὰς δι' ἐπιστημονικῆς καὶ λογικῆς συζητήσεως· ἡ δὲ συζήτησις αὕτη, φωτίζουσα τούτους τοὺς μὴ ἔχοντας καιρὸν ἢ ἱκανότητα καὶ ῥυθμίζουσα τὴν κρίσιν αὐτῶν, μεταμορφοῦται εἰς τὴν λεγομένην κοινὴν γνώμην, ἥτις εἰσβάλλει ἐπὶ τέλους μετὰ θριάμβου καὶ ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δημοσιογράφος ἄρα ἵνα ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν, πρέπει πρῶτον νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὸ δημόσιον· ἄλλως κοσκινῷ ὕδωρ ἀντλεῖ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ψεῦδος περιέχει τὸ ἀλλόκοτον ἐκεῖνο δόγμα· λέγον ὅτι περιττὴ πλέον πᾶσα συζήτησις, ὑποθέτει ὅτι ὑπῆρξέ ποτε τοιαύτη· ἀλλὰ πότε; Δὲν λέγομεν ὅτι ὑπῆρξε πάντη στεῖρα ἐπιστημονικῶν συζητήσεων ἡ ἑλληνικὴ δημοσιογραφία· βέβαιον ὅμως ὅτι ὡς κομῆται ἐφάνησαν ἐπὶ τὸν ὁρίζοντα αὐτῆς, ἐνῷ οἱ πλείους τῶν νόμων εἶναι ἀνεφάρμοστοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἢ πολυμαθεῖς ἢ ἀμαθεῖς ἦσαν οἱ συντάξαντες αὐτούς. Οἱ μὲν πολυμαθεῖς οἵτινες ἢ ἐστεροῦντο νοός,

«*Γράμματα μαθεῖν δεῖ καὶ μαθέντα νοῦν ἔχειν,*»

ἢ μηδέποτε σπουδάσαντες τὸν λαὸν καὶ μηδόλως παρατριβέντες μετ' αὐτοῦ, ἦσαν πάντη ἄμοιροι πείρας, μετέχουσαν ἀδιακρίτως εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος τὸν πλοῦτον τῶν ἰδίων θεωριῶν, χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῶσιν ὅτι τόπος πρὸ αἰώνων κυβερνηθεὶς μὲν δι' ἑνὸς καὶ θετικωτάτου νόμου, τοῦ νόμου τῆς μαχαίρας, διοικηθεὶς δὲ κεφαλαιωδῶς ὑπὸ παραδόσεων καὶ ἐθίμων, δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὸς τοσούτων καὶ τοιούτων θεωριῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἐφρόντισαν κἂν νὰ συνδυάσωσιν ὁπωσοῦν πρὸς ἐκεῖνα.

Περὶ δὲ τῶν ὑπὸ ἀμαθῶν νομοθετηθέντων εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν;

Ἐνεδιατρίψαμεν ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὰ τετριμμένα ταῦτα ἵνα πρὸ πάντων ἀποδείξωμεν δύο τινά· πρῶτον ὅτι ὁ συγγράψας τὸ ἀνὰ χεῖρας πόνημα, ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν ἐσφαλμένων, ἐξελέξατο τὸν ἄριστον τῶν τρόπων, τὴν συζήτησιν, καὶ δεύτερον ὅτι καί τοι μὴ καθήσας εἰς τὰ θρανία τοῦ Πανεπιστημίου, καταβαίνει ὅμως εἰς τὸ στάδιον ταπεινὸς μὲν ἀλλὰ φορῶν πανοπλίαν, οὐχὶ κενῆς κατακρίσεως καὶ κενωτέρας μεμψιμοιρίας, ἀλλὰ λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων νόμων εἶναι, ὡς εἴπομεν, κακοί· κακὸς εἶναι καὶ ὁ δημοτικὸς, κακοὶ καὶ οἱ τῆς παιδείας, κακοὶ καὶ οἱ οἰκονομικοὶ, κάκιστος καὶ ὁ ἐκλογικός. Ἐὰν λοιπὸν ἕκαστος τῶν φερόντων εἰς μὲν τὸ θυλάκιον στιλπνὸν δίπλωμα προλύτου ἢ διδάκτορος, εἰς δὲ τὴν κεφαλὴν ἀκμαῖα καὶ θάλλοντα τῆς ἐπιστήμης τὰ μαθήματα, ἀναλάβῃ νὰ σχολιάσῃ, ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς προκειμένης *Διατριβῆς*, ἕνα νόμον, νὰ ἐξελέγξῃ τὰς ἐλλείψεις καὶ νὰ δείξῃ τρόπον θεραπείας, ἡ κοινὴ γνώμη, τὴν ὁποίαν μάτην ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐξεγείρωμεν διὰ φωνασκιῶν, θὰ ἐξεγερθῇ φοβερὰ διὰ τῆς λογικῆς συζητήσεως, καὶ θὰ καταβάλῃ ἐπὶ τέλους πᾶσαν ἀντίστασιν. Ἰδοὺ στάδιον ἔνδοξον, ἐμπρέπον πεπαιδευμένῳ καὶ ἀληθῶς φιλοπάτριδι δημοσιογράφῳ. « Πολυμαθὴς κάρτα μὲν ὠφελέει, κάρτα δὲ βλάπτει

τὸν ἔχοντα· ὠφελέει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα, *βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωνέοντα πᾶν ἔπος καὶ ἐν παντὶ δήμῳ.* Χρὴ δὲ καιροῦ μέτρα εἰδέναι, σοφίης γὰρ οὗτος οὖρος. »

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὴν *Διατριβήν.*

Ἀναγγέλλοντες αὐτὴν σκοπὸν δὲν ἔχομεν νὰ ἀναλύσωμεν, ἀλλὰ νὰ προτρέψωμεν τοὺς ὁπωσδήποτε ἐνδιαφερομένους εἰς τὰ δημόσια νὰ ἀναγνώσωσιν ὁλόκληρον αὐτὴν, διότι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἶναι μεστὴ πραγμάτων. Ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τὸ ὁποῖον προτείνει φέρομεν κρίσιν· οὐ μόνον διότι τὰ περὶ τούτου ὑπὲρ πάντα ἄλλον διοικητικὸν κλάδον ὄντα δυσχερῆ, ἀπαιτοῦσι βαθεῖαν μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα καὶ ἐμπειρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ καὶ διότι τολμηρὸν ὁπωσοῦν νὰ ἐπικρίνῃ τις γνώμην προτεινομένην ὑπ' ἀνδρὸς καταρτίψαντος, ὡς αὐτὸς λέγει, ὁλόκληρον βίον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑπηρεσίαν. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν εἰς ὀλίγα τινὰ, ὅπως δώσωμεν καὶ ἡμεῖς νύξιν εἰς μεταβολὴν συστήματος, ἀφ' οὗ κρέμαται αὐτὴ τῆς πατρίδος ἡ εὐδαιμονία. Οὔτε τῆς Ἑλλάδος ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει, οὔτε τῆς γῆς ἡ καλλιέργεια βελτιοῦται ἄνευ τῆς μεταβολῆς ταύτης· τὸ ἄνισον τῶν φόρων, καὶ μάλιστα τῶν ἐγγείων, φέρει ἐξ ἐναντίας καὶ ἐκείνου τὴν ἐλάττωσιν καὶ ταύτης τὴν παραμέλησιν. Ἡ ἱστορία λέγει ὅτι χῶραι ὁλόκληροι ἠρημώθησαν ἕνεκα τῆς ἀνισότητος ταύτης· καὶ σήμερον δὲ πλούσιοί τινες ὁμογενεῖς, διατρίβοντες χάριν ἐμπορίας εἰς τὰ ξένα, καὶ ἔγραψαν καὶ εἶπον εἰς ἡμᾶς ὅτι, ἐὰν τὸ φορολογικὸν σύστημα δὲν ἦτο τοσούτῳ καταθλιπτικὸν καὶ ἄδικον, ἤθελον ἀφιερώσει ἄξια λόγου κεφάλαια εἰς ἀγορὰν γαιῶν, συνοικισμὸν ἐργατῶν καὶ καλλιέργειαν.

Ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ μεταβολὴ δὲν εἶναι τόσον εὔκολος ὅσον φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, διότι τρόποι φορολογίας, ὡς ὁ τῆς ἀποδεκατώσεως φέρ' εἰπεῖν, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀβραὰμ ἰσχύοντες καὶ συμφυρέντες μετὰ τοσούτων γενεῶν, δὲν ἀνατρέπονται διὰ μιᾶς· ὑπάρχει δὲ καὶ ἄλλη μεγίστη δυσκολία, ἡ ἀνεύρεσις ἄλλων τρόπων δικαιοτέρων καὶ προσφορωτέρων.

Εἰς τρία μέρη διαιρεῖ ὁ συγγραφεὺς τὴν *Διατριβήν*· καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον ἐξετάζεται τὸ ἰσχύον ὡς πρὸς τὸν ἔγγειον φόρον σύστημα, εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἀναλύονται δύο φορολογικὰ σχέδια, καὶ εἰς τὸ τρίτον προτείνεται γνώμη περὶ παραδοχῆς νέου τρόπου φορολογίας.

Τοῦ ἰσχύοντος συστήματος τὸ ἀνώμαλον καὶ ἄνισον καὶ ἄδικον οὐδεὶς ἡμῶν ἀγνοεῖ. Πρὸ τοῦ Κ. Σωτηροπούλου ὁ Κ. Π. Καλλιγᾶς ἐν ἀξιολόγῳ πραγματείᾳ τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσε τὸ 1860 ἔτος διὰ τῆς *Πανδώρας* (1), καί τοι μὴ ἔχων κυρίαν ὑπόθεσιν τὸ σύστημα τοῦτο, ἀποδεικνύει ὅμως διὰ πραγμάτων καὶ διὰ συγκρίσεων καὶ διὰ τῆς ἱστορίας αὐτῆς τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοιούτων φορολογικῶν διατάξεων, καὶ ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς* θεωρεῖ καταστρεπτικὸν τὸν ἔγγειον φόρον ὅπως εἶναι ὡρισμένος (διότι φορολογοῦνται καὶ τὰ κεφάλαια), καὶ ὅπως εἰσπράττεται παρ' ἡμῖν· ἀδύνατον ὅμως νὰ ἐννοήσῃ ὁ μὴ φορολογούμενος τὸν βαθμὸν τῆς λύμης καὶ τῆς ἀδικίας, ἐὰν δὲν ῥίψῃ τὸ βλέμμα εἰς τὴν δυσειδῆ εἰκόνα τὴν ὁποίαν διαγράφει μετ' ἀγανακτήσεως ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς* (1).

Ἐὰν ἡ φιλοπατρία τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκτημόνων καὶ μὴ ἐχόντων γαίας κατοίκων τῆς βασιλευούσης, συμπυκνοῖ ὅλην αὐτῆς τὴν φλογερὰν μέριμναν περὶ ἕνα καὶ μόνον σκοπὸν, περὶ τὴν ἀκραιφνῆ λέγομεν ἐφαρμογὴν τῶν 107 ἄρθρων τοῦ Συντάγματος, ἀποροῦμεν ἀπορίαν μεγίστην πῶς οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ γεωργικὴ τάξις, δὲν διαῤῥηγνύουσι τὰ ἱμάτια αὐτῶν κατὰ τοῦ καταχθονίου τούτου φορολογικοῦ ἐκτρώματος. Καὶ ἂν ἀδιαφορῇ ἡ ἐξουσία, ἡ ἀδιαφορία αὐτῆς δὲν εἶναι λόγος ὑποχωρήσεως. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν βουλευτής τις προέτεινέ ποτε σχέδιον περὶ τῆς ἐν Ἰρλανδίᾳ δημοσίου παιδείας· καὶ ἐπειδὴ, ὡς γνωστὸν, οἱ Ἄγγλοι δὲν εὐνοοῦσι τοὺς Ἰρλανδοὺς, τὸ σχέδιον οὐδ' ἕνα εὗρε συνήγορον· ἀλλ' ὁ φιλόπατρις βουλευτὴς, μηδόλως ἀποθαῤῥυνθεὶς, ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη ἐπανελάμβανε τὴν πρότασιν, ἕως οὗ καὶ βουλὴ καὶ γερουσία καὶ κυβέρνησις βιασθεῖσαι ὑπὸ τῆς μορφωθείσης κοινῆς γνώμης ἐνέδωκαν. Οἱ Ἕλληνες βουληφόροι ἔχουσι καὶ ὑπὲρ τοὺς Ἄγγλους συμφέρον νὰ φαίνωνται κερτερικώτεροι τῶν φορολογουμένων ὑπερασπισταί· διότι οἱ μὲν Ἄγγλοι οὐδὲ τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων βάπτουσιν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ περιέχον τὰ ἐθνικὰ χρήματα, οἱ δὲ τῆς Ἑλλάδος

« ἀμφοῖν χειροῖν τῶν δημοσίων μιστιλλῶνται. »

Δοθείσης τῆς καταργήσεως τοῦ ἐνεστῶτος συστήματος, παρουσιάζονται ἐπὶ τοῦ παρόντος δύο ἄλλα, τὸ τῆς ἐπινεμήσεως, ὅπερ ἰσχύει καὶ ἐν Γαλλίᾳ, καὶ τὸ τῶν δηλώσεων, τὸ ὁποῖον προτείνει ὁ συγγραφεὺς τῆς *Διατριβῆς*. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ πρώτου προαπαιτεῖται ἡ σύνταξις τοῦ καλουμένου κτηματολογίου, ἤτοι βιβλίου ἐν ᾧ καταγράφονται μετὰ προηγουμένην ἔρευναν καὶ ἐξακρίβωσιν ἡ ἔκτασις, ἡ ποιότης καὶ ἡ ἀξία τῶν κτημάτων. Καθὼς ὅμως παρατηρεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς, οὐ μόνον χρόνος πολὺς καὶ κόπος μέγας καὶ δαπάνη ἔτι μείζων ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν σύνταξιν ταύτην, εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸ πάντων ὅπου ἡ ἰδιοκτησία κατὰ μέγα μέρος ἀμφισβητεῖται, ἀλλ', ὡς ἀποδεικνύει καὶ διὰ μαρτυριῶν, οὔτε εἰς τὴν Γαλλίαν αὐτὴν εὐδοκίμησεν. Ἐὰν, προστίθησιν, ἡ διανομὴ τῶν φόρων γίνεται σήμερον ἐκεῖ δικαιότερον ἢ ἄλλοτε, τοῦτο ὀφείλεται οὐχὶ εἰς τὸ κτηματολόγιον, ἀλλ' εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἠθῶν καὶ τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας· καὶ πάλιν ἡ διανομὴ ἀποθαίνει πολλάκις ἄνισος· διότι «νομοὶ ἔχοντες, παραδείγματος χάριν, καθαρὰν πρόσοδον 100,000 φράγκων, πληρώνουσι φόρον ἴσον πρὸς ἄλλους ἔχοντας εἰσόδημα 250,000· καταβαίνων δέ τις μέχρι τῶν

(1) Περὶ δουλοπαροικίας παρὰ Ῥωμαίοις καὶ Βυζαντινοῖς, καὶ περὶ φορολογικῶν διατάξεων. Φυλλάδ. 120–123.

(1) Ἀνάγνωθι τὴν περιγραφὴν ταύτην ἀπὸ τῆς σελίδος 28 μέχρι τῆς σελ. 55 τῆς Διατριβῆς.

κοινοτήτων εὑρίσκει πολλὰς, αἱ ὁποῖαι φορολογοῦνται δεκαπλασίως περισσότερον ἀπὸ ἄλλας τὴν αὐτὴν ἐχούσας πρόσοδον. »

Τὰ παραδείγματα λοιπὸν ταῦτα τῆς Γαλλίας, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν κτηματικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ συγγραφεὺς, ἀποκρούει τὸ σύστημα τῆς ἐπινεμήσεως. Καθ' ἡμᾶς ὅμως, καὶ ἂν ποτε νομισθῇ ἐφικτὴ ἡ ἀναγκαία ἡ παραδοχὴ αὐτοῦ, τὸ ἄνισον καὶ ἐπομένως τὸ ἄδικον τῆς φορολογίας δὲν θὰ προλάβῃ οὔτε αὐτὸ τὸ κτηματολόγιον, ἐὰν πρὸ αὐτοῦ δὲν διορθωθῇ ἄλλος νόμος, ὁ περὶ Δήμων. Εἷς καὶ μόνος φόρος διανέμεται σήμερον παρὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ τῆς στρατολογίας· ἀλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐκτὸς εὐαρίθμων τινῶν δήμων ὧν ἔλαχε νὰ προΐστανται εὐσυνειδητοι ἀρχαὶ, ὁ φόρος οὗτος τοῦ αἵματος διανέμεται κατὰ χάριν, καὶ κατὰ τὰς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας τῶν δημάρχων. Εἰ μὲν ὁ δήμαρχος ἔχει ἀνάγκην τῶν ψήφων τῶν κατοίκων πόλεως ἢ χωρίου, ἐκεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευσίμων ἐλαττοῦται· εἰ δὲ οἱ κάτοικοι ἀντεπολιτεύθησαν πρὸς τὸν δήμαρχον, οὗτος ἀντιτιμωρούμενος τὴν τόλμην διπλασιάζει τὸν ἀριθμόν. Τοιαῦτα παράνομα καὶ ἀσεβῆ καὶ ἱερόσυλα ἐτολμήθησαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐὰν ἄρα, ἐπαναλέγομεν, δὲν διορθωθῇ ὁ περὶ Δήμων νόμος, ἢ μᾶλλον δὲν μεταβληθῶσιν αἱ βάσεις αὐτοῦ, οὔτε τὸ σύστημα τῆς ἐπινεμήσεως οὔτε οὐδεμία ἄλλη διάταξις διὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν ἐνεργουμένη (καὶ ὡς γνωστὸν αἱ πλεῖσται δι' αὐτῶν ἐνεργοῦνται), θὰ ἐκτελεσθῇ ποτε δικαίως. Τὸ 1835 ἔτος αὐτὴ ἡ κυβέρνησις ἐδήλωσεν ἐπισήμως ὅτι « εἶχεν ἀποφασίσει ἀμεταθέτως νὰ παραδεχθῇ ἀντὶ τῶν δεκάτων ἄλλην φορολογίαν εἰς ὀρθοτέρας ἀρχὰς στηριζομένην, καὶ νὰ καθαιρέσῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ σύστημα τῆς ἀποδεκατώσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις αὕτη *συνέχεται σφικτότατα* μὲ τὴν διοργάνωσιν τῶν δήμων . . . . » ἀνέβαλε τὴν μεταβολήν. Καὶ ἐγένετο μὲν μετὰ ταῦτα ἡ διοργάνωσις τῶν δήμων, ἀλλ' ὁποία καὶ πῶς!

Μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐπινεμήσεως πραγματεύεται ἡ *Διατριβὴ* τὸ περὶ δηλώσεων· καὶ ἐπειδὴ τὸ σύστημα τοῦτο ἐγένετο παραδεκτὸν παρ' ἡμῖν ἐπί τινων ἐγγείων φόρων, οἷον ἐπὶ τῶν φόρων τῶν ἀμπέλων, τῶν μελισσίων, τῶν κτηνῶν κλ. καὶ εὐδοκίμησεν, ὡς τοὐλάχιστον ἀξιοῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ διὰ παραδειγμάτων καὶ ἀριθμῶν, συμπεραίνει ὅτι τοῦτο καὶ τοὺς φορολογουμένους ἀπαλάσσει ἀπὸ πολλῶν κακώσεων, καὶ τὴν εἴσπραξιν ἐγγυᾶται ἀσφαλεστέραν καὶ ἧττον δαπανηράν.

« Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ, προστίθησιν, ὅτι αἱ εἰσπράξεις θέλουσιν ἐλαττωθῇ κατὰ ἓν ἢ δύο ἑκατομμύρια, εἶναι τάχα τοῦτο ἀποχρῶν δικαιολόγημα πρὸς διατήρησιν ἑνὸς βαρβάρου καὶ καταθλιπτικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον ἀποκλείει πᾶσαν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας, καὶ ἀφίνει τὸν λαὸν ἐκτεθειμένον εἰς τοσαύτας ἀδικίας καὶ καταθλίψεις ; »

Βεβαίως ἡ ἐλάττωσις τῶν φόρων εἶναι ἀείποτε καὶ πανταχοῦ εὐεργετικὴ πρὸς τοὺς φορολογουμένους, καὶ μάλιστα ἡ τῶν ἐγγείων, οἵτινες εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς λέγει καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ὅπου « ὅλη ἡ ἀκαθάριστος γεωργικὴ παραγωγὴ δὲν φθάνει τὰ 100 ἑκατομμύρια, ἡ δὲ καλλιεργημένη γῆ δὲν ὑπερβαίνει τὰ $6\frac{1}{2}$ ἑκατομ. στρεμμάτων, » δὲν ἔχουσιν ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἄλλους· διότι ὁ μὲν διὰ τῶν ἱδρώτων αὐτοῦ καλλιεργῶν τεμάχιον γῆς ὑποβάλλεται εἰς βαρὺν φόρον, ὁ δὲ βαθύπλουτος τοκιστὴς εἰς ἐλαφρότατον, ἢ καὶ δὲν φορολογεῖται διόλου. Ἐν γένει ὅμως οἱ φόροι τότε πρέπει νὰ ὀλιγοστεύωνται, ὁσάκις αἱ ἐθνικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦσι δαπάνας ὀλιγωτέρας τῶν εἰσπραττομένων. Ἐὰν ὁ διαχειρίζων τὰ δημόσια ἀφιερεῖ εὐσυνειδήτως τοὺς φόρους εἰς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ἐὰν δι' αὐτῶν ἐκπληροῖ τὰς ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, ἔπεται ὅτι οἱ φόροι εἶναι τὰ κυριώτερα ὄργανα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας. Καὶ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ βιομήχανος καὶ ὁ τοκιστὴς ἔχουσιν ἀνάγκην ἀσφαλείας, ἐλευθερίας καὶ εὐταξίας ὅπως ἀναπτύξωσι τὰ ἔργα αὐτῶν· διὸ αὐτοὶ πρέπει καὶ νὰ δίδωσι τοὺς πόρους δι' ὧν τὰ εὐεργετήματα ταῦτα ἀποκτῶνται. Ἐννοοῦμεν ὅμως πάντοτε ὅτι ἡ διανομὴ πρέπει νὰ γίνεται ἴση καὶ δικαία, καὶ οὐχὶ ὡς ποτε ἀπεκρίθη πρὸς τὸν Richelieu ἀρχιερεύς τις τῆς Γαλλικῆς ἐκκλησίας. «Κατὰ τὸ ἔθος, ἐξοχώτατε, εἶπεν οὗτος, ὁ μὲν κλῆρος δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, οἱ δ' εὐγενεῖς δι' αἵματος, καὶ ὁ λαὸς διὰ τῆς περιουσίας αὐτοῦ συνεισφέρουσιν εἰς τὸ δημόσιον.» Τοιαύτην φορολογίαν ἀποκρούομεν ἐξ ὅλης καρδίας.

Οἱ περὶ τὴν πολιτειογραφίαν ἐνασχολούμενοι ὑπολογίζουσιν, ὅτι τὰ 271 ἑκατομμύρια τῶν κατοίκων τῆς Εὐρώπης χορηγοῦσιν ὀκτὼ περίπου χιλιάδας ἑκατομμυρίων δραχμῶν εἰς τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν· ἤτοι ἕκαστος συνεισφέρει ἐν γένει καὶ κατὰ μέσον ὅρον 28 δραχμὰς κατ' ἔτος. Εἰ καὶ ὁμολογοῦμεν βαρὺν τὸν φόρον τοῦτον εἴς τινας τάξεις, δὲν πρέπει ὅμως καὶ ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι εἶναι ἐλάχιστος συγκρινόμενος πρὸς τὰ τόσα ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ· δι' εἰκοσιοκτὼ δραχμῶν κατ' ἔτος ἀγοράζει ἕκαστος ἡμῶν ἀσφάλειαν, παιδείαν, τάξιν, ταχύτητα συγκοινωνίας καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ διὰ δηλώσεων φορολογία ἔχει κατὰ τὴν *Διατριβὴν* καὶ ἄλλην ἀρετήν. Σήμερον, λέγει, « πλὴν τῶν εἰσαγομένων εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ὁ λαὸς πληρόνει καὶ ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια διὰ τὴν συντήρησιν τῶν διαφόρων ὀργάνων τῆς φορολογίας, καὶ ὅτι ἐκτὸς τῶν 15000 ἀνδρῶν τοὺς ὁποίους ἀποσπῶσιν ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον ὁ στρατὸς καὶ ἡ ὑπηρεσία, εἴμεθα καταδικασμένοι νὰ κρατῶμεν εἰς ἀργίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἕνδεκα ἄλλας χιλιάδας προσώπων, τὰ ὁποῖα μηδόλως ἐργαζόμενα καὶ μηδὲν παράγοντα διατρέφονται ἀπὸ τοὺς ἱδρῶτας τῶν φορολογουμένων. » Οὕτω λοιπὸν οἱ ἑνδεκακισχίλιοι ἄνδρες, μὴ διατρεφόμενοι πλέον κηφήνων δίκην παρὰ τοῦ δημοσίου, θέλουσι μετὰ τὴν μεταῤῥύθμισιν τοῦ ἐνεστῶτος φορολογικοῦ συστήματος, τραπῆ εἰς ἐργασίαν παραγωγικὴν, καὶ « διὰ τῆς χρήσεως τελειοτέρων ἐργαλείων καὶ μηχανῶν, θὰ καλλιεργηθῇ διπλασία ἔκτασις γῆς. »

Εἴπομεν ἤδη ὅτι ὁ θέλων νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ καθε-

στῶτος φορολογικοῦ συστήματος καὶ περὶ τῆς ἀξίας τοῦ προτεινομένου, ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσῃ ὁλόκληρον τὴν *Διατριβὴν*, τῆς ὁποίας συνοπτικωτάτην μόνον ἀνάλυσιν ἐπεχειρήσαμεν· ἀλλὰ καὶ ἄλλας περιεργοτάτας εἰδήσεις εὑρίσκει τις ἐν τῷ πονήματι τούτῳ. Ἐπικρατεῖ, παραδείγματος χάριν, ἡ ἰδέα ὅτι οἱ γεωργοὶ δυστροποῦσι περὶ τὴν ἀπότισιν τοῦ φόρου· ὁ συγγραφεὺς ὅμως ἀποδεικνύει ὅλον τὸ ἐναντίον διὰ τῶν ἑξῆς· « Ὅσοι ἐχρημάτισαν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ ἦλθον εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν γεωργῶν, γνωρίζουσιν, ὅτι πρώτη αὐτῶν μέριμνα εἶναι ἡ ἐμπρόθεσμος τῶν χρεῶν των πληρωμή, καὶ ὅτι τότε μόνον φαίνονται δυστροποῦντες, ὁσάκις περιέλθωσιν εἰς τελείαν ἀνέχειαν ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας τῶν προϊόντων των ἢ τῶν περὶ τὴν φορολογίαν ἀδικιῶν. Ἀνοίξατε τοὺς ἀπολογισμοὺς τοῦ Κράτους καὶ θέλετε ἴδει, ὅτι ὁ φόρος τῶν ζώων, ὅστις ἐπιβαρύνει τὴν ἀσθενεστέραν καὶ πτωχοτέραν τάξιν τοῦ λαοῦ, εἰσπράττεται σχεδὸν μέχρι λεπτοῦ, ἐνῷ ὁ φόρος τῶν οἰκοδομῶν, ὅστις ὀφείλεται ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους κατοίκους τῶν πόλεων, ἀφίνει καθυστέρημα ἀνώτερον τῶν 50 τοῖς $^0/_0$ (α)· εἶμαι δὲ εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω, ὅτι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πολλοὶ τῶν δικηγόρων, ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν δὲν εἶχον πληρώσει ποτὲ φόρον ἐπιτηδεύματος, καὶ ὅτε ἐλήφθη τὸ μέτρον νὰ ζητηθῶσι τὰ καθυστεροῦντα, ἐτόλμησάν τινες νὰ ἀνακόψωσι δικαστικῶς τὴν καταδίωξιν, διατεινόμενοι ὅτι ἔπεσεν ὡς πρὸς αὐτοὺς εἰς ἀχρηστίαν ὁ περὶ ἐπιτηδευμάτων Νόμος, ἀφοῦ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη δὲν ἐπλήρωσαν. Ἐὰν δὲ ἐξετασθῶσι μετὰ προσοχῆς τὰ καθυστερήματα ἀπὸ φόρους ἀμπέλων, περιβολίων καὶ λοιπῶν εἰς χρήματα ἀποδιδομένων φόρων, θέλει ἀποδειχθῆ ὅτι τὰ πλεῖστα ὀφείλονται οὐχὶ ἀπὸ τοὺς ἀδυνάτους γεωργούς, ἀλλ' ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς εἰς τὰς πόλεις κατοικοῦντας, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκομεν τὸν τρόπον νὰ ματαιόνωμεν τὰ μέτρα τῆς καταδιώξεως, καὶ οἱ ὁποῖοι, ἐπιπολαίως κρίνοντες τοὺς ἀθλίους χωρικούς, δὲν δυσκολευόμεθα νὰ τοῖς ἀποδίδωμεν ἰδιότητας καὶ ἕξεις, τὰς ὁποίας δὲν ἔχουν, φρονοῦντες ἴσως μὲ τοῦτο, ὅτι δικαιολογούμεθα διὰ τὴν ἀναλγησίαν, τὴν ὁποίαν δεικνύομεν εἰς τὰ παθήματά των. Ἐνῷ πολλοὶ ἐξ ἡμῶν καθυστεροῦσι τὸν ἀσήμαντον φόρον τῆς οἰκοδομῆς ἢ τοῦ ἐπιτηδεύματος, πόσοι ἐκ τῶν χωρικῶν, ἀφοῦ ἐξώφλησαν τοὺς πολλοὺς καὶ ἐπαχθεῖς φόρους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπιβαρύνονται καθ' ἑκάστην, δὲν πληρόνουσιν ἀδίκως καὶ φόρους εἰς εἰκονικὰ διπλότυπα ἢ ψευδῆ πρωτόκολλα ἀναθεωρήσεως στηριζομένους, καὶ πόσοι ἄλλοι δὲν ἀποδίδουσι καὶ δευτέραν φορὰν τὸν φόρον, τὸν ὁποῖον ἐξαπατηθέντες ἔδωκαν ἤδη εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν, τὸν ἀποθηκάριον ἢ τὸν εἰσπράκτορα καὶ δὲν ἔλαβον καθόλου ἢ ἔλαβον ἄτακτον ἀπόδειξιν; »

Ἀξιοσημείωτος διαφορὰ μεταξὺ τῆς προθυμίας τῶν γεωργῶν καὶ τῆς δυστροπίας τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς πλέον πεπολιτισμένας τάξεις, μαρτυροῦσα καὶ αὕτη τὴν παρακμὴν τῶν ἠθῶν τῶν τάξεων τούτων.

(1) Ἡ χρῆσις τοῦ 1853 κλείουσα ἀφῆκε καθυστέρημα ἀπὸ φόρους οἰκοδομῶν 74 0/0, ἡ τοῦ 1854 18 0/0 καὶ ἡ τοῦ 1855 65 0/0.

Εὐτύχημα θέλομεν θεωρήσει ἐὰν καὶ ἄλλοι ἀπροσφυεῖς νόμοι, ὡς ὁ περὶ Δήμων φέρ' εἰπεῖν, συζητηθῶσι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ συγγραφέως τῆς *Διατριβῆς*, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας, τῆς αὐτῆς ἀπαθείας καὶ τῆς αὐτῆς ὀρθῆς κρίσεως.

Στατιστικὴ τῆς Ἑλλάδος. —Κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1860. Ἐν Ἀθήναις 1862 — εἰς 4ον ἐκ σελ. 78.

Ὑπάρχουσι κυριώτατά τινα γνωρίσματα, οἷον ἡ παιδεία, τὰ δημόσια εἰσοδήματα, ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορία, τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ ἔθνους τινός· μεταξὺ δὲ αὐτῶν, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν πρώτων τάσσεται ὁ πληθυσμός Ἐὰν ὁ πληθυσμὸς κράτους τινὸς αὐξάνῃ, φυσικὸν προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο ἐπικρατοῦσιν ἐλευθερία, τάξις, ἀσφάλεια, δικαιοσύνη, ἰσότης φορολογίας, ἐνὶ λόγῳ διοίκησις τοιαύτη, ἥτις καὶ εἰς τοὺς ἐγχωρίους εὐκολύνει τοὺς τρόπους τῆς εὐζωΐας καὶ ἑπομένως τῆς αὐξήσεως, καὶ ξένους ἑλκύει.

Ἀλλ' οἱ τρόποι οὗτοι ὅπως γίνωσι γνωστοί, ἢ γνωστοὶ ὄντες ὅπως βελτιωθῶσιν, ἀνάγκη νὰ πηγάζωσιν ἐξ εἰδήσεων ἀκριβῶν περὶ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς καταστάσεως χώρας τινὸς καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἡ ἐπιστήμη τὴν ὁποίαν ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ὠνόμασαν *στατιστικήν*· ἐπειδὴ δὲ περιλαμβάνει ἀνεξαιρέτως πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν τριπλῆν ἐκείνην κατάστασιν, εὐκόλως ἐννοοῦμεν πόσον ἀπαραίτητος καθίσταται εἰς τὴν κυβέρνησιν πάσης εὐνομουμένης πολιτείας. Διὰ τῆς *στατιστικῆς*, παραδείγματος χάριν, μανθάνει ἡ κυβέρνησις ἐὰν αὐξάνῃ ἢ ἐὰν ἐλαττοῦται ὁ πληθυσμὸς, καὶ μελετῶσα τὰ αἴτια τῆς αὐξήσεως ἢ τῆς ἐλαττώσεως, φροντίζει ταύτην μὲν νὰ πολεμήσῃ ἐκείνην δὲ νὰ ἐνισχύσῃ.

Τοιαύτης πολυπλόκου καὶ ἐκτεταμένης οὔσης τῆς ἐπιστήμης ταύτης, ἡ εἰς τὴν χθεσινὴν Ἑλλάδα συγκρότησις *στατιστικῆς* καθίστατο δυσκολωτάτη ἐνίοτε δὲ καὶ ἀνέφικτος, διὰ τὴν ἔλλειψιν μάλιστα οὐ μόνων ἀνδρῶν ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ὀργάνων ἐννοούντων καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν *στατιστικῶν* εἰδήσεων καὶ τὸν τρόπον τοῦ καταρτίζειν αὐτάς. Πρό τινων ἐτῶν πεπαιδευμένος τις ὁμογενὴς, γνωστὸς διὰ τὸ ἀξιόλογον πόνημα τὸ ὁποῖον ἐξέδοτο περὶ τῆς *στατιστικῆς* ἐπαρχίας τινος, παρουσιασθεὶς εἰς τὸν τότε ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸν, ἐζήτησε τὴν διοικητικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν ὅπως περιελθῶν συντάξῃ τῆς Πελοποννήσου τὴν *στατιστικήν*· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ὑπουργὸς ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπορῶν καὶ χαίνων *τί ἐστι στατιστικὴ* καὶ *εἰς τί χρησιμεύει*; ἐρωτηθεὶς ἔστρεψε τὰ νῶτα καὶ ἀπεχώρησε σιωπῶν, καὶ ταλανίζων τὴν ὑπὸ τοιούτων ἀμαθῶν διοικουμένην ἐπικράτειαν.

Ἀλλ' ἡ ἀνὰ χεῖρας *στατιστικὴ* μαρτυρεῖ ὅτι τὴν ἀνάγκην ταύτης αἰσθάνονται σήμερον πλέον ἢ ἄλλοτε, διότι συνετάχθη ἐν αὐτῷ τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὸ γραφεῖον τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας Κ. Ἰ. Σούτσου. Πρὸς πληροφορίαν δὲ τῶν

μακρὰν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμογενῶν λέγομεν ὅτι ὁ Κ. Ἰ. Σούτσος, εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις διατελεῖ ὢν καθηγητὴς τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ διαπρέπων διά τε διδασκαλίας καὶ διὰ συγγραμμάτων.

Τὸ πόνημα διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· καὶ τὸ μὲν πρῶτον, περιέχει τὴν *εἰσαγωγὴν*, τὴν ὁποίαν χάριν τῶν ἀναγνωστῶν παραθέτομεν, ὡς περιλαμβάνουσαν τὰ γενικὰ πορίσματα τῶν εἰδήσεων, τὸ δὲ δεύτερον, αὐτῶν τούτων τῶν εἰδήσεων τὰς λεπτομερείας.

Τὸ ἔργον δὲν ἀμοιρεῖ βεβαίως ἐλλείψεων· καὶ τοῦτο οὐ μόνον διότι ἡ *στατιστικὴ* δὲν κατέστη εἰσέτι ἐπιστήμη θετικὴ, ὅθεν καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔχει ἀτελείας, ἀλλὰ καὶ διότι πάσχομεν, ὡς προερρέθη, ἔνδειαν ὀργάνων· ὡς ἔργον ὅμως γενόμενον ἐν συνειδήσει καὶ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐπιστήμης εἶναι ἄξιον πολλῆς προσοχῆς, καθόσον μάλιστα εἶναι καὶ τὸ πρῶτον δημοσιευόμενον κατὰ τοὺς ὅρους τούτους εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἰδοὺ ἡ εἰσαγωγή·

« Ἡ ἀπαρίθμησις τῶν κατοίκων, ἔργον δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον, δὲν ἐκτελεῖται εἰμὴ κατὰ μακρὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον χρονικὰ διαστήματα 3, 5 ἢ 10 ἐτῶν. Ἕνεκα δὲ τούτου οἱ περὶ τὰ στατιστικὰ ἔργα ἀσχολούμενοι, ὅπως γνωρίσωσι τὰς μεταβολὰς ὅσας ὁ πληθυσμὸς ὑπέστη κατὰ τὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀπαριθμήσεων διαστήματα, ἐπιζητοῦσιν ἐπιμελῶς τὰ πορίσματα τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ἡ ἐτησία τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων ὑπέρβασις, ἢ, ὅπερ καὶ σπανιώτερον, ἡ ὑπέρβασις τῶν ἀποβιώσεων ἐπὶ τῶν γεννήσεων.

» Ἐκ τῆς ὑπερβάσεως ταύτης τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων προσδιορίζεται ἡ ἐτησίως γενομένη ταχυτέρα ἢ βραδυτέρα κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ.

»Ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ἡ ἐξακρίβωσις τῶν καθ'ἕκαστον ἔτος γάμων, γεννήσεων καὶ ἀποβιώσεων εἶναι ἀντικείμενον σπουδαίας καὶ ποικίλης μελέτης, ἐνδιαφέρουσα τὴν πολιτείαν ὑπὸ τὴν *οἰκονομικὴν* καὶ τὴν *ἠθικὴν*, *κοινωνικὴν* καὶ *φυσιολογικὴν* ἔποψιν.

»Ὑπὸ μὲν τὴν οἰκονομικὴν ἔποψιν, καθότι ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι τὸ πιστότερον κάτοπτρον τῆς οἰκονομικῆς τῶν λαῶν καταστάσεως. Ἡ εὐζωΐα, ἢ ἡ πενία αὐτῶν ἀνταναχλᾶται ἀμέσως ἐπὶ τῶν συμβεβηκότων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν κίνησιν τοῦ πληθυμοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐπιμαρτυρεῖται τὸ κῦρος τῶν γενικωτέρων τῆς στατιστικῆς νόμων, τῶν διεξηγούντων τὰ εὐμετάβλητα φαινόμενα τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Διὰ πολλοῦ χρόνου, αἱ κυβερνήσεις ἐπίστευον ὅτι ἐκ τοῦ πλήθους τῶν γεννήσεων αὐξάνει ὁ πληθυσμὸς, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπένεμον βραβεῖα καὶ προνομίας πρὸς τοὺς πατέρας πολλῶν τέκνων. Ἀλλὰ σήμερον ὑπάρχει ὁμολογούμενον ὅτι ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων πρὸς τὸν ὅλον πληθυσμὸν δὲν κρέμαται ἡ αὔξησις ἢ ἡ πρόοδος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποβιώσεων πρὸς τὰς γεννήσεις. Αἱ γεννήσεις δύνανται νὰ πολλαπλασιασθῶσι καὶ ἐν κοινωνίᾳ καχεκτικῇ καὶ στερουμένῃ τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς εὐζωΐας. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ πολυπλασιάζονται ἀναλόγως καὶ αἱ στερήσεις καὶ αἱ ταλαιπωρίαι, καὶ αἱ ἀποβιώσεις· ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ πληθυσμὸς ἢ μένει στάσιμος, ἢ ἐλαττοῦται. Μόνον δὲ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων τῆς εὐζωΐας αἱ ἀποβιώσεις ἐλαττοῦνται, ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ παρατείνεται, αἱ παραγωγικαὶ δυνάμεις τῆς κοινωνίας πελλαπλασιάζονται καὶ ὁ ἐνεργητικὸς πληθυσμὸς αὐξάνει. Παρετηρήθη μάλιστα, ὅτι καθόσον μὲν προάγεται ὁ πολιτισμὸς, αἱ δ' ἀνάγκαι καὶ τὰ τῆς εὐζωΐας μέσα ἀναπτύσσονται, οἱ ἄνθρωποι γίνονται προνοητικώτεροι, σωφρονέστεροι καὶ προσπαθοῦσι νὰ μὴν αὐξάνωσι δυσαναλόγως πρὸς τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν τὰ οἰκογενειακά των βάρη· ἑπομένως ἐλαττοῦνται μὲν σχετικῶς αἱ γεννήσεις, ἔτι δὲ μᾶλλον ἐλαττοῦνται σχετικῶς αἱ ἀποβιώσεις.

»Τοιαύτης οὔσης τῆς σχέσεως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐθνῶν πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν, ἕπεται ὅτι ἡ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν τῶν ἐθνῶν κατάστασιν· καθότι ἡ πνευματικὴ πρόοδος, τὰ ἐπικρατοῦντα θρησκεύματα, αἱ ἐν ἰσχύϊ θεσμοθεσίαι καὶ ἐν γένει ὁ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἑκάστου ἔθνους, ὡς καὶ ἐπιβλαβῆ τινα καὶ καταστρεπτικὰ συμβεβηκότα, οἷον ἐπιδημίαι, σιτοδεῖαι, πόλεμοι, ἐπαναστάσεις κλπ., ἐπενεργοῦντα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς τῶν λαῶν καταστάσεως, ἐκτυποῦνται διὰ χαρακτήρων ἀνεξαλείπτων ἐπὶ τῆς *κινήσεως* τοῦ πληθυσμοῦ.

»Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν φυσιολογικὴν ἔποψιν σπουδαῖα δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν πορίσματα ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ· καθότι ἡ αὔξησις λ. χ. ἢ ἡ ἐλάττωσις τῶν γεννήσεων, τῶν γάμων καὶ τῶν ἀποβιώσεων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, αἱ ὑπεράριθμοι τῶν ἀρρένων γεννήσεις, ὡς καὶ ἡ διάρκεια τῆς μέσης ζωῆς, καὶ ἕτερα ὁμοειδῆ συμβεβηκότα παράγονται κυρίως ἐκ φυσιολογικῶν αἰτιῶν.

»Τὰ διάφορα στοιχεῖα τῆς τοῦ πληθυσμοῦ κινήσεως βεβαιοῦνται σήμερον καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων. Καὶ ἀλλαχοῦ μὲν τὸ σύστημα τοῦτο, ἀκριβῶς ἐφαρμοζόμενον παράγει τὰ ἐξ αὐτοῦ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα· παρ' ἡμῖν δὲ, τῆς συντάξεως τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων ἀνατεθείσης πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ μήπω τεθέντος εἰς ἐνέργειαν νόμου τοῦ 1836, καὶ δεύτερον ὑπὸ τοῦ περὶ ληξιαρχικῶν πράξεων νόμου τοῦ 1856, ἄρθρ. 30, εἰς τοὺς δημάρχους καὶ τοὺς εἰδικοὺς παρέδρους, ἑπόμενον ἦτο, ἕνεκα τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀπειρίας πολλῶν ἐκ τῶν ἀνδρῶν τούτων, ἡ σπουδαία αὕτη ἐργασία πολλαχοῦ νὰ προσκόψῃ, καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ ληξιαρχικαὶ πράξεις ν' ἀποδῶσιν ἀτελεῖς καὶ ἐν μέρει ἄχρηστοι.

»Αἱ ἐλλείψεις αὗται, ἃς καὶ αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ καὶ εἰσαγγελίαι ἐπισήμως ἐβεβαίωσαν, παρεκίνησαν τὸ ὑπουργεῖον εἰς τὸ νὰ ἐξακολουθῇ λαμβάνον τὰς περὶ κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ πληροφορίας δι' ἄλλου μέσου καθαρῶς διοικητικοῦ, δηλαδὴ διὰ τῶν ἐφημερίων, παραγγελθέντων ἁρμοδίως νὰ ἐγγράφωσι τακτικῶς τοὺς γάμους, τὰς γεννήσεις καὶ ἀποβιώσεις εἰς φυλλάδια ἔντυπα καὶ ὁμοιόμορφα, ἅτινα ἐπὶ τούτῳ

συνταχθέντα ἐν τῷ ὑπουργείῳ διενεμήθησαν εἰς αὐτούς.

»Οἱ εἰρημένοι ἐφημέριοι, λαμβάνοντες ἐκ τῶν κρατουμένων ὑπ' αὐτῶν φυλλαδίων σημειώσεις, ἀποστέλλουσιν αὐτὰς πρὸς τοὺς δημάρχους, οἵτινες συντασσοντες ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν πίνακας τῆς ἐν τῇ περιφερείᾳ των κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἀπευθύνουσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἐπάρχους· οὗτοι δὲ μεταφέροντες τὰς ἐκ τῶν πινάκων τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν δημάρχων ἐξαγομένας πληροφορίας εἰς ἰδιαίτερον πίνακα κατ' ἐπαρχίαν, ὑποβάλλουσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἁρμοδίων Νομαρχῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον.

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν δὲ τούτων, αἵτινες μετέχουσιν ἀναμφιβόλως τῆς ἀτελείας τῶν ὀργάνων, εἰς ἃ ἀνετέθη ἡ ἐκπλήρωσις τῶν κατ' οὐσίαν ληξιαρχικῶν τούτων ἔργων, κατηρτίσθησαν οἱ εἰς τὸ δεύτερον μέρος δημοσιευόμενοι πίνακες, ἐξ ὧν ἐξάγονται τὰ ἑξῆς γενικώτερα πορίσματα περὶ κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1860.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Περίληψις τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Αἱ γεννήσεις τοῦ 1860 καθ' ὅλον τὸ κράτος ἀναβαίνουσιν εἰς	30,858
αἱ δ' ἀποβιώσεις εἰς	22,154
καὶ οἱ γάμοι εἰς . . . . . , .	6,106

Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι αἱ γεννήσεις ὑπερέβησαν τὰς ἀποβιώσεις 8,704. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπαρίθμησιν τοῦ ἔτους 1856 εἶναι 1,067,216, ἄρα ἡ ὑπέρβασις τῶν 8,704 γεννήσεων πρὸς τὸν ὁλικὸν πληθυσμὸν εἶναι ὡς ἓν πρὸς 122,61 (α). Ἐὰν λοιπὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τὴν ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ 1860 προκύπτουσαν, ἐξακολουθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐξάνων ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος, ἡ περίοδος τοῦ διπλασιασμοῦ αὐτοῦ ἔσεται περίπου ἐτῶν 86.

Ἡ ὑπέρβασις τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων κατὰ τὸ 1860 εἶναι, ὡς ἐρρέθη, 8,704· ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶναι ἄρα τὸ ἀκριβὲς μέτρον τῆς ἐναυσίας αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ; Ἐν ἄλλαις λέξεσι, λαμβάνοντες λ. χ. τὸν ὅλον πληθυσμὸν τοῦ κράτους κατὰ τὸ ἔτος 1861, καὶ προσθέτοντες εἰς αὐτὸν τὴν πιθανὴν ὑπέρβασιν τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων τοῦ 1862, τὴν ὁποίαν ὑποθέτομεν ἴσην τῇ τοῦ 1860, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὸν ἀκριβῆ πληθυσμὸν τοῦ ἔτους 1862; Ὄχι· καθότι ἡ αὔξησις ἢ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ δὲν κρέμαται ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς μόνον σχέσεως τῶν γεννήσεων πρὸς τὰς ἀποβιώσεις, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μεταβολῶν, ἃς ἀδιαλείπτως ὑφίσταται ὁ πληθυσμός, ἐγκαθιστάμενων εἰς τὸ κράτος νέων κατοίκων, ἢ τῶν ἡμεδαπῶν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἀποδημούντων. Οὕτω κατὰ τὰς γενομένας τρεῖς ἀπαριθμήσεις τῶν ἐτῶν 1845, 1851 καὶ 1856

ὁ μὲν πληθυσμὸς τοῦ 1845 ἦτο	960,236
ὁ δὲ τοῦ 1851	998,266
καὶ ὁ τοῦ 1856	1,067,216

Ὥστε ἡ ἐπὶ δεκαετίαν γενομένη ἐνιαυσίως μέση αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἀνεβιβάσθη εἰς 10,698· ἐνῷ, ὡς εἴδομεν, ἡ ἐκ τῆς ὑπερβάσεως τῶν γεννήσεων αὔξησις τοῦ 1860 δὲν ὑπερέβη τὸ ποσὸν τῶν 8,704, ὅπερ εἶναι κατώτερον τῆς ἐνιαυσίας μέσης αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐξαγομένης ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ 1845 μέχρι τοῦ 1856 ἀπαριθμήσεων.

Ἡ ὑπέρβασις τῶν γεννήσεων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ πίνακος ὑπ' ἀριθ. 2 (Μέρος Β'.), παρατηρεῖται εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπαρχιῶν, ἐξαιρουμένων τῆς Ἀττικῆς, τοῦ Ξηροχωρίου, τῶν Πατρῶν καὶ Καλαμῶν. Ἡ ὑπέρβασις τῶν ἀποβιώσεων ἐπὶ τῶν γεννήσεων εἰς τὰς τέσσαρας ταύτας ἐπαρχίας εἶναι ἀξιοσημείωτος· ἀλλὰ πηγάζει ἄρα ἐκ σταθερῶν καὶ διαρκῶν αἰτιῶν; καὶ ἐπανελήφθη πολλάκις, ὥστε νὰ φέρῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ κῦρος γενικωτέρας τινὸς ἀληθείας; Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα ὁριστικῶς ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, καθότι πληροφορίαι περὶ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ διὰ τὰ παρελθόντα ἔτη δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

Ἐρχόμενοι ἐν τούτοις νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ὑποδεικνυομένην κατὰ τὸ 1860 ὑπέρβασιν τῶν ἀποβιώσεων ἐπὶ τῶν γεννήσεων ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις, παρατηροῦμεν ὅτι, καθόσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἐπαρχίαν Θηβῶν, ἡ διαφορὰ εἶναι ἐλαχίστη, καθότι καθ' ἓν μόνον ἄτομον αἱ ἀποβιώσεις ὑπερβαίνουσι τὰς γεννήσεις· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις, καὶ μάλιστα τῆς Ἀττικῆς καὶ Πατρῶν, ἡ ἀνωμαλία αὕτη φαίνεται τῳόντι δυσεξήγητος, καθόσον καὶ τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως καὶ εὐζωΐας εἰσὶν αὐτόθι ἀφθονώτερα, καὶ ἡ ἐργασία ἀρκούντως ἀμείβεται, καὶ ἡ ἰατρικὴ συνδρομὴ εἰς τὰς πενεστέρας τάξεις ὑπάρχει προχειροτέρα· μολαταῦτα δύναται ν' ἀποδοθῇ ἡ ὑπέρβασις αὕτη τῶν ἀποβιώσεων ἐπὶ τῶν γεννήσεων εἰς τρία κυρίως αἴτια, ἢ πρῶτον εἰς τὴν ἀτελῆ ἐγγραφὴν τῶν γεννήσεων, ἐξ ἧς προέκυψεν ἡ σχετικὴ τῶν ἀποβιώσεων ὑπέρβασις· ἢ δεύτερον εἰς τὴν διαμονὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις ἑτεροδημοτῶν καὶ ἀλλοδαπῶν, προσελθόντων ἄνευ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, εἴτε πρὸς θεραπείαν, εἴτε εὕρεσιν πόρου ἢ ἐξάσκησίν τινος βιομηχανίας καὶ ἀποβιωσάντων ἐκεῖσε· ἢ τρίτον εἰς ἐνδημικὰς νόσους, ἢ ἐπιδημίας αἵτινες ἐνσκήπτουσιν εἴς τινα μέρη τοῦ Κράτους, ἢ ἐλαττοῦσι τὸν ὑπάρχοντα πληθυσμόν, ἢ κωλύουσι τὴν αὔξησιν αὐτοῦ.

Προβῶμεν ἤδη εἰς τὰ καθέκαστα τῶν γεννήσεων τῶν γάμων καὶ τῶν ἀποβιώσεων τοῦ ἔτους 1860.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Γεννήσεις.

Αἱ γεννήσεις, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀναβαίνουσιν εἰς 30,858.

Ἀναλογιζομένου τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῶν γεννήσεων πρὸς τὸν ὁλικὸν τοῦ κράτους πληθυσμὸν κατὰ τὸ 1756, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ ἀπόλυτος αὐτοῦ γονι-

(α) Ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1855 ἡ μέση ἐτησία αὔξησις εἶναι 155,918 ἤτοι τὸ διακοσιοστὸν δέκατον τρίτον τοῦ μέσου πληθυσμοῦ 53,212 000.

μότης εἶναι ὡς 1 πρὸς 34.58 (α)· ὥστε πολλαπλασιάζοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτησίων γεννήσεων ἐπὶ τὸν εἰς ἑκάστην αὐτῶν ἀναλογοῦντα ἀριθμὸν κατοίκων, ἐξάγομεν ὅτι ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶναι 1,067,216.

Ἡ δὲ ἀναλογία τῶν γεννήσεων τοῦ 1860 πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου Νομοῦ ἐμφαίνεται διὰ τοῦ ἀκολούθου πίνακος.

Νομοί.	Γεννήσεις.	Σχέσεις τῶν γεννήσεων πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου νομοῦ.
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	3,048	31.99
Εὐβοίας	2,026	33.96
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	2,988	30.77
Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας	2,755	37.61
Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος	3,401	38.39
Ἀρκαδίας	3,463	36.54
Λακωνίας	2,814	32.19
Μεσσηνίας	3,073	32.95
Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	3,550	31.92
Κυκλάδων	3,737	38.25
Τὸ ὅλον	30,858	34.58

Διακρίνοντες τὰς γεννήσεις κατὰ φῦλον, εὑρίσκομεν ἄρρενα μὲν	16,158
θήλεα δὲ	14,700
Τὸ ὅλον	30,858 (β)

Ἡ ὑπέρβασις αὕτη τῶν ἀρρένων ἐπὶ τῶν θηλέων δὲν εἶναι γεγονὸς ἰδιάζον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἀπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ὑπάρχει.

Πολλοὶ διαφοροτρόπως ἐπεχείρησαν νὰ ἀνεύρωσι τὸν λόγον τῆς ἀνισότητος τῶν γεννήσεων τῶν δύο φύλων· ἀλλ' ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι, ὅτι κατὰ τὰς γεννήσεις τὸ ἐπικρατέστερον φῦλον εἶναι καὶ τὸ πολυαριθμότερον· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν ἀρρένων ἐπὶ τῶν θηλέων ἐν τοῖς ἀγροτικοῖς μάλιστα δήμοις, ὅπου οἱ ἄνδρες ἕνεκα τῶν ἐπαχθεστέρων καὶ φορτικωτέρων ἀγροτικῶν ἔργων, περὶ ἃ ἰδίως ἀσχολοῦνται, ἔχουσι τὰς σωματικὰς αὐτῶν δυνάμεις μᾶλλον ἀνεπτυγμένας. Οὕτω ἐν μὲν τῷ δήμῳ Ἀθηναίων, ὅπου οἱ πλεῖστοι τῶν κατοίκων δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν γεωργικὴν τάξιν, ὁ ἀριθμὸς τῶν θηλέων ὑπερβαίνει τὸν τῶν ἀρρένων, ἐν δὲ τοῖς ἀγροτικοῖς δήμοις (ὅρ. πίν. ὑπ' ἀριθ. 3. Μέρος Β'.), τὰ ἄρρενα κατὰ γενικὸν κανόνα εἰσὶ πλειότερα.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 30,858 γεννήσεων τοῦ ἔτους 1850, αἱ μὲν 30,560 εἰσὶν ἐκ νομίμων γάμων, 298 δὲ εἰσὶ νόθα τέκνα· ὥστε ἡ ἀναλογία τῶν νόθων πρὸς τὰ γνήσια τέκνα εἶναι ὡς 1 πρὸς 102:55 (γ).

(α) Ἐν Γαλλίᾳ ἐν ἔτει 1856, ἡ ἀναλογία τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς κατοίκους ἦν 1 πρὸς 37.8 ἢ 2 64 0 0.

(β) Κατὰ τὸ 1856 ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν νομίμων γεννήσεων, κατὰ φῦλον διαιρουμένων, ἦτον ἀρρένων μὲν 455,665, θηλέων δὲ 450,165.

(γ) Κατὰ τὸ 1856, ἐγεννήθησαν ἐν Γαλλίᾳ, νόμιμα μὲν τέκνα 899,828· νόθα δὲ 67,788· ἤτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν νόθων πρὸς τὸν τῶν νομίμων ἦτον 7.72 0/0

Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι ὅτι ἐπὶ τῶν 298 νόθων τὰ μὲν θήλεα εἰσὶ 159, τὰ δὲ ἄρρενα 139· ἐνῷ ἐπὶ τῶν νομίμων τέκνων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρρένων εἶναι ἀνώτερος. Ἐκ τούτων δὲ τῶν 298 νόθων τὰ 98, ἤτοι περίπου τὸ 1|3, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἀττικῆς.

Ἐὰν ἤδη θελήσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νομίμων τέκνων, δηλαδὴ τῶν ἐκ νομίμου γάμου παραχθέντων, τὴν σχετικὴν τῶν γάμων γονιμότητα, θέλομεν εὕρει ὅτι, ἐπειδὴ οἱ γάμοι, ὡς προείπομεν, ἀριθμοῦνται κατὰ τὸ 1860 εἰς 6,106, αἱ δὲ νόμιμοι γεννήσεις 30,560, ὁ μέσος ὅρος τῶν ἐκ νομίμου γάμου γεννήσεων εἶναι 5,05, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου πίνακος, παριστῶντος τὴν σχετικὴν γονιμότητα τῶν γάμων ἐν τοῖς διαφόροις Νομοῖς καὶ καθ' ὅλον τὸ κράτος.

Νομοί.	Σχετικὴ γονιμότης τῶν γάμων.
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	4.80
Εὐβοίας	5.24
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	5.84
Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας	5.66
Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος	3.78
Ἀρκαδίας	5.23
Λακωνίας	6.13
Μεσσηνίας	5.21
Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	4.64
Κυκλάδων	5.21
Μέση γονιμότης δι' ὅλον τὸ Κράτος.	5.05 (α)

Ἡ ἐπιρροὴ τῶν διαφόρων τοῦ ἔτους ὡρῶν ἐπὶ τῶν γεννήσεων καταδεικνύεται ἐν τῷ ἑπομένῳ πίνακι.

Μῆνες.	Γεννήσεις.
Ἰαννουάριος	3,209
Φεβρουάριος	2,913
Μάρτιος	2,696
Ἀπρίλιος	2,255
Μάϊος	1,949
Ἰούνιος	1,879
Ἰούλιος	2,270
Αὔγουστος	2,332
Σεπτέμβριος	2,374
Ὀκτώβριος	3,473
Νοέμβριος	2,995
Δεκέμβριος	2,513
Τὸ ὅλον	30,858

Κατ' αὐτὸν ὁ ἀνώτατος ὅρος τῶν γεννήσεων συμπίπτει κατὰ τοὺς μῆνας Ἰαννουάριον καὶ Ὀκτώβριον, ὁ δὲ κατώτατος κατὰ Μάϊον καὶ Ἰούνιον. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι κατὰ μὲν τοὺς 6 μῆνας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου καὶ τούτου περιλαμβανομένου, αἱ γεννήσεις τοῦ 1860 ἀνέβησαν εἰς 17,799, ἐνῷ αἱ τῶν λοιπῶν ἓξ μηνῶν περιωρίσθησαν εἰς 13059.

(α) Ἐν Γαλλίᾳ, ἡ σχετικὴ γονιμότης τῶν γάμων εἶναι 5. 21 διὰ τὸ 1853 καὶ 5. 35 διὰ τὸ 1854.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Γάμοι.

» Οἱ τελεσθέντες γάμοι κατὰ τὸ 1860 ἀναβαίνουσιν, ὡς ἐρρέθη, εἰς 6106.

» Ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ἀναλογιζόμενος πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Κράτους, εἶνε ὡς 1 πρὸς 174. 78 (α). Ἐκ τῆς ἀναλογίας ταύτης τῶν γάμων πρὸς τοὺς κατοίκους ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γάμων ἐν Ἑλλάδι, παραβαλλομένη πρὸς ἄλλα κρατη εἶναι μικρὸς, καὶ ὅτι ἑπομένως καὶ αἱ γεννήσεις σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν εἰσὶν ἐλάσσονες· ἐν τούτοις, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν σχετικὴν γονιμότητα τῶν γάμων παρ' ἡμῖν, θέλομεν ἀναγνωρίσει ὅτι αὕτη εἶναι μείζων ἐν Ἑλλάδι ἢ εἰς ἄλλα κράτη, καθ' ὅσον ἡ μέση γονιμότης τῶν γάμων εἶναι 5. 05. Διανεμόμενος ὁ ἀριθμὸς τῶν 6106 γάμων εἰς τοὺς διαφόρους τοῦ κράτους Νομοὺς, ἐν οἷς οἱ γάμοι οὗτοι ἐτελέσθησαν, παρέχει ἡμῖν τὸν ἀκόλουθον πίνακα·

Νομοί.	Γάμοι.	Σχέσεις τῶν γάμων προς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου Νομοῦ.
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	634	153.81
Εὐβοίας	386	178.27
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	511	179.92
Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας	486	213.25
Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος	898	145.42
Ἀρκαδίας	661	191.45
Λακωνίας	459	197.43
Μεσσηνίας	590	171.64
Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	764	148.34
Κυκλάδων	717	199.38
Τὸ ὅλον	6,106	174.78

» Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐξάγεται ὅτι ὁ μείζων ἀριθμὸς τῶν γάμων σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου νομοῦ, ἀνήκει εἰς τὸν νομὸν Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος, ὁ δὲ ἐλάχιστος εἰς τὸν νομὸν Ἀκαρνανίας.

» Ἡ διαίρεσις τῶν γάμων τοῦ 1860 κατὰ τὴν πολιτικὴν τῶν συζύγων κατάστασιν, παρέχει ἡμῖν τὰς ἑξῆς πληροφορίας.

ἀγάμων μὲ ἀγάμους	5,391
ἀγάμων μὲ χήρας	135
χήρων μὲ ἀγάμους	341
χήρων μὲ χήρας	239
Τὸ ὅλον	6,106

» Ἐκ τῶν ἀριθμῶν τούτων συνάγεται γενικωτέρα τις παρατήρησις ἐπιβεβαιουμένη καὶ ὑπὸ τῶν στατιστικῶν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένων ἀνδρῶν εἶναι ἀνώτερος τοῦ τῶν γυναικῶν (α).

» Ἡ ἐπιῤῥοὴ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ἐπὶ τῶν γάμων εἶναι πρόδηλος, καθότι οἱ τελεσθέντες γάμοι ἐντὸς τοῦ ἔτους δὲν διενεμήθησαν ἐξ ἴσου εἰς τοὺς δώδεκα αὐτοῦ μῆνας, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ ἑπομένου πίνακος.

(α) Ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ τὸ 1853—4 οἱ γάμοι πρὸς τοὺς κατοίκους ἦσαν ὡς 1 πρὸς 151.

Μῆνες.	Γάμοι.
Ἰανουάριος	767
Φεβρουάριος	437
Μάρτιος	90
Ἀπρίλιος	681
Μάϊος	469
Ἰούνιος	212
Ἰούλιος	464
Αὔγουστος	323
Σεπτέμβριος	376
Ὀκτώβριος	1038
Νοέμβριος	954
Δεκέμβριος	295
Τὸ ὅλον	6,106

» Κατὰ τὸν πίνακα τοῦτον οἱ δύο μῆνες τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου εἰσὶν οἱ μῆνες καθ' οὓς ἐτελέσθησαν πλείονες γάμοι· ἤτοι κατὰ τὸν Ὀκτώβριον 1038 καὶ κατὰ τὸν Νοέμβριον 954· ὁ δὲ Μάρτιος μὴν, ὁ ἀμέσως προηγούμενος τοῦ Πάσχα, παρέχει τὸν ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν γάμων, ἐννενήκοντα μόνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἀποβιώσεις.

» Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποβιώσεων τοῦ 1860 ἀνέβη εἰς 22,154 (β)· ἡ δ' ἀναλογία τοῦ ἀριθμοῦ τούτου πρὸς μὲν τὸν ὁλικὸν πληθυσμὸν τοῦ Κράτους εἶναι ὡς 1 πρὸς 48.17, πρὸς δὲ τὸν (γ) πληθυσμὸν τῶν διαφόρων Νομῶν ὡς ἑφεξῆς·

Νομοί	Ἀποβιώσεις.	Σχέσεις τῶν ἀποβιώσεων πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου Νομοῦ.
Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας	2,729	35.73
Εὐβοίας	1,857	37.06
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος	2,008	45.78
Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας	1,872	55.63
Ἀχαΐας καὶ Ἤλιδος	2,878	45.37
Ἀρκαδίας	1,985	63.75
Λακωνίας	1,839	49.26
Μεσσηνίας	2,398	42.23
Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας	2,210	51.28
Κυκλάδων	2,378	60.11
Τὸ ὅλον	22,154	48.17

» Παρατηρητέον δὲ ὅτι εἰς τοὺς τρεῖς νομοὺς τῆς Ἀρκαδίας, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Ἀκαρνανίας ἐν οἷς αἱ ἀποβιώσεις σχετικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους εἰσὶν ἐλάσσονες, ὑπάρχουσιν ἐπαρχίαι, ὡς ἡ Γορτυνία, ἡ Τῆνος, ἡ Ναυπακτία καὶ ἡ Εὐρυτανία, ἐν αἷς ἡ σμικρότης αὐτῆ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποβιώσεων ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν σχετικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους σμικρότητα τῶν γεννήσεων (ὅρα πίνακα ἀρ. 14 Μέρος Β΄.).

(α) Ἐν Γαλλίᾳ, κατὰ τὸ 1854 ἐτελέσθησαν γάμοι

μεταξὺ ἀγάμων καὶ ἀγάμων	83, 00	100
ἀγάμων καὶ χηρῶν	3. 71	»
χήρων καὶ ἀγάμων	9. 60	»
χήρων καὶ χηρῶν	3. 69	»

(β) Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον περιλαμβάνονται καὶ τὰ νεκροτόκια.

(γ) Κατὰ τὸ 1856 ἀπεβίωσαν καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν ἐπὶ 36,039 3,4 κατοίκων 855,917 ἤτοι 1—45. 16. ἢ 2=50 0/0.

» Ἐὰν ἤδη ἀναλύσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποβιώσεων κατὰ φῦλον, θέλομεν εὕρει ὅτι ἐπὶ 22,154 ἀποβιώσεων τοῦ 1860, 11,524 εἶναι ἀῤῥένων, καὶ 10,630 θηλέων.

» Ἡ ἀνωτέρα αὕτη θνητότης τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν δύο φύλων δὲν ἰδιάζει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐπιμαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς στατιστικῆς τῶν πλείστων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀποδίδεται ἐλλόγως εἰς τὰ ἐπίμοχθα καὶ κινδυνώδη ἔργα, ὅσα μόνοι οἱ ἄνδρες ἐκτελοῦσιν (α).

» Ὁ ἀριθμὸς τῶν 22,154 ἀποβιώσεων τοῦ 1860 ἀναλύεται ὡς ἑφεξῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας καὶ κατὰ τὸ φῦλον τῶν ἀποβιωσάντων.

» Ἡλικίαι	Ἀῤῥένων	Θηλέων	Τὸ ὅλον
Ἀπὸ 0— 10	5,411	4,875	10,286
» 10— 20	980	917	1,897
» 20— 30	869	890	1,759
» 30— 40	707	707	1,414
» 40— 50	824	715	1,539
» 50— 60	871	688	1,559
» 60— 70	805	725	1,530
» 70— 80	580	602	1,182
» 80— 90	299	347	646
» 90—100	103	109	212
» 100—110	52	44	96
» 110—120	11	7	18
» 120 καὶ ἐπέκ.	12	4	16
	11,524	10,630	22,154

» Ἡ σημείωσις τῆς ἡλικίας τῶν ἀποβιωσάντων εἶναι ἔργον σπουδαιότατον, καθότι ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῆς συντάσσονται οἱ πίνακες τῆς θνητότητος καὶ ὁρίζεται ἡ διάρκεια τῆς μέσης ζωῆς. Πρὸς ἀνεύρεσιν δὲ τῆς μέσης ζωῆς ἀθροίζομεν τὰ ἔτη τὰ ὁποῖα ἔζησαν οἱ κατὰ τὸ 1860 λ. χ. ἀποβιώσαντες, καὶ διαιροῦντες αὐτὰ διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀποβιωσάντων, ἐξάγομεν τὴν διάρκειαν τῆς μέσης ζωῆς, ἥτις εἶναι τὸ πηλίκον τῆς γενομένης διαιρέσεως. Ἐφαρμόζοντες ἤδη τὴν μέθοδον ταύτην ἐπὶ τῶν 22,154 ἀποβιώσεων τοῦ 1860, καὶ λαμβάνοντες ὡς ἔτος ἀποβιώσεως τὸ μεσεῦον σημεῖον ἑκάστης δεκάδος ἐτῶν (διότι αἱ σημειώσεις τῆς ἡλικίας τοῦ 1860 ἐγένοντο κατὰ δεκαετίαν), ἔχομεν 605,570 ἔτη, ἅτινα διαιρούμενα διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 22,154 ἀποβιώσεων, δίδουσι πηλίκον 27,33)00, ἅτινά εἰσιν ἡ μέση ζωὴ τῶν κατοίκων κατὰ τὸ 1860(β).

» Ἡ μέση αὕτη ζωὴ, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ ἑτέρων ἐπικρατειῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, φαίνεται σχετικῶς μικρὰ καὶ πολλῷ κατωτέρα τῆς ἀναλογίας τῶν ἐτησίων γεννήσεων πρὸς τὸν ὁλικὸν τοῦ κράτους πληθυσμόν. Ἀλλ' ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς εἶναι, ὅτι ἐν Ἑλλάδι αἱ κατώτεραι ἡλικίαι, ἀπὸ τοῦ 0—20 ἐτῶν, προσβάλλονται διὰ τοῦ θανάτου μᾶλλον, ἐνῷ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ οἱ παῖδες φθάνουσιν εἰς ἡλικίαν ἀνωτέραν, ἐξ οὗ προκύπτει καὶ ἡ μείζων μέση ζωή.

(α) Κατὰ τὸ 1855 ἀπέθανον ἐν Γαλλίᾳ ἄῤῥενες 483,965, θήλεα δὲ 450,870.

(β) Ἐν Γαλλίᾳ ἡ μέση ζωὴ ὑπολογίζεται εἰς 38 ἔτη καὶ μῆνας 2. Ἡ δὲ ἀναλογία τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς κατοίκους, εἶναι ὡς 1 πρὸς 37.8.

» Αἱ ἀποβιώσεις, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν παρόντα πίνακα, δὲν συνέβησαν ἐξίσου εἰς τοὺς 12 μῆνας τοῦ ἔτους.

Μῆνες	Ἀποβιώσεις.
Ἰαννουάριος	1, 393
Φεβρουάρος	1, 365
Μάρτιος	1, 354
Ἀπρίλιος	1, 156
Μάϊος	1, 186
Ἰούνιος	1, 472
Ἰούλιος	2, 022
Αὔγουστος	2, 468
Σεπτέμβριος	2, 524
Ὀκτώβριος	2, 765
Νοέμβριος	2, 327
Δεκέμβριος	2, 122
	22, 154

» Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐξάγεται, ὅτι οἱ μῆνες καθ' οὓς συμβαίνουσι πλειότεροι θάνατοι, εἰσὶν ὁ τελευταῖος θερινὸς μὴν καὶ οἱ δύο πρώτοι τοῦ φθινοπώρου.

» Δίδοντες πέρας εἰς τὰς γενικωτέρας ταύτας σκέψεις, ἃς ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν πρὸ τῶν περὶ κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ πινάκων τοῦ 1860, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ πίνακες οὗτοι, καταρτισθέντες ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν ἑνὸς μόνου ἔτους, δὲν ἔχουσι τὸ κῦρος ἐκεῖνο ὅπερ ἤθελον ἔχει ἐὰν ὑπῆρχον κατηρτισμέναι καὶ δεδημοσιευμέναι κατὰ σειρὰν τῶν προηγουμένων ἐτῶν ὁμοίας φύσεως πληροφορίαι· οὐχ ἧττον ὅμως θέλουσι χρησιμεύσει εἰς τὸ μέλλον ὡς στοιχεῖα πρὸς κατάρτισιν πληρεστέρων καὶ θετικωτέρων πληροφοριῶν περὶ κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. »

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλάδ. 283).

Γ΄.

Ὅτε ἡ Μαργαρίτα ἀνέβη εἰς τὴν ἅμαξαν εἰς Chartres, ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἐταξείδευεν εἴκοσι λεύγας διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Παρισίους τόσον τὴν ἐτάραττεν, ὥστε δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ πίῃ. Ἂν καὶ ἐλυπεῖτο πολὺ διότι ἄφινε τὴν πατρίδα της, ἦτον ὅμως πολλὰ περίεργος· τοσάκις ἤκουσε νὰ λέγωσιν ὅτι οἱ Παρίσιοι εἶναι ἓν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἔμελλε νὰ ἴδῃ μὲ τοὺς ἰδίους της ὀφθαλμοὺς τόσον ὡραίαν πόλιν. Μεταξὺ

τῶν συνοδοιπόρων ἦτο καί τις γραφεὺς ἐμπόρου ὅστις, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν τοιούτων, ἐπολυλόγει οὐκ ὀλίγον. Ἡ Μαργαρίτα ἤκουε μὲ θρησκευτικὴν προσοχήν. Ἀπὸ τὰς ὀλίγας δὲ ἐρωτήσεις τὰς ὁποίας ἔκαμεν, ἐνόησεν ἐκεῖνος ὅτι ἦτο πρωτόπειρος, καὶ διπλασιάσας τὴν πολυλογίαν του ἔκαμε περιγραφὴν τόσον ἀλλόκοτον καὶ ἐξωγκωμένην τῆς πρωτευούσης, ὥστε ἂν τὸν ἤκουέ τις δὲ θὰ ἤξευρεν ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τῶν Παρισίων ἢ περὶ τοῦ Πεκίνου. Καὶ ἡ μὲν Μαργαρίτα δὲν ἐτόλμα νὰ τὸν διακόψῃ, αὐτὸς δὲ ἦτον ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι οὔτε κἂν συλλογίζονται ὅτι, εἰς τὸ πρῶτον βῆμα τὸ ὁποῖον θὰ κάμουν οἱ ἀκούοντες αὐτοὺς θὰ ἀποδειχθῶσι ψευσται. Διὰ τοῦτο εἶναι εἰς ἄκρον ἀξιοθαύμαστος ἡ ψευδολογία τῶν τοιούτων ἀνθρώπων. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀπελθών ποτε εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ συνέβη τὸ αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔτυχεν εἰς τὴν Μαργαρίταν· εἷς τῶν συνοδοιπόρων μου μὲ περιέγραψε τὴν Γένουαν τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ ἴδω· ἐψεύδετο καὶ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου τὸ ὁποῖον μᾶς ἔφερεν ἐκεῖ, ἐψεύδετο καὶ ὅτε εἴδομεν μακρόθεν τὴν πόλιν, ἐψεύδετο καὶ ὅτε ἤμεθα πλέον ἐντὸς τοῦ λιμένος.

Αἱ ἅμαξαι οἱ ἐρχόμεναι ἀπὸ Chartres ἐμβαίνουσιν εἰς Παρισίους διὰ τῶν Ἠλυσίων Πεδίων. Φαντασθῆτε τὴν ἔκστασιν χωρικῆς ἰδούσης τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀπαράμιλλον ταύτην εἴσοδον, γενομένην, οὕτως εἰπεῖν, διὰ ἤρωα ἐπανερχόμενον ἐν θριάμβῳ ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Οἱ στενοὶ καὶ ἤσυχοι δρόμοι τοὺς ὁποίους εἶδε μετὰ ταῦτα τῇ ἐφάνησαν ἐλεεινοί, ἀλλ' ὅτε τὸ ὄχημα ἐσταμάτησεν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῆς κυρίας Λατοὺρ, τὸ ὡραῖον ἐξωτερικὸν τῆς οἰκίας τὴν κατεγοήτευσεν. Ἀνεσήκωσε μὲ χεῖρα τρέμουσαν τὸ ῥόπτρον καὶ ἐκτύπησε μὲ φόβον ἅμα δὲ καὶ χαράν. Ἡ Κ. Λατοὺρ ἐπερίμενε τὴν βαπτιστικήν της καὶ τὴν ἐδέχθη μὲ ἀγκάλας ἀνοικτάς, τὴν περιποιήθη πολὺ, τὴν ὠνόμασε κόρην της, τῇ εἶπε νὰ καθήσῃ ἐπὶ θρανίου, καὶ τῇ προσέφερεν εὐθὺς δεῖπνον.

Ζαλισθεῖσα ἀπὸ τὴν τύρβην τῶν ὁδῶν, ἡ Μαργαρίτα ἐθαύμαζε τὰ παραπετάσματα, τὰ χρυσᾶ καὶ στιλπνὰ ἔπιπλα, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ὡραίους καθρέπτας οἵτινες ἐστόλιζον τὴν αἴθουσαν. Αὐτὴ ἦτις πάντοτε ἐκτενίζετο βλέπουσα εἰς τὸν μικρὸν καθρέπτην ὅπου ὁ πατήρ της ἐξυρίζετο, ἔμεινεν ἐκστατικὴ ἰδοῦσα τὸν ἑαυτόν της ἐπαναλαμβανόμενον κατὰ τόσους διαφόρους τρόπους. Τὸ εὐγενὲς ὕφος τῆς ἀναδόχου της, αἱ περιποιητικαὶ καὶ περιεσκεμμέναι ἐκφράσεις της τῇ ἤρεσκον ἐπίσης καθ' ὑπερβολήν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα τῆς ἀγαθῆς κυρίας, ἡ μεταξωτὴ ἐσθής, τὸ μέγα κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ διὰ λευκῆς κόνεως κεκονιαμένη κόμη της ἐδείκνυον αὐτὴν εἰς τὴν Μαργαρίταν ὡς ἰδιαίτερόν τι ὄν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε πνεῦμα ὀξὺ καὶ ἀντιληπτικὸν ἅμα δὲ καὶ κλίσιν πρὸς τὴν μίμησιν ὡς ὅλα τὰ παιδία, μόλις ὡμίλησε μίαν ὥραν μὲ τὴν Κ. Λατοὺρ, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν μιμῆται. Ἐστάθη εὐθεῖα, διώρθωσε τὸ κεφαλδέσμιόν της καὶ ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὴν γραμματικήν της. Δυστυχῶς ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ἀνάδοχός της, διὰ νὰ ἀνακουφίσῃ ὀλίγον τὸν κόπον τοῦ ταξειδίου, τῇ ἔδωκεν ὀλίγον οἶνον καθαρὸν, ἡ κεφαλή της ἐζαλίσθη καὶ ἐκλείσθησαν οἱ ὀφθαλμοί της. Τότε ἡ Κ. Λατοὺρ τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὴν ὡδήγησεν εἰς ὡραῖον κοιτῶνα. Μετὰ ταῦτα ἀσπασθεῖσα αὐτὴν ἐκ νέου τὴν ἐκαληνύκτισε καὶ ἀπεχώρησεν.

Εὐθὺς σχεδὸν ἐκρούσθη ἡ θύρα της, καὶ εἰσελθοῦσα ὑπηρέτις ἀπέσυρε τὸ σάλιον καὶ τὸ κεφαλοδέσμιον τῆς Μαργαρίτας καὶ ἐγονάτισε διὰ νὰ ἐκδέσῃ τὰς κάλτας της. Ἡ δὲ Μαργαρίτα κοιμωμένη ὀρθία δὲν ἐνόει τίποτε· μόνον ὅτε ἀπέδαλεν ἡ ὑπηρέτις καὶ τὸ τελευταῖόν της ἔνδυμα ἠσθάνθη ὅτι τὴν ἐξέδυον καὶ ἐχαιρέτισε τὴν ὑπηρέτιδα. Ἐμουρμούρισεν ἔπειτα τὴν προσευχήν της καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην. Εἶδεν εἰς τὸ φῶς τοῦ λύχνου ὅτι καὶ ὁ κοιτὼν εἶχε χρυσᾶ ἔπιπλα καὶ ἕνα τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων καθρεπτῶν τοὺς ὁποίους εἶχε τόσον θαυμάσει· ἐπὶ τοῦ καθρέπτου αὐτοῦ ἦσαν γεγλυμμένοι μικροὶ ἔρωτες, οἵτινες τῇ ἐφάνησαν ὡς ἄλλοι ἄγγελοι προσκαλοῦντες αὐτὴν νὰ ἐνοπτρισθῇ. Εἶπε καθ' ἑαυτὴν ὅτι θὰ τὸ κάμῃ, καὶ καταθελχθεῖσα ἀπὸ γλυκύτατον ὄνειρον ἀπεκοιμήθη.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν ἑξοχὴν ἐξύπνα ἐνωρὶς, ἐξύπνησε καὶ εἰς Παρισίους μὲ τὰ πτηνά. Ἀνεσηκώθη καὶ καθημένη εἰς τὴν κλίνην παρετήρησεν εἰς τὸν ἀγαπητόν της καθρέπτην τὸ ὡραῖόν της πρόσωπον καὶ ἐμειδίασεν ἐπιχαρίτως. Ἡ ὑπηρέτις ἦλθε μετ' ὀλίγον καὶ τὴν ἠρώτησεν εὐσεβάστως ἂν ἐπεθύμει νὰ λουσθῇ, καὶ συγχρόνως ἔρριψεν εἰς τοὺς ὤμους της ἐσθῆτα ἀπὸ φλανέλλαν κοκκίνην, ἡ ὁποία ἐφάνη εἰς τὴν Μαργαρίταν ὡς ἄλλη πορφύρα βασιλική.

Ἡ αἴθουσα τῶν λουτρῶν τῆς Κ. Λατοὺρ ἦτο λαμπρότερον εὐπρεπισμένη ἢ ὅσον ἔπρεπεν εἰς γυναῖκα εὐλαβῆ, διότι εἶχε κατασκευασθῆ ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ'. Ζωγραφίαι ὡραῖαι, στέφανοι ἐξ ἀνθέων, παραπετάσματα πλουσιώτατα καὶ τάπητες μαλακοὶ ἐστόλιζον αὐτήν.

Ἡ Μαργαρίτα μείνασα μόνη ἐπλησίασε μὲ συστολὴν εἰς τὸ λουτρόν· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐμβῇ εἰς τὸ νερὸν νομίζουσα αὐτὸ τοὐλάχιστον ἀνθόνερον. Ἔβαλε πρῶτον τὸν ἕνα πόδα, ἔπειτα τὸν ἄλλον καὶ μετὰ ταῦτα ἐστάθη θαυμάζουσα τὰ περὶ αὐτήν. Αἱ ζωγραφημέναι νύμφαι τῇ ἐφαίνοντο ἄλλαι θεαί· δὲν ἐφαντάζετο ὅτι τοιαῦται γυναῖκες ἦτο δυνατὸν νὰ ζήσωσιν εἰς τὴν γῆν, νὰ τρώγωσι μὲ χεῖρας τόσον λευκὰς, καὶ νὰ περιπατῶσι μὲ πόδας τόσον μικρούς.

Πόσον ἐπεθύμει νὰ ἦτο καὶ αὐτὴ τόσον ὡραία! Δὲν ὑπέθετεν ὅτι μὲ τὰς ἡλιοκαεῖς χεῖράς της ἦτο ἑκατοντάκις ὡραιοτέρα τῶν ζωγραφιῶν ἐκείνων. Ἐν τοσούτῳ νομίσασα ὅτι συνεταράχθη τὸ παραπέτασμα ἐφοβήθη μή τις εἰσέλθῃ, καὶ ἐβυθίσθη εἰς τὸ νερὸν μέχρι λαιμοῦ. Μετ' ὀλίγον αἴσθημα εὐδαιμονίας ἐκυρίευσεν αὐτὴν, καὶ ἤρχισεν ὡς ὅλα τὰ παιδία νὰ παίζῃ μὲ τὸ νερόν· μετὰ ταῦτα ἤρχισε νὰ μετρᾷ τὰ ἄνθη τοῦ κοιτῶνος, ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ λουτροῦ, καὶ εἶδεν εἰς τὸν κῆπον διὰ τοῦ ἡμικλείστου παραθύρου.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ λουτρὸν ἦτο εἰς τὸ ἰσόγαιον πάτωμα, τὸ παράθυρον ἔκειτο ἐπὶ τοῦ κήπου. Ἡ Μαργαρίτα ἐνθυμήθη τὸν ἀγρὸν τοῦ πατρός της καὶ τὰ παιγνίδια τὰ ὁποῖα ἔπαιζεν ἐκεῖ μὲ τὰς συντρόφους της.

Ἐν τοσούτῳ ὡραῖός τις νέος φορῶν στολὴν ἀξιωματικοῦ τοῦ ἱππικοῦ, φανεὶς τὴν ὥραν ἐκείνην διευθύνθη πρὸς τὴν οἰκίαν· διέδη δὲ τόσον πλησίον τοῦ παραθύρου, ὥστε ὁ ἀγκών του ἐκτύπησεν αὐτὸν, καὶ τὸν κτύπον τοῦτον ἀκούσασα ἡ Μαργαρίτα ἀφῆκε λεπτὴν φωνήν.

Δ'.

Ὑπάρχει τι εἰς τὸν κόσμον δυσάρεστον πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς νέας· τοῦτο δὲ εἶναι ἡ φρόνησις. Διὰ νὰ εἶναί τις φρόνιμος πρέπει νὰ κοπιάσῃ, ἐνῷ διὰ νὰ κάμῃ τρέλας δὲν χρειάζεται διόλου κόπος. Ὁ Ὅμηρος λέγει ὅτι φρονιμώτατος τῶν ἀνθρώπων ἦτον ὁ Σίσυφος· καὶ ὅμως οἱ ποιηταὶ τὸν καταδικάζουσιν ὁμοφώνως εἰς τὸ νὰ ἀνακυλίῃ μέγαν λίθον ἐπὶ βουνοῦ, ὅθεν πίπτοντα ἀεννάως ἠναγκάζετο νὰ τὸν κυλίσῃ ἐκ νέου. Οἱ σχολιασταὶ ἔσπασαν τὴν κεφαλὴν των διὰ νὰ εὕρωσι τὸν λόγον τῆς τιμωρίας αὐτῆς· τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι διὰ τῆς ὡραίας ταύτης ἀλληγορίας οἱ ἀρχαῖοι παρίστανον τὴν φρόνησιν. Ἡ ἀληθὴς φρόνησις εἶναι μέγας λίθος, τὸν ὁποῖον κυλίομεν μὲν ἀδιακόπως, ὅστις ὅμως πίπτει καθ' ἡμῶν. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὴν ἡμέραν καθ' ἣν πίπτει, κανεὶς δὲν συλλογίζεται ὅτι τόσα ἔτη ἐκυλίομεν αὐτὸν, ἐνῷ ἐάν τις τρελὸς κάμῃ κατὰ θείαν παραχώρησιν φρονίμην τινα πρᾶξιν, ὅλος ὁ κόσμος τὸν χειροκροτεῖ. Ἡ τρέλα δὲν θεωρεῖται διόλου λίθος, ἀλλὰ πομφόλυξ ἀναπετῶν καὶ χρωματιζόμενος ὡς ἶρις διὰ ποικίλων χρωμάτων. Ναὶ μὲν ὁ πομφόλυξ ἐνίοτε διαῤῥήγνυται, καὶ πιτυλίζει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν· ἀλλ' εὐθὺς γίνεται νέος, καὶ διὰ νὰ κρατήσωμεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀέρα ἀρκεῖ ν' ἀναπνεύσωμεν.

Διὰ τῶν φιλοσοφικῶν τούτων σκέψεων θέλω ν' ἀποδείξω ὅτι δὲν εἶναι ἄπορον ἂν ἡ Μαργαρίτα ἠγάπησεν ὀλίγον τὸν νέον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ ἀπὸ τὸ λουτρὸν, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ συλλάβῃ τις κακὴν ἰδέαν δι' αὐτήν. Ὅταν ὁ ἔρως ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις μας, δὲν ἔχει μεγάλην ἀνάγκην βοηθείας, καὶ γνωστὸν ὅτι δὲν τὸν ἐμποδίζομεν νὰ ἐμβῇ κλείοντες τὰς θύρας· καὶ ἀπόδειξις, ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐμβῆκεν ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ ἰδοὺ πῶς·

Ὁ στρατιωτικὸς ἐκεῖνος ἦτο ὁ Γάστων, ὁ υἱὸς τῆς Κ. Λατοὺρ, ὅστις κατώρθωσε ν' ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὰς διασκεδάσεις τοῦ Στρασβούργου καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν μητέρα του. Κατὰ σύμπτωσιν ὁ θάλαμος τῆς Μαργαρίτας ἦτο εἰς τὴν γωνίαν τῆς οἰκίας ὡς καὶ ὁ τοῦ νέου, ὥστε τὰ παράθυρά των ἦσαν σχεδὸν κατέναντι ἀλλήλων, καὶ μάλιστα πολλὰ πλησίον. Ἡ Μαργαρίτα ἐγεύετο μὲ τὴν Κ. Λατοὺρ, καὶ ἀπὸ τοῦ δειλινοῦ μέχρι τοῦ δείπνου ἔμενε πλησίον της· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἑβδόμης ὥρας τῆς πρωΐας μέχρι μεσημβρίας, ἔμενεν εἰς τὸν θάλαμόν της· ἀλλὰ καὶ ὁ Γάστων συνήθως ἔμενεν εἰς τὸν ἰδικόν του τὸν ὧραν ἐκείνην. Ἡ Μαργαρίτα λοιπὸν ἐκάθητο πλησίον εἰς τὸ παράθυρόν της ῥάπτουσα, καὶ βλέπουσα ἐνίοτε τὸν γείτονά της.

Ἡ γειτονία ἀείποτε ἐγένετο παραίτιος μεγάλων δυστυχημάτων· οὐδὲν κινδυνωδέστερον ὡραίας γείτονος· καὶ ἄσχημος ἂν εἶναι δὲν πολυθαῤῥεύομαι, διότι βλέπε βλέπε καταντᾷς νὰ τὴν εὕρῃς εὔμορφον. Ὁ Γάστων εἶχε μικρὸν καθρέπτην στρογγύλον κρεμάμενον, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν νέων, εἰς τὸ παράθυρόν του, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν καθρέπτην βλέπων ἐξυρίζετο, ἐκτενίζετο καὶ ἔδενε τὸν λαιμοδέτην του. Ἡ Μαργαρίτα παρετήρησεν ὅτι εἶχεν ὡραίαν ξανθὴν κόμην φύσει σγουρήν· διὰ τοῦτο ἠγόρασεν ἐν πρώτοις ἔλαιον ἀρωματικὸν, καὶ ἐφρόντισεν ὥστε οἱ δύο μικροὶ βόστρυχες οἵτινες ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ κεφαλοδέσμιόν της νὰ εἶναι στιλπνοὶ καὶ καθαροί. Παρετήρησεν ὅτι ὁ Γάστων εἶχεν ὡραίους λαιμοδέτας καὶ ὅτι ἤλλαζεν αὐτοὺς συχνά. Ἠγόρασε λοιπὸν καὶ αὐτὴ δωδεκάδα μανδυλίων, ἐκ τῶν ὡραιοτέρων τοῦ χωρίου. Ὁ Γάστων εἶχε πρὸς τούτοις τὴν συνήθειαν ἥτις παρώργιζε τὸν φιλόσοφον τῆς Γενεύης· ἔκοπτε δηλαδὴ τοὺς ὄνυχάς του μὲ ἐπίτηδες ἐργαλεῖον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Μαργαρίτα δὲν ἦτο μέγας φιλόσοφος ὡς ὁ Ρουσὼ, ἀντὶ ν' ἀγανακτήσῃ, ἠγόρασε ψήκτραν· καὶ διὰ νὰ κρύψῃ τὰς χεῖράς της αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὁπωσοῦν κόκκιναι, ὡς εἴπομεν, ἠγόρασε μαῦρα ἡμιχείροκτα, ὥστε μόνον αἱ ἄκραι τῶν δακτύλων της ἐφαίνοντο. Ὁ Γάστων εἶχε πρὸς τούτοις καὶ πολλὰ ἄλλα καλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐδύνατο νὰ μιμηθῇ ἡ Μαργαρίτα, ἀναξυρίδα φέρ' εἰπεῖν ἐρυθρᾶν καὶ ἐπανωφόριον γαλάζιον μὲ μαῦρα μερμίδια. Ναὶ μὲν ἡ Μαργαρίτα εἶχεν ἐσθῆτα κατοικίδιον ἐκ φλανέλλας πορφυρᾶς· ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ ἀντὶ τοῦ γαλαζίου ἐπανωφορίου; Εἶπεν ὅτι ἐπόνει τὸ ὠτίον της, καὶ κατασκευάσασα ἔφερε μικρὰ ἐκ κυανοῦ βελούδου. Ἰδοῦσα ποτὲ ὑπέρ τινα κλίνην τοῦ Γάστονος τὴν εἰκόνα τοῦ Ναπολέοντος, ἐκρέμασε καὶ αὐτὴ εἰς τὴν αἴθουσάν της τὴν τῆς Ἰωσηφίνης. Μίαν τῶν ἡμερῶν ὁ Γάστων εἶπεν εἰς τὸ πρόγευμα ὅτι ἠγάπα πολὺ ἕν τι φαγητόν· ἡ δὲ Μαργαρίτα, νικήσασα τὴν δειλίαν της, διεδήλωσεν ὅτι κανεὶς εἰς τὸν κόσμον δὲν τὸ ἐμαγείρευε καλήτερον αὐτῆς, ὅτι οἱ γονεῖς της συνείθιζον πολὺ νὰ τὸ τρώγωσι, καὶ παρεκάλεσε τὴν ἀνάδοχόν της νὰ δοκιμάσῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ παρεσκεύαζεν.

Οὕτω πως ἐπροσπάθει ἡ ταλαίπωρος νέα νὰ δείξῃ τὴν κλίσιν της· ὁ Γάστων ὅμως ἠδιαφόρει. Πῶς νέος τολμηρὸς, ὑπερήφανος, συνειθισμένος εἰς τὸν πολυτάραχον βίον τῶν στρατιωτῶν, θὰ προσῆχεν εἰς τὰ παιδαριώδη ταῦτα; Ἐγεύετο λοιπὸν μὲ τὴν μητέρα του καὶ μετὰ ταῦτα ἐξήρχετο· ἐπειδὴ δὲ ἡ Μαργαρίτα δὲν ἐδύνατο νὰ κοιμηθῇ πρὶν ἐπανέλθῃ ἐκεῖνος τὸν ἐπερίμενεν. Ἐνίοτε ὁ Γάστων βλέπων φῶς εἰς τὸν κοιτῶνά της ἔλεγε διαβαίνων τὴν αὐλήν· « Διὰ τί τάχα ἡ νέα αὐτὴ δὲν κοιμᾶται; » Ἄλλοτε πάλιν εὑρισκόμενος εἰς τὰ παράθυρά του ἔῤῥιπτε κατὰ τύχην τὸ βλέμμα εἰς τὸ τῆς Μαργαρίτας· αὐτὴ ὅμως ἐχαμήλωνεν ἀμέσως τὴν κεφαλὴν, διότι θ' ἀπέθνησκε μᾶλλον παρὰ νὰ τὸν ἴδῃ κατὰ πρόσωπον. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὅτε παρευρίσκετο μετὰ τῆς ἀναδόχου της δὲν ἐφαίνετο ἡ αὐτή· καθημένη πλησίον της ἐφρόντιζε νὰ φαίνεται σοβαρὰ καὶ περιεσκεμμένη, καὶ ἤκουεν εὐαρέστως τὴν πολυλογίαν τῆς Κ. Λατοὺρ. Ὅτε δὲ ὁ Γάστων ἀπέτεινε πρὸς αὐτὴν τὸν λόγον ἀπεκρίνετο μετὰ συστολῆς, ἀλλὰ, τὸ περιεργότερον, ἄνευ σχεδὸν

συγκινήσεως. Ἂς ἐμβατεύσῃ ὅστις δύναται εἰς τὰς νεανικὰς κεφαλάς· ἡ κλίσις τῆς Μαργαρίτας ἦτον οὕτως εἴπεῖν κεκλεισμένη εἰς τὸν κοιτῶνά της· ὁσάκις ἐξήρχετο ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἄφινεν ἐκεῖ, καὶ ὁσάκις εἰσήρχετο τὴν εὕρισκεν. Ἔκλειεν ὅμως καλὰ τὴν θύραν ὥστε νὰ μὴν εἰσέλθῃ τις καὶ μολύνῃ τὰ μικρὰ βωμά της.

Πλὴν τούτου ἡ παρουσία τῆς Κ. Λατοὺρ θὰ τὴν καθίστα βεβαίως προσεκτικὴν καὶ θὰ τὴν ὑποχρέου νὰ συλλογίζεται ὅτι ὑπῆρχεν οὐ μικρὸν χάσμα μεταξὺ αὐτῆς καὶ Γάστωνος. Ἄλλη τις πλὴν αὐτῆς, βλέπουσα τὸν κίνδυνον τοῦ πάθους, θὰ ἀπηλπίζετο ἢ μᾶλλον θὰ ἐθεραπεύετο· ἀλλ' ἡ Μαργαρίτα δὲν ἐξέτασέ ποτε ἑαυτὴν, εἰς τί τῇ ἐχρησίμευεν ἡ κλίσις ἐκείνη. Καὶ τῳόντι ὑπάρχει μωροτέρα ἐρώτησις τῆς ἀποτεινομένης συνεχῶς εἰς τοὺς ἐρῶντας· Εἰς τί χρησιμεύει ; . . . Χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἀγαπῶσιν.

Μόλις ἐξύπνα ἡ Μαργαρίτα καὶ πηδῶσα ἀπὸ τὴν κλίνην ἔτρεχε μὲ γυμνοὺς πόδας, καὶ ἀπὸ μίαν ἄκραν τοῦ παραπετάσματος ἔβλεπεν ἐὰν ὁ Γάστων ἤνοιξε τὰ παράθυρά του· καὶ ἐὰν μὲν ἦσαν ἀκόμη κλειστὰ, ἔτρεχεν ἀμέσως καὶ ἐπλαγίαζε, καὶ ἔτεινε καλὰ τὸ οὖς διὰ ν' ἀκούσῃ τὸν κρότον τοῦ παραθύρου ὅταν θ' ἀνοιχθῇ· ὅταν δὲ τὸν ἤκουεν ἔβαλλε τὸ ἔνδυμα καὶ τὰ σανδάλιά της, καὶ ἤνοιγε καὶ αὐτὴ τὸ παράθυρόν της· ἀνοίγουσα δὲ ἐγύριζεν ὡς κοιμωμένη ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ἴδῃ τί καιρὸς εἶναι, καὶ ἔπειτα ἐσυγυρίζετο. Νομίζετε δὲ ὅτι μετὰ ταῦτα ἐδεικνύετο ; Διόλου· ἐπεθύμει μὲν νὰ δειχθῇ, ἀπέθνησκεν ὅμως ἀπὸ φόβον μὴ τὴν ἴδῃ· ἦτο λοιπὸν νέα φρονίμη ; Μάλιστα φρονιμωτάτη καὶ τιμιωτάτη καὶ ἀθωοτάτη.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτων, μίαν τῶν ἡμερῶν ἡ Κ. Λατοὺρ καὶ ὁ υἱός της ἤρχισαν νὰ συνομιλῶσι κρυφίως. Μετά τινα δὲ καιρὸν ἡ Κ. Λατοὺρ εἶπε πρὸς τὴν βαπτιστικήν της· « Σὲ δίδω, κόρη μου τὴν χαροποιὰν εἴδησιν ὅτι μετά τινα καιρὸν θὰ ἴδῃς τὴν μητέρα σου· θὰ ὑπάγωμεν νὰ περάσωμεν τὸ φθινόπωρον εἰς Ὀμβίλ. »

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΤΗΛΕΒΟΛΑ. Μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ ἐν Παρισίοις στρατῶνος τῶν ἀπομάχων ἱστορικῶν κανονίων, εὑρίσκονται καὶ δύο πολιορκητικὰ τηλεβόλα ὁλκῆς τῶν 12, προερχόμενα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Πόρῳ ναυστάθμου καὶ γαλλικὴν ἔχοντα τὴν καταγωγήν. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος ἐτέθησαν ἐκεῖ τῷ 1855 ἀντὶ δύο ἑτέρων, ἅτινα εἶχον διαρρήξει τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντίνης. Τὰ δύο ταῦτα καννόνια ἀνῆκον τῷ 1798 εἰς τὸ πολιορκητικὸν σῶμα τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βοναπάρτην στρατοῦ, καὶ, ὡς ῥηγμικὴ καννονοστοιχία, ἤνοιξαν τὸ φρούριον τῆς Πτολεμαΐδος, ὅπου κατελείφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐσπευσμένως ἀποχωροῦντος στρατοῦ. Χρησιμεύσαντα μετέπειτα εἰς ἐξόπλισιν ἑνὸς τῶν δικρότων τοῦ ἐν Νεοκάστρῳ καταστραφέντος αἰγυπτιακοῦ στόλου, ἀπεδόθησαν τῇ Γαλλίᾳ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

ΚΑΔΜΕΙΑ ΝΙΚΗ. Εὐγενής τις Ἄγγλος, τὸ ὄνομα Οὐίνδαμ, γενόμενος ἐσχάτως ἐνῆλιξ ἀνέλαβε τὴν διαχείρισιν τῆς ἀξιολόγου αὐτοῦ περιουσίας· ἀλλ' εἰς τοσαύτην ἀσωτείαν καὶ εἰς τόσας ἀτόπους πράξεις ἐπεδόθη, ὥστε ὁ θεῖός του, ὁ στρατηγὸς Οὐίνδαμ, ἀποταθεὶς εἰς τὰ δικαστήρια ἐζήτησε νὰ παραστήσῃ αὐτὸν ὡς παράφρονα, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν διαχείρισιν τῆς περιουσίας του.

Τὸ πρᾶγμα συνετάραξε τὴν ἀγγλικὴν κοινωνίαν καὶ ἡ ὑπόθεσις διήρκεσε χρόνον πολύν· ὑποβληθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου εἰς τὸ δικαστήριον δὲν ἐλύθη, διότι καὶ αἱ περὶ τῆς παραφροσύνης καὶ αἱ περὶ φρονήσεως τοῦ νέου μαρτυρίαι ἦσαν τοσαῦται καὶ τόσον ἀντιφατικαὶ, ὥστε οἱ δικασταὶ, ἀδυνατοῦντες τί ν' ἀποφασίσωσι, παρέπεμψαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς τοὺς ὁρκωτούς.

Τριάκοντα καὶ τέσσαρας ἡμέρας συνεδρίασαν οἱ ὁρκωτοὶ, καθ' ἃς, ὡς εἶναι ἔθος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔμενον κεκλεισμένοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ αὐτῷ· τινὲς δὲ καὶ ἠσθένησαν. Ὀκτὼ δικηγόρους εἶχεν ὁ κατήγορος, οἵτινες ἠγόρευσαν τρεῖς ὅλας ἡμέρας· παρουσιάσθησαν δὲ καὶ 124 μάρτυρες τῆς τε ὑπερασπίσεως καὶ τῆς κατηγορίας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ ὁρκωτοὶ καταπληγέντες ἀπὸ τόσα πρόσωπα, τόσην εὐγλωττίαν, τόσας ἀντιφατικὰς μαρτυρίας καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν διαφωνούντων ἰατρῶν, ἠθέλησαν νὰ συνομιλήσωσιν αὐτοὶ μὲ τὸν ὡς παράφρονα κατηγορούμενον. Συνομιλήσαντες δὲ τέσσαρας ὥρας, καὶ ἐρωτήσαντες αὐτὸν περὶ ὅλου τοῦ βίου του ἀπὸ τῆς πρώτης νεότητός του μέχρι τοῦ ἐλεεινοῦ γάμου του, δι' ὃν καὶ τὸν ἐνήγαγεν ὁ συγγενής του, ἐπείσθησαν ὅτι ἦτο φρονιμώτατος.

Ὅτε ὁ πρόεδρος τῶν Συνέδρων ἔμελλε νὰ ἀναγγείλῃ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον· διότι τρεῖς μῆνας εἶχε διαρκέσει ἡ δίκη· ἐπειδὴ δὲ τὰ δικαστικὰ ἔξοδα ἀνέβησαν εἰς ἓν ἑκατομμύριον καὶ εἴκοσι χιλιάδας δραχμῶν, ἡ περιουσία τοῦ νέου ὅλη σχεδὸν ἐχωνεύθη· διὸ λέγει ἀγγλική τις ἐφημερὶς, ὅτι ἀπεδείχθη μὲν ὅτι δὲν εἶναι τρελὸς, ἐβεβαιώθη δὲ συγχρόνως ὅτι ἔμεινε καὶ χωρὶς λεπτόν.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΠΕΝΑΓΗΣ. Τὴν 6 Δεκεμβρίου 1861 συνῆλθεν εἰς συνεδρίασιν ἡ ἔντιμος αὕτη ἑταιρία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀξιοτίμου Ἀντιπροέδρου αὐτῆς Κ. Κ. Φ. Βαγενέρου. Ὁ δὲ πολυμαθὴς αὐτῆς γραμματεὺς Κ. Κ. Ῥάφνος, ἀφοῦ ἐξέθετο ἐν συνόψει τὰ περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρίας ταύτης, ὑπέβαλε τῇ σοφῇ ὁμηγύρει καὶ τὰ ἀρτίως τυπωθέντα χρονικὰ τῆς αὐτῆς ἑταιρίας. Εἶτα διάφορα ἄλλα ἔντιμα μέλη, ἰδίως δὲ οἱ Κ. Κ. Ῥίγκος, Γίσλος καὶ ἄλλοι ὡμίλησαν ἐμβριθῶς περὶ διαφόρων ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν ἐν Μασσαχουσέτῃ ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιοτήτων, θεωρουμένων ὡς Σκανδιναυικῆς καταγωγῆς.